

RISTIRIITAINEN NAINEN
Naiskuvan rakentuminen Sport-lehdessä

Maisterintutkielma
Sara Kangasniemi

Jyväskylän yliopisto
Kielten laitos
Suomen kieli
Huhtikuu 2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Kangasniemi, Sara	
Työn nimi – Title Ristiriitainen nainen – naiskuvan rakentuminen Sport-lehdessä	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielma käsittelee naiskuvan rakentumista Sport-lehdessä. Tarkoituksena on paljastaa, millaista naisen representaatiota lehdessä tuotetaan kielellisten ja osittain myös visuaalisten ainesten kautta. Tätä tarkastellaan niin kriittisen diskurssintutkimuksen kuin kriittisen feminismin teorian valossa.</p> <p>Tutkielma kytkeytyy aiheensa kautta mediassa viime aikoina käytyyn keskusteluun naisihanteen ja kauneuskäsitysten muuttumisesta sekä yhtä lailla ajankohtaiseksi nousseeseen fitnessilmiöön. Tavoitteena onkin tutkia, millaista naiskuvaa Sport-lehden kaltaisessa, naisille suunnatussa fitnesspainotteisessa lehdessä rakennetaan.</p> <p>Tätä tavoitetta tarkentavat seuraavat tutkimuskysymykset: 1) Millaista naiskuvaa Sport-lehdessä rakennetaan? 2) Mitä ominaisuuksia naiseen lehdessä liitetään? 3) Mitä kielellisiä valintoja naiskuvan rakentamiseen käytetään? 4) Eroaako Sport-lehden naiskuva jollain tavalla niistä naiseuteen perinteisesti liitetyistä ominaisuuksista, joita kriittisen naistutkimuksen alalla on pyritty kuvaamaan?</p> <p>Työtä taustoittavat mm. Faircloughin esittelemät diskurssintutkimuksen teoriat ja suuntaukset. Diskurssi ymmärretään työssä sekä teoreettisena lähtökohtana että tietyinä kiteytyneinä tapana merkityksellistää maailmaa (Fairclough mm. 1992). Diskurssien kautta rakentuvia naisen representaatioita verrataan niihin ominaisuuksiin, joita naiseuteen on kriittisen feminismin teoriassa mainittu liitettävän. Tällaisia ominaisuuksia ovat mm. yhteisöllisyys, empaattisuus ja emotionaalisuus (Jokinen 2004: 8).</p> <p>Työ on kvalitatiivinen ja aineistolähtöinen. Se perustuu tekstilähtöiseen diskurssianalyysiin, ja metodisena viitekehystenä toimivat kriittisen diskurssianalyysin teoriat (mm. Fairclough). Aineistona työssä on käytetty Sport-lehden vuoden 2011 numeroiden joukosta valikoituja tekstejä. Varsinaisen analyysin kohteena on työssä käytetty 34 erityyppisen tekstin kielellistä ainesta. Lisäksi analyysissä on otettu huomioon myös kuvat yleisellä tasolla niiltä osin kuin niiden on katsottu tuovan relevanttia lisää naisen representaation rakentumiseen.</p> <p>Analyyysin perusteella Sport-lehden naisen voi katsoa olevan salliva, kurinalainen, sinnikäs, haavoittuvainen, naisellinen ja tyttömainen. Usein nämä erilaiset ja vastakkaisetkin diskurssit risteävät ja linkittyvät toisiinsa niin, että kokonaiskuvaksi muotoutuu hyvin ristiriitainen representaatio naisesta. Tämän ristiriitaisuuden vuoksi lehden voikit tulkita sekä ylläpitävän että purkavan naiseuteen perinteisesti liitettyjä ominaisuuksia.</p> <p>Työni tulokset pohjautuvat ainoastaan yhteen aineistoon eikä niitä näin ollen voi yleistää koskemaan kaikkia samantyyppisiä lehtiä. Uskoakseni näitä tuloksia on kuitenkin mahdollista hyödyntää mediatekstien ja erityisesti fitness-aiheisten tekstien tutkimuksessa. Monitieteisestä tutkimusasetelmästäni huolimatta haluan painottaa työssäni nimenomaan kielenkäyttöön liittyvää valtaa itsestäänselvyyksiltä vaikuttavien käsitysten ja luonnollistumien rakentajana.</p>	
Aika – Month and year Huhtikuu 2014	Sivumäärä – Number of pages 73 + lähteet ja liite
Asiasanat – Keywords diskurssintutkimus, naistenlehdet, representaatio	
Säilytyspaikka – Depository Kielten laitos, suomen kieli	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen esittely	1
1.2 Aikaisempi tutkimus	4
2. TEOREETTINEN TAUSTA	6
2.1 Kriittinen diskurssintutkimus näkökulmana	6
2.2 Kielen monet tasot – systeemis-funktionaalinen kieliteoria	9
2.3 Naiseuden myytti	11
3. NAISKUVAN ANALYYSI – AINEISTO JA MENETELMÄ	14
3.1 Aineisto	14
3.2 Menetelmä	15
4. SPORT-LEHDEN NAINEN	19
4.1 Salliva nainen	19
4.2 Kurinalainen nainen	26
4.3 Sinnikäs nainen	36
4.4 Haavoittuvainen nainen	43
4.5 Naisellinen nainen	48
4.6 Tyttömainen nainen	55
4.7 Yhteenveto: ristiriitainen nainen	60
5. LOPUKSI	66
5.1 Tutkimustuloksista	66
5.2 Tutkimuksen haasteet ja tulevaisuus	72
LÄHTEET	74
LIITE 1	78

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen esittely

Mediassa on viime aikoina ollut runsaasti uutisointia ja keskustelua fitness-ilmioistä; on puhuttu ns. fitness-buumista, joka näkyy esimerkiksi liikunta- ja hyvinvointiaiheisten blogien lisääntymisenä. Smith Maguiren (2008: xi) mukaan fitness-käsitteen mielletään sisältävän fyysisten ominaisuuksien lisäksi ympäristön asettamien odotusten täyttämisen sekä tietynlaisen ulkonäön. Fitness-ilmiossa ei olekaan kyse pelkästään fyysisen hyväkuntoisuuden korostamisesta. Fitness voidaan ymmärtää kulttuurisena alueena, jossa yksilöt sekä osallistuvat tiettyihin toimintoihin (kuten fitness-lehtien lukemiseen) että myös uusintavat tällaisen elämäntyylin sosiaalista hyväksyttävyyttä ja arvoa. Nykykulttuurissa fitness on ennen kaikkea kaupallista toiminta-alueita. (Smith Maguire 2008: 3-8.) Omana osanaan tämän elämäntyylin hyväksyttäväksi tekemistä on ihanteellisen kuluttajakuvan rakentaminen, jossa nimenomaan fitness-lehtien kaltaiset tekstit ovat keskeisessä asemassa (Smith Maguire 2008: 106).

Mediassa on nostettu esille myös naisihanteen ja kauneuskäsityksen muuttuminen. Normatiivinen käsitys, jonka mukaan kaunis nainen on hoikka, vahva, atleettinen ja terve, onkin nykypäivänä vallitseva (Hall 1996: 60). Juuri tiedotusvälineiden tekstit ovat sosiokulttuuristen muutosten herkkä mittari. Näin ollen tekstit tulisikin nähdä arvokkaaksi materiaaliksi näitä muutoksia tutkittaessa. Alustavat, keskeneräiset ja ristiriitaiset yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset ilmenevät tiedotusvälineiden moniaineisisissa ja muuttuvissa diskurssikäytännöissä. (Fairclough 1997: 73.) Liikunta ja fitness ovatkin muodostuneet tärkeäksi alueeksi median toimialalla, ja juuri naistenlehdet toimivat erityisinä paikkoina fitneksen ja ruumillisuuden artikulaatioissa. (Kennedy & Pappa 2011: 29.)

Tässä tutkimuksessa tarkastelen sitä, millainen naiskuva rakentuu naisille suunnatussa, kuntoilupainotteisessa Sport-lehdessä. Määrittelen sen naistenlehdeksi, sillä se kohdistaa sisältönsä pääsääntöisesti naisille. Lisäksi se on naisten erikoislehti, sillä se keskittyy sisältönsä puolesta yhden alueen, kuntoilun, ympärille. (Malmberg 1991: 196.) Smith Maguiren (2008: 109) mukaan naisten kiinnostus fitness-ilmioitä kohtaan juontuu osaksi siitä, miten oman kehon ja terveyden kontrollointi yhdistetään (naisten) sosiaaliseen, poliittiseen ja taloudelliseen valtaan. Juuri ilmiön ajankohtaisuus

tekeekin tutkimusaiheestani mielenkiintoisen. Millainen on tämän tyyppisen naisille kohdennetun fitness-aiheisen lehden tarjoama naiskuva?

Lähestyn aihettani kriittisen diskurssintutkimuksen näkökulmasta. Ymmärrän kielenkäytön tutkimuksessani diskurssintutkimuksen perinteen mukaisesti sosiaalisiksi toiminnaksi, joka on vuorovaikutuksessa muiden sosiaalisten toimintojen kanssa (Fairclough 1997: 75-76). Diskurssintutkimuksen keskeisiä ajatuksia on käsitys siitä, että kieli on joustava ja dynaaminen järjestelmä, joka toimii eri tavoin eri yhteyksissä. Minkään sanan, ilmauksen, tekstin tai diskurssin merkitys ei ole yksioikoisesti aina sama tilanteesta toiseen vaan se riippuu kontekstista ja on luonteeltaan muuttuva. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 28.)

Diskurssintutkimus on monitieteistä ja sitä harjoitetaan monilla tieteenaloilla. Tämän vuoksi sen käsitteetkään eivät ole yksiselitteisiä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 22.) Kielitieteessä diskurssin käsitteellä viitataan joskus laajoihin tekstikokonaisuuksiin. Toisaalta diskurssilla tarkoitetaan käytänteitä, jotka eivät ainoastaan representoi eli kuvaa maailmaa vaan myös rakentavat ja muokkaavat sitä. (Fairclough 1992: 3.) Tässä tutkimuksessa käytän diskurssin käsitettä nimenomaan tässä merkityksessä. Ymmärrän diskurssin siis käytäntönä, joka rakentuu sosiaalisessa todellisuudessa ja joka edelleen muokkaa ja rakentaa sitä.

Diskurssintutkimuksessa kriittisenä metodina minua kiehtoo ajatus siitä, että kielenkäytöllä on valtaa: kielenkäyttö ei ole ainoastaan puhetta tai kirjoitusta vaan yhteiskuntaa muokkaava käytäntö. Diskurssien kuvausvoima liitetäänkin niiden kykyyn kuvata ja esittää maailman tapahtumat ja ihmiset ”totena” tai ”tapahtuneina”. Diskursseja käytetään tiedon rakentamisessa ja jakamisessa sekä niiden avulla aikaisempia tietämisen tapoja voidaan jäsentää tietyllä tavalla. Näin ollen tuloksena on aina tietynlainen kuva maailmasta, joka ottaa mukaan joitain seikkoja ja sulkee samalla toisia pois. Tällöin maailma ja sitä koskeva tieto näyttäytyvät aina erilaisina riippuen siitä, minkä diskurssin näkökulmasta niitä katsellaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 53-54.) Ne valinnat, joita kielenkäyttäjinä teemme, eivät siis ole yhdentekeviä, sillä niiden kautta vaikkapa naiseutta voidaan kuvata monella eri tavalla ja eri asioita painottaen tai pois jättäen. Ei esimerkiksi ole samantekevää, viitataanko naiseen sanalla *merenneito*, *metsänkeiju* vai *merikapteeni*, kuten omasta aineistostani käy ilmi.

Valitsin aineistokseni naisille suunnatun kuntoilupainotteisen lehden, sillä haluan tutkia sitä, näkyykö mediassa esille nostettu naisihanteen muuttuminen lehdessä esiintyvissä diskursseissa vai esitetäänkö nainen niissä edelleen vaikkapa hoikkautta

ihannoivan kauneuskäsityksen mukaisesti. Naistenlehtien merkitystä on arvioitu eri aikoina eri tavalla. Lisäksi erityyppisten lehtien suosio on vaihdellut yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten myötä olosuhteiden, arvojen ja asenteiden muuttuessa. (Malmberg 1991: 282.) Wolfin (1991: 85) mukaan naistenlehdet ovat jo yli sadan vuoden ajan olleet vahvimpia vaikuttajia naisten roolien muuttumisessa. Myös Ruoho & Saarenmaa (2011: 37) ovat haastatteluaineistonsa pohjalta havainneet, että naistenlehdillä koetaan olevan vaikutusta lukijoidensa maailmankuvan muuttumisessa ja arkielämän valinnoissa. Mielenkiintoista onkin tutkia, millaisia identiteettejä Sport-lehti lukijoilleen tarjoaa, ja onko niissä havaittavissa naisihanteen tai kauneuskäsitysten muuttumista vaikkapa ruumiinkuvan suhteen. Koska representaatiot eivät heijasta mitään ”jo” olemassa olevaa todellisuutta vaan toimivat sen aktiivisina jäsentäjinä ja muokkaajina, ei ole mielekäästä verrata vaikkapa median naiskuvia eläviin naisiin. Representaation sisältöä ei voi verrata ”todellisuuden” kanssa. Sen sijaan mielekkäämpää on kysyä, millaista naiseutta kuvat tuottavat. Representaatio on yksi niistä käytänteistä, jotka jatkuvasti tuottavat ja uusintavat esimerkiksi sukupuolikategorioita. Siksi juuri kulttuuristen naiskuvien tutkiminen onkin tärkeää. Sen avulla voidaan paljastaa niitä diskursseja, joiden puitteissa elävät yksilöt jäsentävät kokemuksiaan ja identiteettejään. (Koivunen 1996: 52.)

Koska tarkoitukseni on tutkia nimenomaan kielenkäytön kautta rakentuvaa naiskuvaa, on kriittisen diskurssintutkimuksen ohella mielekäästä tukeutua myös naistutkimuksen teoriaan. Diskurssintutkimuksen monitieteisen perinteen mukaisesti myös tässä tutkimuksessa hyödynnetään siis paitsi kielentutkimuksen myös kriittisen feminismin näkökulmaa. Mediatekstien tutkimuksessa onkin hyvä soveltaa rinta rinnan ja toisiaan täydentävinä erilaisia lähestymistapoja (Fairclough 1997: 27).

Väliverroksen (2003: 32) mukaan mediatekstit ovat viestintäprosessien materialisoituneita jälkiä, joita seuraamalla on mahdollista tutkia niiden taustalla olevia merkityksenannon prosesseja. Tavoitteenani on myös verrata aineistoni rakentamaa naiskuvaa niihin ominaisuuksiin, joita kriittisen naistutkimuksen teorioissa on nostettu esille naiseuteen liittyvinä. Päättökysymykseni on se, millaista naiskuvaa Sport-lehti rakentaa. Tämän kysymyksen kautta toivon pääseväni lehdessä esiintyvien naisen representaatioiden jäljille. Tätä kysymystä täydentävät muut tutkimuskysymykseni: Mitä ominaisuuksia naisiin lehdessä liitetään? Mitä kielellisiä valintoja naiskuvan rakentamiseen käytetään? Eroaako Sport-lehden naiskuva jollain tavalla niistä naiseuteen perinteisesti liitetyistä ominaisuuksista, joita kriittisen naistutkimuksen

alalla on pyritty kuvaamaan? Tutkimukseni laajempi merkitys tulee esille suhteessa siihen keskusteluun, jota mediassa on käyty naisihanteen ja kauneuskäsityksen muuttumisesta. Tutkimukseni valaisee nimenomaan sitä, näkyykö tämä muutos niissä identiteeteissä, joita tällainen fitnesslehti naislukijoilleen tarjoaa.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Naistenlehtiä on suurelta osin tutkittu feministisen tutkimuksen näkökulmasta. Useat tutkimukset ovat keskittyneet naistenlehtien tekstuaaliseen tasoon ja analysoineet niiden ideologista sisältöä. Osassa tutkimuksista on puolestaan kiinnitetty huomiota siihen, kuinka naistenlehtiä kulutetaan. (Gough-Yates 2003: 6-7.)

Ruohon ja Saarenmaan (2011) naistenlehtiä journalismina ja julkisuutena käsittelevässä tutkimuksessa on haastateltu naistenlehtien toimittajia ja havaittu, että haastateltavat uskovat lehdillään olevan vaikutusta lukijoidensa jokapäiväiseen elämään. Naistenlehtien merkitys nähdään esimerkiksi feminististen arvojen ja ekologisen ajattelun leviämässä lukijoiden keskuuteen. Tutkimuksen mukaan naistenlehdet yhtäältä virittävät ja ohjaavat lukijaa tulemaan aina vain paremmaksi jollakin elämänalueella ja toisaalta tarjoavat rituaalinomaisen hetken, jolloin lukija voi vapautua tuosta ponnistelusta. (Ruoho & Saarenmaa 2011: 37-38.) Sport-lehden kaltaisen fitness-lehden voi tämän perusteella nähdä ohjaavan lukijaa esimerkiksi saavuttamaan mahdollisimman terveelliset elämäntavat. Toisaalta sen selailu ja lukeminen voivat tarjota lukijalle rentoutumishetken arjen keskellä.

Myös diskurssintutkimuksen näkökulmasta on mediatekstejä tutkittu runsaasti. Minna-Riitta Luukka on tutkimuksessaan *Kelpaanko tällaisena? Tyttöyden rakentuminen Demi-lehden palstoilla* (2003) tarkastellut tyttöyden diskursiivista muotoutumista. Oman tutkimukseni kanssa yhteistä tässä tutkimuksessa on kriittisen diskurssintutkimuksen lähtökohtana oleva konstruktionistinen ajatus kielestä. Sen mukaan kieli nähdään maailman asioita, ilmiöitä ja toimijoita rakentavana tekijänä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 57.) Mediatekstejä on tarkasteltu diskurssianalyttisestä näkökulmasta myös useissa pro gradu -tutkielmissa. Minna Mäkelä (2012) on suomen kielen työssään tarkastellut arjen ja paikan representaatioita *Kotiliesi-* ja *Kotivinkki* -lehdissä. Leena Hahtola (2005) on niin ikään suomen kielen pro gradu -tutkielmassa tutkinut kahden henkilökuvan pohjalta sitä, kuinka ihmiskuva rakentuu aikakauslehtien

kielenkäytössä. Anna Lehtinen (2010) on puolestaan tutkinut muusikkokuvien rakentumista klassisen musiikin aikakauslehdessä.

Omaa tutkimustani lähellä ovat Eeva Takalon, Tytti Kontulan sekä Elina Ryhäsen pro gradu -tutkielmat. Takalo (2011) on suomen kielen työssään tarkastellut häälehdissä rakentuvaa nais- ja mieskuvaa ja hyödyntänyt sekä diskurssintutkimuksen että naistutkimuksen teoriaa. Tutkimuksessaan Takalo (2011: 1) on kuitenkin kiinnittänyt huomiota ensisijaisesti lehdissä esiintyviin naisen ja miehen nimityksiin, kun taas omassa tutkimuksessani olen keskittynyt sanaston analyysin lisäksi myös lause- ja virketason kieliopillisiin piirteisiin. Kontula (2001) on journalistiikan tutkielmassaan analysoinut Gloria-lehden naiskuvaa, ja Ryhänen (2012) on puolestaan johtamisen työssään käsitellyt naisjohtajakuvan rakentumista suomalaisten naistenlehtien lehtiartikkeleissa. Sekä Kontulan että Ryhäsen aiheet ovat hyvin lähellä omaa tutkimustani, mutta ne eroavat näkökulmiltaan ja toteutuksiltaan omasta kielitieteellisestä työstäni.

Naisille suunnattuja kuntoilulehtiä on myös tutkittu jonkin verran naistutkimuksen piirissä. Oman tutkimukseni kannalta hyödyllinen on esimerkiksi Eileen Kennedyn ja Evdokia Pappan (2011) tutkimus kuntoilun diskursiivisesta rakentumisesta naisten lifestyle- ja fitness-lehdissä. Tutkimuksessa yhdistyvät sekä naistutkimuksen että kriittisen diskurssintutkimuksen näkökulmat. Kennedy ja Pappa havaitsivat, että lehtien kansissa kuntoilu esitetään yksinkertaiseksi ja miellyttäväksi tavaksi saavuttaa haluttu lopputulos. Lehtien artikkeleissa nainen kuitenkin nähdään viallisena tai epätäydellisenä sekä kyvyttömänä suorittamaan kuntoilua, sen helppoudesta huolimatta. (Kennedy & Pappa 2011: 41.) Tutkimuksessa sivutaan siis myös naiskuvan rakentumista fitness-lehdissä. Näin ollen se onkin hyödyllinen vertailupohja omalle tutkimukselleni. Naiskuvan rakentumista sivuaa niin ikään Christina R. Johnsonin, Kerry R. McGannonin ja John C. Spencen (2011) tutkimus, jossa tavoitteena on ollut paljastaa, millainen vaikutus hyväkuntoisten vartaloiden mediarepresentaatioilla on naisten kuntoiluaktiivisuuteen. Tutkimuksen mukaan naiset esitetään kuntoilulehdissä mm. heikkoina, pieninä ja kohteliaina (Johnson - McGannon – Spence 2011: 103).

Mediatekstien naiskuvia on siis tutkittu varsin paljon. Suomenkielisen fitness-lehden analyysia ei tästä näkökulmasta kuitenkaan ole juurikaan tehty. Näenkin, että kielellistä analyysia ja feminististä näkökulmaa yhdistävä tutkimukseni antaa

mielenkiintoista uutta tietoa ajankohtaisesta fitness-ilmiöstä. Seuraavaksi tutkimukseni etenee teoriataustan esittelyllä (luku 2). Luvussa 3 esittelen aineistoani sekä tutkimusmenetelmiäni tarkemmin. Luku 4 on analyysiosio, jossa erittelen tulkintojani sekä havainnollistan ja perustelen niitä yksityiskohtaisesti esimerkkien kautta. Viimeisessä luvussa (luku 5) kokoan yhteen aineistostani esille nousseet tulokset ja johtopäätökset sekä pohdin tutkimukseni onnistumista ja kulkua. Pohdintaosiossa esittelen lisäksi myös joitain ehdotelmia jatkotutkimusta varten.

2. TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Kriittinen diskurssintutkimus näkökulmana

Diskurssianalyysia ei voi kuvailla selkeäräjaisena tutkimusmenetelmänä, sillä se on lähinnä väljä teoreettinen viitekehys, jonka sisällä on mahdollista tarkastella tutkittavaa ilmiötä useista erilaisista näkökulmista käsin. Yhteistä monille sen suuntauksille on kuitenkin käsitys kielestä sosiaalisena ja sosiaalista todellisuutta rakentavana käytäntönä. (Jokinen, Juhila, Suoninen 1993: 17-18.) Tämä on peruslähtökohtana myös kriittisessä diskurssintutkimuksessa. Diskurssintutkimuksen kriittisyyttä painottavassa tutkimussuunnassa kieli nähdään sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti vaihtelevana toimintamuotona. Kieli on muovautunut yhteiskunnallisesti, mutta samalla se myös vaikuttaa yhteiskuntaan ja muokkaa sitä. (Fairclough 1997: 75-76.) Perustana on ajatus, jonka mukaan kieli on erottamaton osa muuta sosiaalista maailmaa, ja että se toimii dialektisessa vuorovaikutuksessa sosiaalisen elämän muiden osa-alueiden kanssa (Fairclough 2003: 2).

Diskurssi on terminä vaikea siitä syystä, että sitä käytetään laajalti useilla tieteenaloilla (Fairclough 1997: 31). Ahtaimmillaan diskurssi käsitetään teknisenä terminä lausetta laajemmalle kielelliselle rakenteelle, ja laajimmillaan sillä voidaan tarkoittaa mitä tahansa yhteiskunnallista, kulttuurista tai historiallista konstruktia (Pälli 2003: 227). Fairclough (1997: 31) nostaa esille kaksi merkitystä diskurssille. Näistä ensimmäinen on kielitieteissä vallitseva, ja siinä diskurssi ymmärretään sosiaalisena toimintana ja vuorovaikutuksena. Toinen merkitys on yhteiskuntateoreettinen ja käsittää diskurssin todellisuuden sosiaalisena konstruktiona, tiedon muotona. Fairclough (1997: 31) yhdistää nämä kaksi merkitystä ja huomauttaa,

että käsitettä 'diskurssi' käytetään paitsi puhuttaessa yleisesti kielessä sosiaalisessa käytössä, myös tekstien intertekstuaalisen analyysin sisäisenä kategoriana, jolloin diskursseja voi olla useita. Tällöin 'diskurssi' yksilöllisenä käsitteenä tarkoittaa diskurssintutkimuksen teoreettista lähtökohtaa, ja 'diskurssit' monikossa puolestaan historiallisesti kiteytyneitä merkityksellistämisen tapoja (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 26-27).

Omassa työssäni ymmärrän diskurssin Faircloughin tavoin käytänteinä, jotka eivät ainoastaan representoi eli kuvaa maailmaa vaan myös toimivat sen muokkaajina ja rakentajina (Fairclough 1992: 3). Tutkimuksessani 'diskurssi' yksikössä tarkoittaa siis kriittiselle diskurssintutkimukselle ominaista käsitystä kielestä ja sen käytöstä. 'Diskursseilla' monikossa tarkoitan niitä tietyn diskursseiksi nimeämiäni merkityksellistämistapoja, jotka analyysini perusteella nousevat esiin aineistostani.

Koska kriittinen diskurssianalyysi näkee kielen sosiaalisena toimintana, on kielenkäytön kontekstin huomioon ottaminen tärkeä osa sitä (Wodak 2001: 1-2). Yleisesti ottaen kontekstin huomioimisella analyysissa tarkoitetaan sitä, että analyysin kohdetta tarkastellaan tietyssä ajassa ja paikassa (Jokinen, Juhila, Suoninen 1993: 30). Tyypillisesti diskurssintutkimuksessa kuitenkin analysoidaan monia, eri tasoilla ilmeneviä konteksteja, sillä kielenkäytön mikrotason ja ympäröivän yhteiskunnallisen makrotason välille niitä mahtuu monenlaisia (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 18-19). Fairclough (1997: 79) puhuu kontekstin yhteydessä diskurssikäytännöstä ja sosiokulttuurisesta käytännöstä. Näistä diskurssikäytännöllä tarkoitetaan tekstin tuotannon ja kulutuksen prosesseja. Sosiokulttuurinen käytäntö puolestaan viittaa siihen sosiaaliseen ja kulttuuriseen yhteyteen, jonka osa kyseinen teksti on. (Fairclough 1997: 79.) Käsittäessään kielen diskurssiksi ja sosiaalisesti käytänteeksi tutkija samalla sitoutuu tekstien analysoinnin lisäksi myös kiinnittämään huomiota niiden tuottamisen ja tulkinnan prosesseihin sekä laajempaan sosiaaliseen kontekstiin (Fairclough 2001: 21). Viestintätilanteen kriittinen diskurssianalyysi nähdään tällöin tilanteen kolmen eri puolen – tekstin, diskurssikäytännön ja sosiokulttuurisen käytännön – keskinäisten suhteiden erittelemisenä (Fairclough 1997: 78-79). Fairclough (1997: 81-82) näkee diskurssikäytännön sosiokulttuurisen ja tekstuaalisen välisenä kytköksenä: sosiokulttuuriset käytännöt muovaavat tekstejä muuttamalla tekstien tuottamisen ja kuluttamisen tapoja eli diskurssikäytäntöä. Tämä puolestaan näkyy itse tekstin ominaisuuksissa. (Fairclough 1997: 81-82.)

Tutkimukseni kannalta keskeinen diskurssintutkimuksen käsite on representaatio. Representaatio – kirjaimelliselta merkitykseltään uudelleen esittäminen – liittyy merkityksenannon sosiaaliseen, sopimuksenvaraiseen ja vaikutusvaltaiseen luonteeseen (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 56). Sen kautta luodaan tietty näkemys jostain asiasta tai ilmiöstä: valinnan kohteena on aina se, mitä kuvaukseen sisällytetään ja mitä asioita siitä jätetään pois (Fairclough 1997: 13). Myös representaatio on kontekstisidonnainen ja sen merkitys määräytyy suhteessa aiempiin representaatioihin. Sen voikin katsoa kytkeytyvän juuri diskurssintutkimuksen makrotasoihin, jotka käsittävät mm. erilaisia historiallisia kehityskulkuja, poliittisia tilanteita sekä ideologioita kamppailuja. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 57.) Representaatioiden taustalla on diskurssintutkimuksen lähtökohtana pidetty konstruktionistinen kielikäsite, jonka mukaan maailmaa rakennetaan kielen avulla. Kielenkäytöllä kuvataan aina myös maailmaa, sen ilmiöitä, asioita ja toimijoita sekä näiden välisiä suhteita. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 57.) Konstruktionistiseen kielikäsitteeseen liittyy ajatus ei-heijastavuudesta, jossa kieltä ja sen käyttöä ei pidetä todellisuuden kuvana tai heijastumana (Jokila, Juhila & Suoninen 1993: 20).

Representaatio toimii myös vallan välineenä. Samalla kun esittämisen muodot mahdollistavat sanomisen, ne määrittävät ja rajoittavat sitä, mitä voidaan sanoa ja esittää. (Koivunen 1996: 51.) Kriittisessä diskurssintutkimuksessa valta nähdäänkin olennaisena osana kielenkäyttöä. Ajatus kielen ja vallan välisestä suhteesta pohjautuu Michel Foucault'n näkemyksiin. (Blommaert 2005: 27.) Foucault'n (2005: 63) mukaan diskursseja määrittävät historialliset olosuhteet – millä tahansa aikakaudella ei ole mahdollista puhua mistä tahansa. Se, mistä puhutaan ja kuka siitä voi puhua, on vakiinnutettu erilaisissa sosiaalisissa käytänteissä. (Foucault 2005: 63.) Lisäksi diskurssit ovat järjestyneet hierarkkisesti eivätkä ne ole keskenään samanarvoisia (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 58-59). Fairclough (1997: 77) nimittää tätä diskurssijärjestykseksi. Tietyn yhteiskunnallisen instituution tai sosiaalisen osa-alueen diskurssijärjestys käsittää kaikki ne diskurssityypit – sen tavanomaiset kielenkäyttötavat – joita siinä käytetään. Sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset ilmenevät usein juuri diskurssijärjestysten muuttumisena, ja usein tämä ilmenee nimenomaan tiedotusvälineissä. Valtaa pitävät ryhmät pyrkivät varmistamaan ja pitämään yllä tietyt rakenteet diskurssijärjestyksissä, joten niiden voi myös katsoa olevan potentiaalisen kulttuurisen hegemonian aluetta. (Fairclough 1997: 77.) Tutkimukseni yhtenä

tavoitteena on selvittää, eroaako Sport-lehden tarjoama naiskuva jollain tavalla niistä ominaisuuksista, joita naiseuteen on feministisissä teorioissa mainittu liitettävän. Tämä tavoite kytkeytyy olennaisella tavalla kriittisen diskurssintutkimuksen näkemykseen kielen ja vallan suhteesta. Pyrkiikö lehdessä rakentuva naiseuden representaatio taistelemaan perinteisesti naiseuteen liitettyjä ominaisuuksia vastaan vai taipuuko se vallan alle? Kun diskurssianalyysia käytetään kriittisenä metodina, se ohjaa kiinnittämään huomiota teksteissä näkyvillä olevien seikkojen lisäksi myös piilossa oleviin merkityksiin. Tämä on tärkeää siksi, koska diskursiiviset, sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset eivät useinkaan ole eksplisiittisesti havaittavissa. (Fairclough 1992: 9.) Juuri mediassa esiintyvien diskurssien tutkimus onkin mielenkiintoista, sillä niissä esiintyvät valtasuhteet eivät yleensä ole näkyviä (Fairclough 2001: 41). Lisäksi median avulla rakennetaan versioita todellisuudesta – versioita, jotka voidaan aina myös kyseenalaistaa (Macdonald 2003: 16).

Useissa kriittisen diskurssintutkimuksen alaan kuuluvissa tutkimuksissa viitataan M.A.K. Hallidayn hahmottelemaan systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan. Näin ollen Hallidayn kieliopin – joka perustuu kielen kolmen metafunktion yhtäaikaiselle toimimiselle – hahmottaminen on olennainen lähtökohta myös kriittisen diskurssianalyysin ymmärtämiselle. (Wodak 2001: 8.) Myös oma tutkimukseni nojaa osittain Hallidayn näkemyksiin, joita kuvailen tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

2.2 Kielen monet tasot – systeemis-funktionaalinen kieliteoria

Kriittisen diskurssintutkimuksen käsitys kielestä sosiaalisena toimintana juontaa juurensa M.A.K. Hallidayn systeemis-funktionaaliseen kieliteoriasta. Teorian mukaan kieli on luonteeltaan monitulkintaista ja muuttuvaa. Yhdellä ilmauksella voi olla samaan aikaan useita eri merkityksiä ja funktioita. (Luukka 2000: 139.) Hallidayn teoriassa yhdistyvät kieltä tekoina ja merkityksinä tarkasteleva funktionaalinen sekä sitä valintoina ja vaihtoehtoina katseleva systeeminen näkökulma (Luukka 2002: 101, 104).

Funktionaalinen näkemys tarkastelee kieltä ennen kaikkea tekoina ja merkityksiä rakentavana toimintana (Luukka 2002: 101). Hallidayn (1973: 7) mukaan funktionaalinen lähestymistapa tarkoittaa juuri kielenkäytön tarkastelua: sitä, mitä tavoitteita kielenkäytöllä on ja kuinka niihin voidaan päästä puhumalla ja kuuntelemalla

sekä lukemalla ja kirjoittamalla. Kielenkäytön ajatellaan olevan funktionaalista kolmella tavalla. Ensinnäkin kieltä käytetään viestinnän välineenä, toiseksi se mahdollistaa maailman kuvaamisen eli representoimisen ja kolmanneksi sen avulla luodaan sosiaalisia suhteita ja identiteettejä. Nämä kolme tasoa limittyvät kielenkäytössä niin, että esimerkiksi yksi lause toimii niillä kaikilla samanaikaisesti. Teorian mukaan näitä kolmea tasoa nimitetään kielen metafunktioksi. Ideationaalinen metafunktio mahdollistaa maailman kuvaamisen ja interpersonaalinen metafunktio puolestaan vuorovaikutuksen. Kielen kolmas metafunktio on tekstuaalinen, ja se tarjoaa resurssit tekstien rakentamiseen. (Halliday 1994: 13.)

. Fairclough (1992: 64-65) erottaa diskurssin merkityksiä rakentavassa toiminnassa kolme osa-aluetta: representaatiot, suhteet ja identiteetit. Näistä identiteettien ja suhteiden rakentuminen vastaa Hallidayn interpersonaalista metafunktiota ja representaatioiden muotoutuminen puolestaan ideationaalista metafunktiota. Oman työni kannalta tärkeimmäksi metafunktioksi nouseekin juuri kielen ideationaalinen taso, joka mahdollistaa representaatioiden rakentumisen. Se palvelee ”sisällön” ilmaisemista, eli se tekee mahdolliseksi maailman nimeämisen ja kuvaamisen (Heikkinen 1999: 42). Ideationaalisen funktion avulla puhujalle annetaan keinot jäsentää, nimetä, luokitella ja kuvata maailmaa sellaisena kuin hän sen kokee ja havaitsee. Kieli ja kielioppi tarjoavat omat resurssinsa kaikkien metafunktioiden toteuttamiseen. Ideationaalisen metafunktion resurssit ovat esimerkiksi nimeämiset sekä verbi- ja osallistujatyypit. (Luukka 2002: 102-103.) Omassa työssäni tarkastelen näistä erityisesti nimeämisä.

Systeemisen näkökulman vahvuutena on se, että se näkee tekstit vaihtoehtojen kokoelmina. Tekstiin valikoituneet vaihtoehdot kuuluvat paljon isompaan mahdollisten vaihtoehtojen joukkoon. Valintoja voidaan tehdä usealla eri tasolla, esimerkiksi käsillä olevien kielellisten muotojen, sanastollisten ja kieliopillisten vaihtoehtojen valikoimasta. Nämä valinnat määrittävät sen, mitä tuodaan esiin, miten tiettyä tapahtumaa tai asiointilaa representoidaan. Lisäksi ne liittyvät jälleen seuraavan tason valintoihin, jotka määräävät sen, mitä diskursseja tekstissä käytetään. Tällöin näkökulma ohjautuu tarkastelemaan sitä, mitä valintoja on tehty ja mitä tekstistä puuttuu. (Fairclough 1997: 30.)

Kuten omasta analyysistäni käy ilmi, ei ole lainkaan samantekevää, viitataanko aikuiseen naiseen vaikkapa tyttönä – 'tyttö' kun herättää täysin toisenlaisia mielikuvia

kuin tällöin poisjätetty 'nainen'. On kuitenkin hyvä muistaa, että tehdyt valinnat eivät läheskään aina ole olleet tietoisien harkinnan varassa. Esimerkiksi journalistien tuottamat tekstit kertovat siitä, millaisia yhteiskunnallisia ja viestinnällisiä käytänteitä on vakiintunut ja tullut selviöiksi. Valintojen taustalla voivat yksittäisten toimittajien näkemysten lisäksi vaikuttaa myös mm. lehden näkökulma sekä sen linja ja tavoitteet – esimerkiksi pyrkimys myydä lehteä. Osa valinnoista on täysin tiedostamattomia niin, että tekstintuottaja ei tiedosta edes valinnanvaran mahdollisuutta. (Heikkinen 1999: 51-53.) Ilmaus valitaan itsestäänselvänä, sillä se tuntuu muistuttavan maailmaa sellaisenaan. Valinta on kuitenkin aina valinta – siinäkin tapauksessa, ettei vaihtoehtoista tapaa ilmaista asia ole näkyvissä. (Hiidenmaa 2000: 177.)

Monifunktioisen näkökulman avulla kielen analyysi voidaan yhdistää yhteiskunnallisen analyysin perusasioihin, kuten kysymyksiin tiedosta, uskomuksista ja ideologiasta (Fairclough 1997: 29). Teksti on siis tulkinnan kautta mahdollista avata kahteen suuntaan, sekä kielianalyysiin että sosiokulttuuriseen analyysiin. Näiden suuntien ei kuitenkaan tarvitse olla toisistaan erillään, vaan ne päinvastoin ovat riippuvaisia toisistaan: kielianalyysin on oltava sosiokulttuurisesti pätevää ja sosiokulttuurisen analyysin on oltava kielellisesti perusteltavissa. (Heikkinen 1999: 55.) Näin ollen esimerkiksi naiskuvan kielellinen analyysi on perusteltua yhdistää laajempaan naiseuden tarkasteluun – niihin ominaisuuksiin, joita kulttuurissamme pidetään naiseuteen liittyvinä. Näihin ominaisuuksiin ovat pureutunut erityisesti kriittinen naistutkimus, jonka teoriaa selvennän lyhyesti seuraavassa alaluvussa.

2.3 Naiseuden myytti

Kulttuurimme käsittää maskuliinisuuden ja feminiinisuuden toistensa puhtaina vastakohtina siten, ettei maskuliinisuudessa oleteta olevan feminiinisiä eikä feminiinisydessä maskuliinisia piirteitä (Jokinen 2004: 8). Kriittisen feminismin mukaan sukupuoliroolit eivät kuitenkaan ole olemassa itsestään, eikä sosiaalinen sukupuoli ole naisten ja miesten luonnollinen ominaisuus. Sosiaalinen sukupuoli on pikemminkin yhteiskunnallinen rakenne, jonka syntymiseen on vaikuttanut esimerkiksi perinteinen sukupuolten välinen työnjako. (Cameron 1996: 84.) Tällöin ajatus siitä, että termit ”feminiininen” ja ”maskuliininen” viittaisivat joihinkin lopullisiin ja muuttumattomiin ominaisuuksiin, on harhaanjohtava. Nämä käsitteet eivät ole itsenäisesti olemassa vaan feminiinisyys määrittyy aina erona maskuliinisuuteen ja

maskuliinisuus erona feminiinisyyteen. Näin ollen niitä ei määritä niiden olemus vaan ero. (Cameron 1996: 107.) Butler (1999: xiv-xv) kuvaa sukupuolta performatiivisuutena - tekemisenä, ei olemisena. Tällöin se, mitä pidetään sukupuolen sisäisenä olemuksena, onkin jotain jota pidetään yllä tiettyjen toimintojen kautta. (Butler 1999: xiv-xv.) Eräs tällainen sukupuolta performatiivisesti ylläpitävä keino on vaikkapa mainonta (Rossi 2006: 65).

Kulttuurissamme kuitenkin pidetään tiettyjä ominaisuuksia naiseuteen liittyvinä. Nämä ominaisuudet määrittävät erona siihen, mitä pidetään miehisenä. Maskuliinisina ominaisuuksina nähdään toiminnallisuus, hallitsevuus, suoriutuminen, rationaalisuus, kilpailullisuus, fyysinen voima ja väkivalta. Naisellisiksi ominaisuuksiksi määrittävät esimerkiksi yhteisöllisyys, emotionaalisuus ja empaattisuus. (Jokinen 2004: 8.) Lisäksi feminiinisyys yhdistetään passiivisuuteen, ruumiiseen ja järjettömyyteen (Cameron 1996: 108-109).

Käsitykset siitä, miltä naisen tulisi näyttää ja miten käyttäytyä, muuttuvat helposti normiksi, jonka mukaan naiset yrittävät toimia (Cameron 1996: 91). Kriittinen feminismi nimittää tätä naiseuden ideaaliksi, jota patriarkaalinen yhteiskunta on tietoisesti ylläpitänyt esimerkiksi tarjoamalla tietynlaisia mediarepresentaatioita naiseudesta (Markula & Kennedy 2011: 2). Kriittinen feminismi pyrkii puolestaan paljastamaan ne käytänteet, jotka pitävät yllä ideaalisen naiseuden myyttiä. Yhtenä tällaisena käytänteenä toimivat naiseuden diskurssit, jotka materialisoituvat esimerkiksi kuvissa ja teksteissä. (Koivunen 1996: 51-52.)

Ideaaliseen naiseuteen liitetään vahvasti myös ideaalinen vartalo. Useat feministiset tutkijat ovatkin osoittaneet, että ”täydellinen vartalo” yhdistetään fitnekseen ja ideaaliseen feminiinisyyteen. (McGannon, Johnson, Spence 2011: 102.) Tällainen vartalo on yleensä hoikka, kiinteä ja heteroseksuaalisen normin mukaisesti seksuaalisesti houkutteleva. Tämän perusteella naisten fitness – esittämällä yksipuolisia ideaalin vartalon representaatioita – voidaan nähdä ylläpitävän naisten sortoa. Jos ainoastaan tähän ideaaliin yltyvät naiset nähdään viehättävinä yhteiskunnassa, johon kuuluu eri kokoisia ja ikäisiä naisia, koetaan ideaalin ulkopuolelle jäävät siis epäviehättäviksi. (Markula & Kennedy 2011: 2.)

Macdonaldin (1995: 201-202) mukaan naistenlehdet esittävät vartalon työmaana, mikä puolestaan rohkaisee naisia käsittämään vartalonsa muokattavana objektina. Kriittisen feminismin näkemykset naisen vartalosta liittyvätkin keskeisesti

omaa työhöni, sillä tarkastelemani lehden voi nähdä olevan kokonaisuudessaan tarkoitettu jakamaan lukijoilleen ohjeita siihen, kuinka omaa vartaloaan ja muuta ulkonäköään voi muokata. Esittelen aineistoani tarkemmin seuraavassa luvussa sekä erittelen niitä metodeja, joiden kautta sitä lähestyn.

3. NAISKUVAN ANALYYSI – AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Aineisto

Tutkimusaineistoni koostuu vuoden 2011 vuosikerran lehdistä kerätyistä teksteistä. Kyseisen vuosikerran valintaan vaikuttivat käytännön syyt – vuoden kaikki numerot olivat itselleni helposti saatavilla. Valitsin aineistokseni juuri Sport-lehden, sillä se on yksi suosituimmista naisten kuntoiluun painottuneista erikoislehdistä. Vuonna 2012 Sport oli kolmanneksi suosituin tässä kategoriassa ainoastaan Fit- ja Kunto Plus -lehtien mennessä sen edelle. Lisäksi se oli 11. suosituin kaikkien naisille suunnattujen erikoislehtien joukossa. (Levikkitilasto 2012.) Sanoma Magazinen julkaiseman Sportin mainitaan olevan salliva, kannustava ja innostava sekä lähellä lukijaansa. Lehdellä kuvataan olevan persoonallinen ja virkeä ääni. Oletetun lukijan mainitaan olevan mm. kiinnostunut itsensä hoitamisesta – häntä motivoi terveempi ja tasapainoisempi elämä. (Mediakortti 2013.) Onkin mielenkiintoista verrata näitä seikkoja siihen, millaista naiskuvaa lehdessä rakennetaan. Tämän pohtiminen ei ole tutkimuksessani pääosassa, mutta kuitenkin huomioimisen arvoista.

Myös kiinnostukseni mediassa käytävää, kauneuskäsityksen ja naisihanteen muuttumista koskevaa keskustelua kohtaan ohjasi aineistoni valintaa. Sport-lehti selkeästi naisille suunnattuna fitness-lehtenä olikin tietoinen ja nähdäkseni myös relevantti valinta. Tiedostan, että kuntoilupainotteisia ja fitness-lehtien kategoriaan sopivia lehtiä on hyvin paljon. Osa näistä lehdistä voi olla esimerkiksi suunnattuja sekä miehille että naisille. Tällaistenkin lehtien tutkiminen olisi varmasti mielenkiintoista, mutta koen, että nimenomaan selvästi naisille kohdennettu lehti tukee tutkimukseni tavoitteita parhaiten. Tässä kohtaa on muistettava, että myös pelkästään naisille suunnattujakin fitness-lehtiä on hyvin paljon ja erityyppisiä. Näin ollen ei olekaan perusteltua olettaa, että Sport-lehdessä rakentuva naiskuva olisi yhteneväinen näiden muiden lehtien tarjoamien naiskuvien kanssa. Myöskään ei tule ajatella, että analyysistani voisi vetää joitakin yleistäviä johtopäätöksiä tämän tyyppisissä lehdissä rakentuvista naiseuden representaatioista. Uskon tutkimukseni kuitenkin tarjoavan mielenkiintoista tietoa ja esimerkiksi vertailupohjaa myöhemmälle tutkimukselle.

Varsinainen aineistoni koostuu 34 erityyppisistä teksteistä: henkilökuvista,

lehden vakiopalstoista, asiantuntijakommentteja sisältävistä artikkeleista, liikuntalajeja, kosmetiikkaa tai vaatteita esittelevistä artikkeleista sekä mainoksista. Sisällytin kielellisen aineksen lisäksi myös kuvat analyysiini, sillä nähdäkseni kuvat ovat olennainen osa aikakauslehteä ja toimivat usein yhdessä toisiaan täydentävästi. Representaatioissa hyödynnetäänkin usein kielen lisäksi myös muita semioottisia resursseja, kuten kulttuurisia kuvastoja ja visuaalista ainesta (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 61). Tutkimukseni rajallisten puitteiden vuoksi en kuitenkaan lähtenyt toteuttamaan kovin laaja-alaista multimodaalista analyysia. Huomioin kuvat osana representaatioiden rakentumista ja kuvailin niitä analyysissäni yleisellä tasolla. Aineistostani rajasin kokonaan pois pääkirjoitukset ja lukijapalautteet, sillä nähdäkseni niissä ei esitetty naista tai naisen toimintaa tavalla, joka olisi ollut relevanttia analyysini kannalta.

Valintakriteerinä aineistoni teksteille oli se, että nainen sekä naisen toiminta ja käyttäytyminen ovat niissä pääasemassa. Aineistooni kuuluvat mainokset valitsin sekä tämän että toistuvuuden perusteella: analysoin siis sellaisia mainoksia, jotka toistuvat lehdestä toiseen ja jotka kuvaavat jollain tavalla naista tai naisen toimintaa. Uskon aineistoni näin ollen olevan relevantti tutkimustavoitteisiini nähden. Aineistoon tekemäni rajaukset jättävät tietysti analyysin ulkopuolelle paljon materiaalia. Tämän materiaalin huomioiminen olisi voinut tuottaa erilaisia tuloksia. Pyrin kuitenkin rajaamaan aineistoni mielekkäällä tavalla niin, että se parhaiten edustaa naiskuvan rakentumista työni rajaamissa puitteissa.

3.2 Menetelmä

Tutkimukseni on kvalitatiivinen ja aineistolähtöinen. Tarkastelin siis aineistostani esille nousevia, naiseutta rakentavia aineksia laadullisesta näkökulmasta käsin. Tutkittava ilmiö on suhteellisen laaja, mikä asetti haasteita sopivan metodin valitsemiselle. Jouduin pohtimaan, mitkä seikat näen naiskuvaa tuottavina ja mitä rajaan analyysin ulkopuolelle. Uskon kuitenkin, että valitsemani menetelmät ovat sopivia tutkimustavoitteeseeni nähden.

Tarkastelin aineistoani kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta. Kielen piirteiden analyysillä pyrin selvittämään, millaista kuvaa naisesta Sport-lehti rakentaa.

Lisäksi vertailin aineistostani esille nousevia naiseuden representaatioita niihin ominaisuuksiin, joita kriittisen feminismiin alalla on esitetty kulttuurissamme liitettävän naiseuteen. On muistettava, ettei diskurssianalyysin toteuttamiselle ole olemassa mitään yleistä mallia, kuten useat alan tutkijat ovat todenneet (ks. mm. Pälli 2003). Analyysin rakentuminen onkin tiukasti sidoksissa tutkimuksen tavoitteisiin, joten sen tulee muotoutua tutkimuskysymysten kontekstissa (Pälli 2003: 29). Esittelen seuraavaksi niitä diskurssianalyttisiä tapoja, joita olen aineiston tarkastelussa hyödyntänyt.

Tutkimusmetodinä sovelsin tässä työssä Norman Faircloughin hahmottelemaa tekstianalyysia sekä sen taustalla vaikuttavaa M.A.K. Hallidayn systeemifunktionaalista kieliteoriaa. Fairclough (1992: 75) jakaa tekstianalyysin neljään osaan: yksittäisiin sanoihin keskittyvään sanaston analyysiin, lause- ja virketason kieliopilliseen analyysiin, lauseiden ja virkkeiden yhdistymistä tarkastelemaan koheesion analyysiin sekä tekstien laajempia rakenteellisia ominaisuuksia erittelevään analyysiin. Omassa työssäni keskityin kahteen ensimmäiseen, sanaston sekä lause- ja virketason analyysiin. Katson näiden kahden analyysin ulottuvuuden palvelleen työni tavoitteita, vaikka jäljelle jäävien analyysitasojen huomioiminen olisi luultavasti myös tuonut mielenkiintoisia seikkoja esille. Työni rajalliset puitteet huomioon ottaen tyydyin kuitenkin keskittymään suppeampaan analyysiin. Edellä mainittujen neljän tason lisäksi Fairclough (1992: 75) erottelee vielä kolme diskurssianalyysissa hyödyllistä tarkastelun kohdetta: puheaktit, koherenssin sekä intertekstuaalisuuden. Myöskään näihin en lähtenyt työssäni kiinnittämään huomiota.

Pääpaino työssäni oli sanaston analyysissa. Erot eri diskurssien välillä ilmenevätkin tyypillisimmillään juuri sanastollisina eroina, sillä diskurssit ”sanoittavat” maailmaa eri tavoin (Fairclough 2003: 129). Sanasto onkin eräs kielen luokitteleva väline, ja luokittelun kautta kieli rakentaa maailmankuvaa (Lee: 1992: 1-2). Sanastoa voidaan analysoida tutkimalla sanavalintoja sekä kiinnittämällä huomiota sanojen merkityksiin ja tekstissä mahdollisesti ilmeneviin metaforiin (Fairclough 1992: 77). Tutkimuksessani analysoin sanojen semantiikkaa, ja tarkastelin merkitysten näkökulmasta niin substantiiveja, adjektiiveja kuin verbejäkin. Huomioin myös muiden sanaluokkien sanoja sikäli kun ne olivat analyysini kannalta relevantteja. Sanaston ohella käsittelin analyysissäni lause- ja virketason kieliopillisia piirteitä: velvollisuutta korostavaa nesessiivisyyttä sekä verbirakenteita. Verbeissä kiinnitin huomiota mm. tekijyyteen sekä toiminnan aktiivisuuteen/passiivisuuteen. Näiden seikkojen

tarkastelussa keskityin systeemis-funktionaalisen kieliopin ideationaaliseen tasoon, joka mahdollistaa representaatioiden rakentumisen (Halliday mm. 1994).

Kielellisen aineksen lisäksi huomioin analyysissäni myös kuvat siltä osin kuin ne toimivat relevanttina lisänä sanalliselle tekstille. Kaikkiin käsittelemiini esimerkkeihin ei liittynyt lainkaan kuvia, joten näiden esimerkkien kohdalla kiinnitin luonnollisesti huomiota ainoastaan kielelliseen ainekseen. Mikäli esimerkkeihin liittyi kuvia, käsitelin kielellistä ja visuaalista ainesta kokonaisuutena. Tämä tarkoittaa sitä, että käsitän kuvat kielellistä ainesta tukevina, jolloin ne yhdessä muodostavat naiseuden representaatioita. Otin kuvat huomioon analyysissäni pintapuolisesti, lähinnä kuvailun tasolla. Työni rajallisen laajuuden vuoksi en lähtenyt toteuttamaan syvempää kuva-analyysia. Tiedostan toki, että kuvien laaja-alainen analyysi olisi luultavasti antanut tarkempaa tietoa siitä, kuinka ne toimivat naiseuden tuottamisessa. Tutkimukseni pääpainon kuitenkin ollessa lingvistinen katsoin olevan tarpeellisempaa keskittyä syvemmin ainoastaan kielellisen aineksen tarkasteluun.

Analyysini alussa etsin teksteistä ne kohdat, joissa naiseutta jollakin tavalla kuvataan. Tämän jälkeen luokittelin tekstikatkelmat sen perusteella, millaista naisen representaatiota ne tulkintani mukaan tuottavat. Koska aineistoni oli suhteellisen laaja, en pystynyt analysoimaan kaikkea tekstiä. Tämä ei nähdäkseni olisi ollut tarpeellistakaan, sillä aineistoni teksteissä oli paljon sellaista ainesta, joka ei antanut vastauksia tutkimuskysymyksiini. Analyysini yhteydessä esille tuomani esimerkit voivat kuitenkin tämän vuoksi vaikuttaa irrallisilta. Pyrinkin sen vuoksi kuvaamaan esimerkkien kontekstia niin hyvin kuin mahdollista, jotta niiden merkitys tutkimustavoitteeni kannalta olisi mahdollista hahmottaa paremmin.

Faircloughin (1997: 124) mukaan diskurssit on syytä nimetä, jotta sekä käytetty näkökulma että diskurssin ala tarkentuvat. Nimesinkin omassa työssäni aineistostani esille nousevat diskurssit sallivuuden diskurssiksi, kurinalaisuuden diskurssiksi, sinnikkyuden diskurssiksi, haavoittuvaisuuden diskurssiksi, naisellisuuden diskurssiksi sekä tyttömäisyyden diskurssiksi. Näitä diskursseja vertasin kriittisen naistutkimuksen teoriassa mainittuihin naisiin liitettäviin ominaisuuksiin, joita olen esitellyt luvussa 2.3. Täytyy kuitenkin muistaa, etteivät analysoitavat tekstit koskaan ole yksiselitteisiä, vaan ne voivat olla avoimia hyvin erilaisille tulkinnoille. Diskurssit ovat nimenomaan tutkijan tulkintatyön tuloksia, eivät analyysin raakamateriaalia. (Jokinen, Juhila, Suoninen 1993: 28.) Näin ollen tässä tekemäni luokittelu on ainoastaan yksi näkökulma.

Myös toisenlaiset ja poikkeavatkin näkemykset olisivat luultavasti täysin mahdollisia.

Koska käytin diskurssianalyysia tässä työssä nimenomaan kriittisenä metodina, oli tekstistä esiin nousevien seikkojen lisäksi syytä kiinnittää huomiota siihen, mitä siitä puuttui. Merkityksellisiä analyysin kannalta eivät siis ole ainoastaan ne seikat, jotka ovat eksplisiittisiä vaan myös ne, jotka olisivat voineet olla tekstissä, mutta eivät siinä näy. (Fairclough 1997: 139.) Tämän vuoksi otin analyysissäni huomioon myös piiloon jäävät merkitykset.

Representaation analyysissä tarkasteltavaksi tulee se, mikä lauseen elementti kulloinkin on tematisoitu tai asetettu etusijalle ja miksi (Fairclough 1997: 138). Tässä tulee näkyviin kriittisen diskurssintutkimuksen näkemys kielen ja vallan suhteesta: jokin elementti hallitsee muita. Samoin valta tulee esille siinä, että jotkin diskurssit – siis jotkin näkökulmat naiseudesta – nousevat esille muita vahvemmin. Kiinnitin myös tähän huomiota analyysissäni ja tarkastelin lisäksi diskursseja osana laajempia sosiaalisia ja yhteiskunnallisia prosesseja. Sekä representaatioiden että diskurssien analyysissä onkin tarpeellista tarkastella paitsi niissä tehtyjä kielellisiä valintoja, myös niitä yhteiskunnallisia vaikuttimia, jotka näitä valintoja ovat ohjailleet (Fairclough 1997: 138).

4. SPORT-LEHDEN NAINEN

Seuraavaksi analysoin aineistoani ja erittelen naiskuvan rakentumista esimerkkien avulla. Olen nimennyt aineistossani esiintyvät representaatiot analyysini pohjalta seuraavalla tavalla: salliva nainen, kurinalainen nainen, sinnikäs nainen, haavoittuvainen nainen, naisellinen nainen sekä tyttömäinen nainen. Esimerkkien luokittelu yhteen representaatiokategoriaan kuuluvaksi ei aina ollut yksioikoisesti pääteltävissä, sillä useassa tapauksessa esimerkkien voi tulkita kaiuttavan monen eri diskurssin ääntä. Näissä tapauksissa olen pyrkinyt selittämään näkemykseni ja tulkintani mahdollisimman hyvin ja perustelemaan ne relevantisti. Viittaan Sport-lehteen esimerkkien yhteydessä isolla S-kirjaimella sekä sillä lehden numerolla, josta esimerkki on peräisin (esim. S1, S5, S8).

4.1 Salliva nainen

Sport-lehti kuvaa itseään mm. sallivaksi ja kannustavaksi (Mediakortti 2013). Tämä näkyy myös naiskuvan rakentamisessa. Lehdessä tuodaan esille itsensä hyväksymistä ja sallivaa asennetta esimerkiksi liikunnan ja syömisen kautta. Lehdessä rakentuvana ihanteena voi tulkita olevan kurinalaisesti elävä nainen, joka pitää ruokavalionsa ja liikkumisensa tiukasti ruodussa. Sallivuus rakentuu poikkeamana tästä. Samalla kuitenkin oletetaan, että naiset pääsääntöisesti ovat tyytymättömiä itseensä. Tyytymättömyyden oletetaan ikään kuin olevan sisäänrakennettu ominaisuus jokaisessa naisessa. Tämä oletus käy ilmi esimerkistä 1.

(1) Miksi ihmeessä omaa kroppaa *on tapana*
mollata? (S1: 17)

Esimerkki liittyy artikkeliin, jossa kolme tunnettua naista kertoo suhteestaan omaan vartaloonsa. Artikkelissa myös annetaan vinkkejä siitä, kuinka itsensä voi oppia hyväksymään sellaisena kuin on. Esimerkissä nollapersonainen ilmaus *on tapana mollata* yleistää oman vartalon väheksymisen koskemaan kaikkia naisia. Aineistostani käykin ilmi, että vaikka lehti koettaa rakentaa sallivan naisen kuvaa, oletetaan vahvana pohjavireenä olevan aina jonkinasteinen tyytymättömyys itseä kohtaan. Keskityn tässä luvussa kuitenkin tarkastelemaan sallivan naisen representaatiota ja erittelen tyytymättömyyden rakentumista tuonnempana (ks. luku 4.2).

Salliva nainen hyväksyy itsensä sellaisena kuin hän on. Seuraavat esimerkit tuovat tätä esille.

(2) Kolme naista *passittaa haukut huitsin nevadaan* ja kertoo, mitä *itsessään* rakastaa (S1: 17).

Esimerkki 2 ilmaisee, että naiset ovat ottaneet ohjat omiin käsiinsä ja konkreettisesti *passittaneet haukut huitsin nevadaan*. Naisen on siis mahdollista taistella ulkonäköpaineita vastaan. Esimerkki korostaa omaa itseä: naiset kertovat, mitä *itsessään* rakastavat. Ulkonäköpaineita vastaan taistellaan myös esimerkissä 3, jossa eksplisiittisesti todetaan, että ulkonäköpaineisiin *ei tarvitse lähteä mukaan*. Ilmauksella *ei tarvitse* naiset vapautetaan tästä taakasta: heille annetaan lupa olla miettimättä ulkonäköään jatkuvasti. On huomattava myös, että puhuja yleistää nollapersoonaista ilmausta käyttämällä toteamuksensa koskemaan nimenomaan kaikkia naisia, ei pelkästään itseään. Hän ei sano esimerkiksi: *Minun ei tarvitse lähteä mukaan siihen peliin*, jolloin hän yksikön ensimmäistä persoonaa käyttämällä viittaisi ainoastaan itseensä. Persoonaton ilmaus sallii kaikkien naisten vapautua ulkonäköpaineista.

(3) - - hullussa muotimaailmassa puhutaan koko ajan ulkonäöstä. Se tuntuu välillä ristiriitaiselta, mutta siihen peliin *ei tarvitse lähteä mukaan* (S1: 18).

Esimerkeissä 4, 5 ja 6 on käytetty vahvasti positiivisia mielikuvia herättäviä sanoja *täydellinen*, *arvokas* ja *voittaja*. Esimerkki 4 on peräisin itsensä hyväksymistä käsittelevästi artikkelista, 5 puolestaan tekstistä, jossa entinen huippu-urheilija kertoo uransa loppumisesta. Esimerkki 6 liittyy huippusuunnistajan henkilökuvaan. Positiivisten sanavalintojen voi katsoa korostavan itsensä hyväksymisen tärkeyttä. Nainen ei ole pelkästään hyvä vaan jopa täydellinen sellaisena kuin hän on. Hänellä on arvoa omana itsenään, ja kun hän on sinut itsensä kanssa, hän on voittaja.

(4) *Täydellinen tällaisena* (S1: 16-17).

(5) *Arvokas omana itsenään* (S2: 32).

(6) Noin puhuu *voittaja, joka on sinut itsensä kanssa* (S5-6: 47).

Esimerkki 7 tuo esille sen, kuinka pienet viat itsessään on mahdollista hyväksyä hyvän itsetunnon avulla. Lisäksi lukijoita – naisista koostuvaa yleisöä – lohdutetaan esimerkissä 8 ja todetaan, että itseään voi oppia rakastamaan myöhemmälläkin iällä. Se liittyy artikkeliin, jossa kolme tunnettua naista kertovat vartalostaan sekä siihen

liittyvistä tuntemuksistaan.

(7) Olisi kiva olla harkitsevaisempi, mutta toisaalta pärjään hyvällä itsetunnolla tällaisenakin (S5-6: 44).

(8) Itseään voi oppia rakastamaan vielä aikuisenakin (S1: 22).

Sallivuutta tuodaan esille myös liikunnan suhteen. Seuraavat esimerkit rakentavat sallivan naisen kuvaa tästä näkökulmasta.

(9) *Inhoan liikuntaa. Jos ajatellaan, että pitää mennä harrastamaan liikuntaa, silloin mennään väärään suuntaan. Ratsastan, mutta se on minulle enemmän nautiskelua eläimen kanssa olemisesta.* (S1: 22.)

(10) Ainoa ehto on, että liikunta on *itselle mieleistä ja rentouttavaa, ei pakonomaista suorittamista* (S1: 22).

(11) Verenmaku suussakin *saa puurtaa, jos siitä tulee hyvä mieli* eikä vain yksi riittämättömyyden aihe (S1: 23).

Esimerkit 9-11 kuuluvat samaan artikkeliin, jossa teemana on itsensä hyväksyminen. Esimerkissä 9 ei ole kysymys pelkästään rentoudesta liikkumisen suhteen. Puhuja kertoo *inhoavansa* liikuntaa ja tuo näin inhota-verbiä käyttämällä esille täysin poikkevan mielipiteen Sport-lehden liikuntaa korostavaan linjaan nähden. Puhuja jatkaa kritisoimalla liikuntaa pakkona: *Jos ajatellaan, että pitää mennä harrastamaan liikuntaa, silloin mennään väärään suuntaan.* Esimerkin 10 mukaisesti liikunnan tulisi olla ennemminkin *itselle mieleistä ja rentouttavaa, ei suorittamista.* Esimerkissä 11 tosin annetaan lupa *puurtamisellekin, jos siitä tulee hyvä mieli.* Näin korostetaan omien mielihalujen ja itsensä kuuntelemisen tärkeyttä. Naisen ei näin ollen ole pakko tehdä asioita sellaisten ulkoisten vaatimusten, kuten kauneusihanteiden mukaan, vaan noudattaa omaa tahtoaan. Tätä tukee myös tekstin ohessa oleva kuva muodokkaasta naisesta, joka hymyilee ja vaikuttaa tyytyväiseltä itseensä. Samaa linjaa noudattavat myös esimerkit 12 ja 13. Esimerkissä 12 entinen huippu-urheilija *ei tunne huonoa omaatuntoa siitä, että liikkuminen on nykyään säännöllisen epäsäännöllistä.* Jos uransa lopettanut urheilijakin sallii itselleen tällaista, miksei tavallinen lukijakin voisi olla itselleen armollinen? Omia mielihaluja korostetaan myös esimerkeissä 13, jonka mukaan liikkumisen tulisi tapahtua *omien tuntemusten mukaan, ei hampaat irvessä; siis pakonomaisesti.*

(12) Entinen huippu-urheilija *ei tunne huonoa omaatuntoa siitä, että liikunta on nykyään säännöllisen epäsäännöllistä* (S2: 32).

(13) *En tee mitään hampaat irvessä vaan liikun omien tuntemusteni mukaan* (S2: 68).

Näiden esimerkkien valossa Sport-lehden voi katsoa poikkeavan fitness-median pääteemoista: ideaalisen fitness-vartalon rakentamisesta sekä lukijan velvollisuudesta saavuttaa tällainen vartalo (Kennedy & Markula 2011: 4). Sallivuuden diskurssilla rakennetaan kuvaa naisesta, jonka ei ole pakko pyrkiä tähän ideaaliin. On kuitenkin muistettava, että se, mitä nimitän tässä sallivuuden diskurssiksi, on ainoastaan yksi palanen naiskuvan rakentumisessa. Palaan myöhemmin pohtimaan näitä seikkoja myös muiden lehdessä esiintyvien diskurssien valossa.

Esimerkki 14 on erityisen mielenkiintoinen kuvan ja tekstin yhdistämisen näkökulmasta.

(14) Tänä päivänä burleski on herännyt eloon sekä tanssiesityksinä että kuntoilumuotona. *Se rikkoo kauneuskäsityksiä ja samalla edistää tervettä naiskuvaa, jossa minkäkokoinen, -näköinen ja -ikäinen nainen tahansa voi olla viekoitteleva ja seksikäs jumalatar.* (S1: 42.)

Kuva 1.

Tässä burleskia esitellään liikuntamuotona, joka *rikkoo kauneuskäsityksiä ja edistää tervettä naiskuvaa, jossa minkäkokoinen, -näköinen ja -ikäinen nainen tahansa voi olla viekoitteleva ja seksikäs jumalatar.* Sallivuuden rakennustyön voi kuitenkin katsoa

jäävän kesken, sillä esimerkki antaa ymmärtää, että kaikenlaiset naiset voivat olla *viekoittelevia ja seksikkäitä* ainoastaan burleskin avulla. Sallivuuden rakentaminen vesittyy vielä tätäkin pahemmin sen ristiriitaisen viestin kautta, jota kuvat ja sanallinen teksti yhdessä lähettävät. Sanallisessa tekstissä mainitaan näennäisen sallivasti *minkäkokoinen, -näköinen ja -ikäinen nainen tahansa*. Kuvissa esiintyy kuitenkin hoikka, kaunis ja nuori nainen (kuva 1). Näin kuvat tekevät tyhjäksi sen, mitä sanallisessa tekstissä sanotaan. Tällaisen ristiriitaisen esittämisen voikin katsoa olevan tyyppillistä fitness-lehdille ja naistenlehdille ylipäättään. Artikkeleiden kuvissa mallit ovat usein hoikkia ja hyvävartaloisia samalla, kun lehdet koettavat rakentaa kuvaa itsestään valaistuneina ja luotettavina tietolähteinä. (Smith Maguire 2008: 121.)

Sallivuuden diskurssia tuodaan esille myös ruokavalion ja laihduttamisen yhteydessä, tosin osittain ristiriitaisesti myös näissä tapauksissa. Seuraavien esimerkkien voi katsoa rakentavan sallivan naisen kuvaa tästä näkökulmasta.

(15) *Ystäväni puhuvat laihduttamisesta ja jos joskus sanon, että mitä jos minäkin, he kauhistuvat. Olen onnellinen tässä kropassa.* (S1: 18.)

Esimerkki 15 korostaa, kuinka omaan vartalonsa voi olla tyytyväinen ilman laihduttamistakin. Esimerkin nainen on enemmän kuin tyytyväinen; hän on *onnellinen*. Kuvissa poseeraa nainen, joka on ruumiinrakenteeltaan muodokas. Näin ollen esimerkin voi katsoa puhuvan sallivuuden puolesta poikkeamalla vallitsevista kauneuskäsityksistä: naisen ei tarvitse olla hoikka ollakseen tyytyväinen vartalonsa.

(16) *Laihdutuskuurilla olen ollut vain kaksi kertaa elämässäni* (S1: 18).

(17) *Kirsin suhde ruokaan on mutkaton. Hän ei ole ollut laihdutuskuurilla eivätkä kevyttuotteet kuulu hänen valikoimiinsa. - Syön sitä, mitä tekee mieli.* (S5-6: 69.)

Esimerkeissä 16 ja 17 toistuu substantiivi *laihutuskuuri*, joka mielletään nimenomaan lyhytaikaiseksi kuuriksi, jonka jälkeen voi palata ”normaaliin” elämään. Sanan toistuvuuden syynä voi pitää oletusta, jonka mukaan laihduttaminen ja laihdutuskuurit ovat tavallisia naisten elämässä. Tätä tukee myös esimerkin 15 maininta *ystävistä*, jotka *puhuvat laihduttamisesta*. Laihduttaminen tuodaan näin osaksi naisten normaalia arkea, josta puhutaan ystävien kesken. Esimerkkien 16 ja 17 naiset kuitenkin poikkeavat käytöksellään tästä, sillä toinen on ollut elämässään *vain* kaksi kertaa laihdutuskuurilla ja toinen ei ole laihduttanut koskaan. Esimerkin 16 *vain*-partikkeli vähättelee puhujan

laihutuskuurien määrää ja ilmaisee sen olleen huomattavan vähäinen verrattuna siihen, kuinka usein naiset normaalisti ovat laihutuskuurilla. Puhujana on muodokas nainen – tälläkin tavalla tuodaan esille ikään kuin kapinointia laihdutusta vastaan. Vaikka kyseinen nainen poikkeaa totutuista kauneusihanteista ruumiinrakenteensa suhteen, on hän siltikin ollut laihutuskuurilla vain kaksi kertaa elämässään. Esimerkin 17 puhuja puolestaan on todellinen poikkeus, sillä *hän ei ole ollut laihutuskuurilla*.

(18) Helsinkiläisellä Sikke Sumarilla, 60, on *mutkaton suhde syömiseen. Hoikka, mallintöitä tehnyt nainen rakastaa ruokaa* - - (S7: 65.)

Esimerkeissä 17 ja 18 kuvataan naisten suhdetta syömiseen adjektiivilla *mutkaton*. Suhde on siis helppo ja ongelmaton. Esimerkissä 17 tätä tähdennetään lisäksi kommentilla, jossa nainen kertoo *syövänsä sitä, mitä tekee mieli*. Tässä siis jälleen korostetaan omien mielihalujen tärkeyttä. Esimerkin 18 nainen puolestaan *rakastaa ruokaa*, jossa *rakastaa*-verbi tekee suhteesta lähes intohimoisen. Samassa lauseessa on nostettu esille myös naisen tausta mallina, ja hänen ruumiinrakennettaan kuvataan adjektiivilla *hoikka*. Näiden asioiden tuominen esille samassa yhteydessä taistelee sitä oletusta vastaan, jonka mukaan nainen ei voi samaan aikaan pysyä hoikkana ja syödä hyvin. Sen, että lehdessä nostetaan esiin naisia, joiden suhde syömiseen on normaali, voi katsoa rakentavan kuvaa sallivasta naisesta.

Sallivuuden diskurssia tuodaan esille myös seuraavissa esimerkeissä, mutta niissä esiintyy lisäksi ristiriitoja joko kuvan ja kielellisen tekstin yhteensopivuudessa tai vastakohtaisten ilmausten vuoksi.

(19) - - kannan kiloja *tyynesti* mukana (S1: 18).

Esimerkissä 19 nainen kertoo kantavansa kiloja *tyynesti* mukana, ja katkelma liittyy itsensä hyväksymistä käsittelevään artikkeliin. Adverbin *tyynesti* voi tulkita merkitsevän sitä, että yleensä painoon ei naisten elämässä suhtauduta rauhallisesti, mutta puhuja on jälleen poikkeus tähän sääntöön. Tässäkin tapauksessa kuva ja sanallinen teksti muodostavat mielenkiintoisen kontrastin. Naisen kommentista voisi olettaa, että hänellä todella on ylimääräisiä kiloja. Kuvassa hymyilee kuitenkin hoikka ja sopusuhtainen nainen. Sanallisen tekstin ja kuvan suhteessa on siis tässäkin havaittavissa samankaltaista ristiriitaa, johon kiinnitin jo aiemmin huomiota esimerkin 12 yhteydessä.

(20) Suhaan kahden vaatekoon välillä. *Olisi järkevää pitää paino samoissa lukemissa koko ajan, mutta minulla on muutakin mietittävää*. (S1: 18.)

(21) Ruoan suhteen kauneusammattilainen *ei nipota*. *Jos mieli tekee*, Outi syö leipää ja *oikeaa* voita *herkullisen* juuston kera ja *kruunaa nautinnon* punaviinillä. - Minulla on poikamainen vartalo ja *taipumus vyötärön pyöristymiseen, joten joudun vähän katsomaan, mitä lautaselle otan.* (S10: 67.)

(22) *En kyttää syömisiäni, enemmänkin pitäisi katsoa* (S1: 18).

Esimerkit 20, 21 ja 22 ovat puolestaan ristiriitaisia kielellisten valintojensa kautta. Esimerkissä 20 puhuja viittaa painonhallintaan adjektiivilla *järkevä* – painonhallinta olisi siis puhujan mielestä viisasta ja tavoiteltavaa. Kuitenkin hän heti perään ilmaisee sen olevan jotain hieman joutavaa ja turhanpäiväistä tärkeämpien asioiden keskellä, sillä hänellä *on muutakin mietittävää*. Samaan aikaan kun esimerkissä tuodaan esille sallivuuden diskurssia viittaamalla painonhallintaan vähemmän merkityksellisenä asiana, nostetaan näkyviin myös päinvastainen näkemys, jonka mukaan se olisi järkevää. Tämä vastakkaisuus tulee esille myös lauseiden rakenteesta. Järkevään ihanteeseen painonhallinnasta viitataan konditionaalilla *olisi*, joka mahdollistaa tämän ihanteen. Vastakkaista näkemystä ilmaistaan puolestaan *mutta*-konjunktioilla sekä liitepartikkelilla *-kin*.

Esimerkissä 21 mainitaan, että kyseinen nainen *ei nipota* ruoan suhteen. Tätä seuraa luettelomainen selostus esimerkkiruuista, joita nainen syö *jos mieli tekee*. Adjektiiveilla *oikea* ja *herkullinen* korostetaan sitä, kuinka salliva nainen itseään kohtaan on: hän käyttää aitoja ja maistuvia raaka-aineita. Lisäksi hän saattaa vielä *kruunata* tämän *nautinnon* punaviinillä, mikä edelleen verbivalinnalla ja viittaamalla ruokaan nautintona painottaa sallivuutta ja itsensä hemmottelua. Naisen seuraava kommentti kuitenkin palauttaa maanpinnalle – hän kuvailee ruumiinrakenteensa olevan *taipuvainen vyötärön pyöristymiseen, joten hän joutuu vähän katsomaan, mitä lautaselleen ottaa*. Aluksi naisen siis kerrotaan herkuttelevan ja ettei hänellä ole tarvetta *nipottaa* ruuan suhteen. Kuitenkin lihomisen pelossa hän *joutuu* tarkkailemaan syömisiänsä. Mielenkiintoista on myös se, kuinka naisen vyötärö nähdään tässä toimijana, joka ikään kuin kurittomuuttaan *on taipuvainen* pyöristymiseen. Tämän vuoksi nainen nesessiivirakenteella *joudun vähän katsomaan* tekee itsestään kurittoman vyötärönsä hallitsijan. Tässäkin tapauksessa tuodaan samalla kertaa kertaa esille sekä sallivuutta korostavaa diskurssia että kurinalaisempaa toimintaa painottavaa diskurssia. Sama ristiriitainen viesti ilmenee myös esimerkissä 22. Samassa lauseessa puhuja

kertoo, ettei *kyttää* syömisiään ja antaa ymmärtää, että niin kuitenkin tulisi tehdä, sillä *enemminkin pitäisi katsoa*. Tässä konditionaalilla *pitäisi* ilmaistaan siis puhujan näkemystä: ruokavalion tarkkaileminen olisi hänen mielestään toivottavaa.

Kuten näistä ristiriitaisista esimerkeistä voi havaita, ei sallivan naisen kuvan rakentaminen ole yksioikoista. Yhtäältä lehti haluaa edistää tervettä itsensä hyväksyvää ja sallivaa asennetta, mutta toisaalta nämä pyrkimykset vesittyvät esimerkiksi kuvavalinnoilla, jotka viestittävät täysin päinvastaista. Lisäksi sama nainen voi yhtä aikaa sekä puhua sallivuuden puolesta, että kertoa toimivansa itse toisella tavalla tai että kurinalaisempi toiminta olisi toivottavampaa. Ristiriitaa voi valaista vielä yhden esimerkin avulla, joka liittyy aikaisempaan esimerkkiin 19. Nainen on siis kertonut *kantavansa kiloja tyynesti mukana*, mutta jatkaa perään näin:

(23) *Haluaisin pudottaa pari kiloa, ja keskikropan toivoisin olevan timmimpi* (S1: 18).

Esimerkit ovat ristiriidassa keskenään: puhuja kertoo olevansa *tyyni* kilojensa kanssa, mutta ilmaisee *haluta*-verbin konditionaalimuodolla tahtovansa laihduttaa.

Sallivan naisen kuvan rakentamisella lehden voi katsoa pyrkivän taistelemaan sellaisia mahdollisia käsityksiä vastaan, joiden mukaan ainoastaan tietyn kauneusihanteen täyttävät naiset olisivat ”hyviä” tai ”kelpaisivat”. Sallivuuden diskurssissa käytetään sellaisia ilmaisuja kuten *itselle mieleistä, jos siitä tulee itselle hyvä mieli* sekä *sitä, mitä tekee mieli*. Näillä ilmaisuilla korostetaan omaa tahtoa; sitä, mitä nainen itse haluaa. Lehti koettaa vapauttaa naiset passiivisesta kauneusihanteiden seuraamisesta toteuttamaan aktiivisesti omia mielihalujaan.

Toisaalta tämä sallivan naisen kuvan rakentaminen osoittautuu haasteelliseksi. Olen jo sivunnut muutamien esimerkkien yhteydessä sitä representaatiota, johon kiinnitän huomiota seuraavaksi. Nimitän sitä kurinalaisen naisen representaatioksi, ja se rakentuu kurinalaisuuden diskurssin kautta. Tulkitsen sen ohjaavan lehdessä rakentuvaa naiskuvaa päinvastaiseen suuntaan kuin tässä luvussa esittelemäni sallivan naisen representaation.

4.2 Kurinalainen nainen

Aineistosta nousee esille näkemys naisesta, jonka ihanteena on kurinalainen elämä. Tähän ihanteeseen pyritään niin syömisen kuin liikkumisenkin suhteen ja siitä poikkeaminen koetaan epäonnistumisena. Lisäksi lehden voi katsoa ylläpitävän

kurinalaisuuden ihannetta tarjoamalla neuvoja ja ohjeita siihen, kuinka kukin voi omassa elämässään onnistua saavuttamaan sen. Seuraavat esimerkit havainnollistavat sitä, kuinka vaikeaksi kurinalaisuuden ideaalin saavuttaminen koetaan ruokavalion osalta.

Esimerkissä 24 ruokavalio ja siinä pysyminen nähdään taisteluna *kamppailla*-verbin kautta: puhuja kertoo *kamppailevansa* nautinnonhalun ja terveellisuuden välillä. Tämä taistelu on ainaista, sillä puhuja mainitsee sen tapahtuvan *joka päivä*. Tällä tuodaan esille sitä, kuinka tällainen kamppailu on olennainen osa naisen elämää. Mielenkiintoinen on myös tässä esimerkissä esille nostettu nautinnonhalun ja terveellisuuden välinen dikotomia. Nautinnon ja terveellisuuden esittäminen toistensa vastakohtina merkitsee sitä, ettei esimerkiksi ruoan katsota voivan olla yhtä aikaa sekä herkullista että terveellistä. Tällöin on aina valittava jompi kumpi. Nautinnonhalun ja terveellisuuden voi katsoa viittaavan myös vastakohtapariin järki/tunne, jossa nautinto vastaa tunnetta ja terveellisyys järkeä. Näin naisesta tehdään valitsija, joka usein ”sortuu” valitsemaan väärin – siis noudattaa enemmän tunteitaan kuin järkeään.

(24) *Kamppailen joka päivä nautinnonhalun ja terveellisuuden välillä. Haluaisin pystyä elämään säännöllisemmässä rytmissä. Tulen kotiin myöhään, ja on niin helppo mennä jääkaapille – siellä homejuusto vaanii.* (S1: 18.)

Tämän valinnan ja siinä epäonnistumisen oletetaan olevan osa kaikkien naisten elämää, kuten esimerkistä 25 voi huomata.

(25) Kolmas tilanne, josta *kaikki naiset ovat tietoisia*, mutta johon silti *lankeavat säännöllisesti*, on kaupassakäynti. Ostoskärryyn heitetään *vaivihkaa se tuttu* lakupötkö tai suklaapatukka, kääre *revitään ovella* ja pötkö *on ensimmäisissä liikennevaloissa syöty*. (S8: 56.)

Esimerkissä tuodaan eksplisiittisesti kuvaillun kaltainen tilanne osaksi jokaisen naisen kokemuspiiriä käyttämällä ilmausta *kaikki naiset*. Naisten mainitaan olevan *tietoisia* – siis järjellään ymmärtävän – mutta silti *lankeavan* yhä uudelleen samaan toimintamalliin. *Langeta*-verbin käyttö tuo mukaan uskonnollista sävyä ja antaa ymmärtää, että kurinalaisuudesta poikkeaminen on yhtä kuin syntiin lankeaminen. Mikäli verbivalinta olisi toinen, kuten vaikkapa 'tehdä', ei esimerkin sävy olisi yhtä syyllistävä. Lisäksi adverbilla *säännöllisesti* sekä viittaamalla lakritsipötköön adjektiivilla *tuttu* korostetaan kyseisen toiminnan useutta sekä sitä, etteivät naiset opi virheistään vaan yhä uudelleen toistavat niitä. Myös adverbi *vaivihkaa* antaa tukea sille,

että toiminnan ajatellaan olevan jollain tapaa kiellettyä. Se täytyy suorittaa salaa ja muilta – ehkä jopa itseltä – huomaamatta. Herkku on syötävä nopeasti: *kääre revitään jo ovella* ja pötkö *on ensimmäisissä liikennevaloissa syöty*. Nopeuden korostaminen sekä *repiä*-verbi tekevät syömisestä jotain brutaalia, lähes alkukantaista. Nainen ei pelkästään avaa käärettä vaan hän malttamattomuuksissaan *repii* sen. Tämänkin voi katsoa viittaavan ennemmin tunteeseen kuin järkeen.

Mielenkiintoista on myös se, kuinka kurinalaisuudesta poikkeamiselle annetaan ikään kuin lupa. Usein naisen itse ei nähdä olevan vastuussa tekemisistään vaan hänestä tulee tavallaan ruoan uhri. Esimerkissä 24 homejuusto *vaanii* – *vaania*-verbin avulla ruoka siis nähdään petona, joka etsii saalistaan. Nainen on tällöin tahdoton uhri. Samalla tavoin nainen on tahdoton myös esimerkissä 26, jossa suklaa *sujahtaa suuhun*; siis ikään kuin menee sinne itsestään naisen osallistumatta toimintaan millään tapaa. Myös nollapersoonaisen ilmauksen *on niin helppo mennä jääkaapille* sekä passiivin *väsyneenä tulee usein otettua* voi katsoa tukevan näkemystä, jossa nainen tahdottomana toteuttaa mielihalujaan. Syylliseksi tehdään joko mielitekojen seuraamisen helppous tai väsymys, ja tällä tavalla naisen itse ei katsota olevan vastuussa tekemisistään. Lisäksi ruoka (tässä tapauksessa juoma) saatetaan kokea huumeen kaltaiseksi, kuten esimerkissä 27, jossa puhuja kertoo olevansa *koukussa* suklaakahviin. Näin nautinnosta tulee riippuvuus, josta nainen ei pysty pääsemään eroon

(26) *Väsyneenä tulee usein otettua* kahvin kanssa viineri, ja välipalaksi *suuhun sujahtaa* suklaata (S3: 58).

(27) Lisäksi keitän suklaakahvia. *Pakko myöntää: olen koukussa* tähän nautintoaineeseen. (S2: 68.)

Näiden esimerkkien valossa nainen siis nähdään ikään kuin voimattomaksi taistelemaan mielihalujaan vastaan ja pysymään kurinalaisessa ruokavaliossa. Esimerkissä 28 naisen omaa aktiivisuutta koetetaan kuitenkin tuoda esiin.

(28) Näyttelijä Hannele Lauri, 58, päivittelee käheällä äänellään mennyttä viikkoa, sen ruokalistaa ja lähes olematonta liikkumistaan. - - *Nyt on pakko ruveta tekeen jotain* - - (S3: 58.)

Lausahdus *nyt on pakko ruveta tekeen jotain* ilmaisee puhujan tyytymättömyyttä nykyiseen tilanteeseen – ruokavalioon ja lähes olemattomaan liikuntaan – sekä halua muutokseen. Nesessiivirakenteella *on pakko ruveta tekeen jotain* korostetaan puhujan tahtoa. Nainen poseeraa kuvassa kuntoilulaitteen kanssa, kuin lupauksena tulevasta liikunnan lisäämisestä.

(29) Aikomusta on ollut: jotta saisi *syömisensä ruotuun*, Hannele tilasi ruokavaliosuunnitelman personal trainer Tapani Valkoselta. Viime kesänä Hannele pudottikin pari kiloa painostaan ravintoneuvojen avulla, mutta *kiireisen* syksyn aikana *oli pakko lipsua*. (S3: 58.)

Esimerkit 28 ja 29 liittyvät toisiinsa, ja esittelen ne tässä erillisinä tapauksina, koska haluan tuoda esille sitä vastakohtaisuutta, joka niissä ilmenee. Esimerkin 28 voi siis nähdä ilmaisevan naisen omaa tahtoa. Esimerkissä 29 tuodaan esille kurinalaisuuden ihannetta viittaamalla syömiseen jonakin, joka täytyy *saada ruotuun*. Syöminen on karannut naisen hallinnasta ja hän on koettanut saada sitä kuriin. Yrityksistä huolimatta naisen on kuitenkin ollut *pakko lipsua*. Syyksi mainitaan kiire, ja jälleen nainen vapautetaan syyllisyydestä ja hänestä tehdään olosuhteiden uhri. Kiire on ollut se pakko, jonka vuoksi nainen ei ole yltänyt kurinalaisuuden ideaaliin. Näin siis aluksi koetetaan tuoda esille naisen omaa aktiivisuutta. Lopulta omat yritykset kuitenkin häviävät kiireelle, ja nainen on jälleen voimaton vastustamaan mielihalujaan.

Esittelemäni esimerkit havainnollistavat sitä, kuinka vaikeaksi ihanteen saavuttaminen koetaan. Lisäksi niiden voi katsoa tuovan esille naiseuteen länsimaisessa kulttuurissa liitettäviä ominaisuuksia: tunteellisuutta, heikkoutta ja passiivisuutta (Jokinen 2004: 8). Syömistä ohjaa useammin tunne kuin järki. Nainen ei heikkouttaan edes pysty taistelemaan mielihalujaan vastaan vaan ajautuu passiivisena niiden vietäväksi. Kurinalaisuuden ideaali nähdään vaikeana saavuttaa paitsi syömisen myös liikunnan suhteen. Seuraavat esimerkit tuovat esille ihanteen toteuttamisen vaikeutta tästä näkökulmasta.

(30) Todennäköisesti janan alkupäässä olet treenannut *into pinkeänä*. - - Alkuinnostuksen jälkeen jana kertoo *varmasti myös takapakeista*. (S1: 45.)

Esimerkissä 30 tuodaan esille sitä, kuinka tavallista liikuntainnostuksen loppuminen on. Se liittyy artikkeliin, jossa valmennetaan tavallisia kuntoilijoita heidän liikuntaharrastuksissaan. Alkuinnostusta korostetaan ilmaisulla *into pinkeänä*, tämä innostus ei esimerkin mukaan kuitenkaan jatku loputtomiin: *takapakkeja tulee varmasti*. Adverbilla *varmasti* tuodaan esille siis taustaoletusta, jonka mukaan kurinalaisuutta liikunnan suhteen on vaikeaa saavuttaa. Tämä tulee esille myös seuraavassa esimerkissä 31, jossa erään naisen kerrotaan toivovan oppineen *antamaan itselleen anteeksi*, jos *joutuu lipsumaan liikkatavoitteiden saavuttamisessa*. Se liittyy samaan valmentavaan

artikkelisarjaan kuin esimerkki 30.

(31) Hän toivoo oppineensa *antamaan itselleen anteeksi*, jos *joutuu lipsumaan liikkatavoitteiden saavuttamisessa* (S2: 43).

Tavoitteista lipsuminen nähdään jälleen syntinä – kuten aiemmissa ruokavaliota käsittelevissä esimerkeissä – sillä se pitää *antaa itselle anteeksi*. Toisaalta tässäkin nainen tavallaan vapautetaan syyllisyydestä, sillä *joutua*-verbin voi katsoa ilmaisevan, että lipsumisen syynä on jokin naisesta itsestään riippumaton tekijä. Merkitys olisi toinen, mikäli *joutua*-verbiä ei olisi käytetty: 'Hän toivoo oppineensa antamaan itselleen anteeksi, jos lipsuu - -'.

(32) Sauvakävely on Pirjolle mieluisa laji, ja se on sopivaa liikuntaa polvelle, joka oireilee vuosien takaisen rustomurtuman jäljiltä. *Lenkille pitäisi vain innostua useammin kuin kerran viikossa*. (S11-12: 73.)

Vaikeudet ylläpitää liikuntainnostusta tuodaan jälleen esille esimerkissä 32. Vaikka esimerkin nainen on löytänyt itselleen mieleisen ja sopivan lajin, lenkille *pitäisi silti innostua useammin kuin kerran viikossa*. Nesessiivirakenne *pitäisi innostua* korostaa velvollisuutta: lenkkeily useamman kerran viikossa on ihanne, johon tulisi yltää, mutta jota nainen ei kuitenkaan ole saavuttanut.

(33) *Ota mallia, repsahtaja*. Wilma Schlizewski ja Olli Väätäinen tietävät, miten *kuntoremontin saa onnistumaan*. (S11-12: 7.)

Velvollisuudentunnetta korostetaan myös esimerkissä 33, joka puhuttelee naislukijaa *repsahtajana*, jonka tulisi *ottaa mallia* sellaisista, jotka ovat *kuntoremontissaan onnistuneet*. *Repsahtaja*-nimitys herättää negatiivisia mielikuvia: kyseessä on joku, jolta puuttuu mielenlujuutta ja joka ei ole toiminut kuten pitäisi vaan repsahtanut huonoihin tapoihin. Imperatiivimuotoinen kehoitus *ota mallia* velvoittaa repsahtajan palaamaan takaisin kaidalle tielle. *Kuntoremontti*-metafora viittaa fyysiseen kuntoon tilana, jota on mahdollista uudistaa ja parantaa – kuten remontoitavaa taloa. Tämän voi katsoa liittyvän siihen naistenlehdissä yleisesti kiertävään näkemykseen, jonka mukaan kehon jokainen osa on parannettavissa. Naistenlehdissä on myös tapana jakaa vinkkejä siihen, kuinka omaa kehoaan voi ”korjata”. (Siivonen 2006: 230.) Sport-lehden voikin tulkita pitävän yllä kurinalaisuuden ihannetta neuvomalla, miten jokainen nainen voi omassa elämässään sitä toteuttaa. Lisäksi lehdessä tuodaan esille onnistujia: naisia, jotka

noudattavat kurinalaista elämää ja toteuttavat sitä sekä liikkuen että syöden ihanteen mukaisesti. Seuraavien esimerkit rakentavat kurinalaisen naisen kuvaa ruokavaliossa pysymisen näkökulmasta.

(34) Kukin saa oman annoksensa todellista *roskaruokaa* eli ranskanperunoita ja kananugetteja tai nakkeja. *Itse jätän herkun väliin.* (S2: 69.)

Esimerkki 34 korostaa puhujan kurinalaisuutta asettamalla hänet vastakohtaksi sille, miten toiset toimivat: kaikki muut saavat roskaruokaa, mutta hän *itse jättää* annoksen väliin. Mielenkiintoista tässä on se, kuinka samaan ruokaan viitataan sekä *roskaruokana* että *herkkuna*. *Roskaruoka*-sana herättää negatiivisia mielikuvia epäterveellisyydestä; roskaruoka on tavallisesti jotain, mitä pidetään ravitsemuksellisesti köyhänä. Puhujan voi siis tulkita samaan aikaan sekä halveksivan että himoitsevan kyseistä ruokaa. *Herku*-substantiivin käyttö korostaa sitä, miten paljosta puhuja luopuu jättäessään ruoan väliin. Herkusta on vaikeampaa kieltäytyä kuin sellaisesta ruoasta, joka ei herätä samanlaisia mielitekoja.

(35) Sanni on määrännyt *itselleen* suklaalakon (S7: 41).

Esimerkissä 35 kerrotaan naisen *määränneen itselleen* suklaalakon. Se on peräisin naiskeihäänheittäjän henkilökuvasta, jossa hän kertoo harjoittelustaan ja ruokavaliostaan. Kiinnostava havainto on se, kuinka naisen minässä oletetaan olevan kaksi puolta. Ilmiössä on kyse minän objektivoinnista. Siinä minää kuvataan sellaisen persoonallisuuskäsityksen mukaisesti, joka jakaa sen kahteen osaan: harkitsevaan minään ja syvempään, arvaamattomaan itseen. (Jokinen, Juhila, Suoninen 1993: 55.) Tässä tapauksessa esimerkin naisella siis kuvataan olevan rationaalinen minä, joka on kurinalainen ja asettaa määräyksiä. Naisen toinen puoli on kenties alttiimpi toimimaan mielihalujensa mukaan sekä arvaamaton näissä toimissaan, jolloin järkevän minän tehtävänä on määräyksillä ja rajoitteilla hillitä sitä. Minän kaksijakoisuuden voi katsoa liittyvän myös aiempiin esimerkkeihin, jotka havainnollistivat kurinalaisuudessa pysymisen vaikeutta. Niissä rationaalisen puolen voi tulkita ikään kuin jääneen mielihalujaan seuraavan minän jalkoihin. Esimerkin 36 nainen on puolestaan täysin rationaalinen toimissaan, eikä syöminen hänen kohdallaan näytä liittyvän juuri ollenkaan tunteisiin.

(36) Syöminen merkitsee minulle enemmän *polttoaineen tankkausta kuin makunautintoa*. Haluan *proteiiniannokseni* ajallaan; muuten minusta alkaa tuntua, että lihakseni sulavat pois, Jutta sanoo virnistäen. (S1: 59.)

Nainen kertoo syömisestä merkitsevän hänelle *enemmän polttoaineen tankkausta kuin makunautintoa*. Oma ruumis on ikään kuin kulkuneuvo ja syömiseen viitataan metaforalla *polttoaineen tankkaus*. Ruokaan viitataan ilmauksella *proteiiniannos*, joka herättää mielikuvia juuri pakollisesta tankkauksesta ennemmin kuin herkullisuudesta. Ruokaan ei liity muita tunteita kuin halu saada tämä proteiiniannos ajallaan.

Kurinalaisuudessa pysymisen voi näiden esimerkkien kautta katsoa korostavan naisen rationaalisuutta, mutta myös tunteet ovat useimmiten läsnä ja niitä täytyy kenties tietoisilla ponnistuksilla pitää kurissa. Ainoastaan esimerkin 36 naisen voi tulkita olevan ”tunteeton” suhteessaan syömiseen. Kurinalaisuuden ihanteen saavuttaminen siis vaatii tietoista ponnistelua: itselle asetettuja kieltoja ja määräyksiä. Kurinalainen nainen ponnistelee paitsi syömisestä, myös liikunnan suhteen. Seuraavien esimerkkien voi tulkita rakentavan kurinalaisen naisen kuvaa tästä näkökulmasta.

(37) Juuri tällaisilla *päättäväsillä* otteilla Elina Liehu ja Anni Ebeling *selättävät jojoliikkujan pulmat* (S2: 43).

(38) Treenin jälkeen on *vahva olo* ja tuntuu, että *olen voittanut itseni* (S1: 21).

Esimerkit 37 ja 38 korostavat, kuinka naisen on taisteltava määrätietoisesti ja jopa itseään vastaan, jotta kurinalaisuuden ideaali toteutuisi. Esimerkki 37 liittyy kuvaan, jossa naiset ovat nyrkkeilemässä. Nyrkkeilyä kuvataan sanallisesti esimerkkinä sellaisesta toiminnasta, jolla voi voittaa *jojoliikkujan pulmat*. Verbivalinta *selättää* yhdistyy kamppailuun: naiset taistelevat pysyäkseen kurinalaisuudessa ja voittavat vastustajan, selättävät sen. Naisten otteita kuvataan adjektiivilla *päättäväinen*. Naiset ovat siis päättäneet voittaa taistelunsa. *Jojoliikkujan pulmat* - olivatpa ne sitten omiin mielihaluihin liittyviä tai naisista itsestään riippumattomia syitä – voitetaan konkreettisesti fyysistä toimintaa ilmaisevilla verbillä. Näin *selättää*-verbi yhdistyy kiinteästi aktiiviseen toimintaan. Niin ikään esimerkin 38 naisesta rakentuu aktiivisuutta korostava kuva, joskin tässä tapauksessa kyseessä on ennemminkin mentaalinen aktiivisuus, taistelu itseä vastaan. Nainen kuvaakin olotilaansa *vahvaksi*, sillä hän on *voittanut itsensä*. Kurinalaisuudessa pysyminen siis merkitsee henkistä lujuttua. Ilmaus *olen voittanut itseni* liittyy jälleen oletukseen, jonka mukaan minässä on kaksi puolta:

järkevä minä sekä arvaamattomampi puoli, jota täytyy hallita (Jokinen, Juhila, Suoninen 1993: 55). Esimerkin nainen on siis voittanut sen osan itsessään, joka kenties ei olisi halunnut tai viitsinyt lähteä kuntoilemaan. Esteenä kurinalaisuudessa pysymiselle nähdään naisen sisäiset ominaisuudet. Tämä sama tulee esille myös esimerkissä 39.

(39) Hyvä kunto ei tule tietenkään ilmaiseksi. *On vain treenattava*, hyvin säännöllisesti. *Ei minua aina huvita lähteä salille, mutta tiedän*, että vain jatkuvalla harjoittelulla kroppa pysyy kunnossa. (S7: 51.)

Puhuja viittaa omiin mielihaluihinsa toteamalla *ei minua aina huvita lähteä salille*, mutta velvoittaa itsensä harjoittelemaan säännöllisesti nesessiivirakenteella: *on vain treenattava*. Nainen siis jälleen voittaa toisen puolen itsestään, koska hän *tietää*, että vain jatkuvalla harjoittelulla *kroppa* pysyy kunnossa. *Mutta*-konjunktio ilmaisee tarkennusta ja *tietää*-verbi varmuutta: vaikka aina ei huvittaisikaan, on silti lähdettävä. Lisäksi nainen ei usko tai luule, vaan on varma siitä, että asia on kuten hän sanoo. Kuva urheilullisesta naisesta käsipainon kanssa korostaa viestiä.

Kurinalaisuudessa pysyminen voi siis vaatia sisäisten tekijöiden voittamista. Kuitenkin myös ulkoiset syyt voidaan nähdä tällaisina voitettavina esteinä, kuten esimerkissä 40.

(40) Urbaanin sauvojan *on syytä pitää rivakkaa vauhtia*, *etteivät* näyteikkunoiden uutuudet *ehdi houkutella liikaa* (S4: 35).

Tämä esimerkki rakentaa kurinalaisen naisen kuvaa neuvomalla, kuinka kurinalaisuudessa voi pysyä. Sanallinen teksti yhdistyy kuviin, joissa iloisesti hymyilevä nainen on sauvakävelemässä. Lenkkeilijää kehoitetaan *pitämään yllä rivakkaa vauhtia*, jotta näyteikkunoiden uutuudet eivät pääse häiritsemään kuntoilua. Mielenkiintoista tässä näyteikkunoiden uutuuksien personointi eläväksi olennoiksi; joksikin, joka *houkuttelee* – siis kutsuu lenkkeilijää luokseen. Oletuksena on myös, että kaikki naiset ovat kiinnostuneita näyteikkunoiden katselusta ja näin ollen alttiita houkutuksille. Jotta kurinalaisuudessa kuitenkin pysyttäisi, on houkutusia vastaan taisteltava ja mentävä ohitse ripeällä tahdilla.

Aineistosta nousee esille myös äitiys ja sen vaikutukset kurinalaisuuteen. Taustalla on oletus, jonka mukaan äitiys saattaa vaikeuttaa kurinalaisuudessa pysymistä. Seuraavat esimerkit valaisevat tätä näkökulmaa.

(41) *Vuoden ikäisen tytön äiti koettaa pitää huolen, että liikuntaa kertyisi viikossa neljä tai viisi treenikertaa (S2: 30).*

(42) *Muutenkin kehoni vastaa vaatimuksiini erinomaisen hyvin, ja etunojapunnerruksetkin sujuvat sutjakasti, kun vauvamaha ei enää ole tiellä (S5-6: 42).*

Esimerkissä 41 treenaaminen nähdään asiana, josta täytyy erikseen huolehtia. *Koettaa*-verbi ilmaisee, että pienen lapsen äidillä ei välttämättä ole aina mahdollisuutta liikkua niin paljon kuin tahtoisi. Nämä seikat implikoivat, että äitiys nähdään tekijänä, joka voi häiritä kurinalaisuudessa pysymistä. Esimerkissä 42 nainen puhuu kehostaan ikään kuin erillisenä oliona, jolta hän vaatii asioita: *kehoni vastaa vaatimuksiini*. Näin on siis raskaudesta ja synnytyksestä huolimatta. Nainen mainitsee punnerrustenkin onnistuvan nyt, *kun vauvamaha ei enää ole tiellä*. Puhuja siis kokee raskauden häirinneen kuntoilua; mahan olleen *tiellä*.

(43) *Kirsi Alm-Siira, 36, onnistuu yhdistämään työn, perheen ja liikuntaharrastukset, vaikka uutistoimittajan työ on epäsäännöllistä. Stella-tyttären syntymän jälkeen Kirsi on mukauttanut urheilunsa lapsiperheen arkeen sopivaksi. (S5-6: 69.)*

Esimerkissä 43 ilmaistaan suoraan, että työn, perhe-elämän ja liikuntaharrastusten yhdistäminen voi olla vaikeaa: siinä voi joko onnistua tai epäonnistua. Naisen kuitenkin kerrotaan *mukauttaneen* urheilunsa lapsiperheen arkeen *sopivaksi*. *Mukauttaa*-verbi ilmaisee, että nainen on kenties joutunut luopumaan joistain asioista perheen ehdoilla, ja näin muuttanut urheilunsa arkeen *sopivaksi*. Vaikka uhrauksia on ehkä täytynyt tehdä, kaikkien näiden esimerkkien naiset ovat silti äitiydestä huolimatta pystyneet ylläpitämään liikunnallista elämäntapaa – siis pysymään kurinalaisuudessa. Oletus, jonka mukaan äitiys saattaa haitata kurinalaista elämää, sisältää myös ajatuksen siitä, että äitiyttä on mahdollista käyttää syynä ”lipsumiseen”. Tuomalla esille naisia, jotka äitiydestä huolimatta liikkuvat, lehti ikään kuin ennakoi tätä ja tekee selväksi, ettei äitiyden tarvitse olla syy liikunnasta luistamiseen. Esimerkeissä 41 ja 43 tätä vielä korostetaan kuvilla liikunnallisesti aktiivisista naisista: esimerkin 41 nainen on juoksulenkillä ja pelaamassa jalkapalloa, ja esimerkissä 43 nainen hyppää ilmaan riehakkaasti urheilulliset vaatteet yllään.

Kurinalaisuuteen liittyy myös oletus, jonka mukaan kaikki naiset ovat tyytymättömiä itseensä ja haluavat kurinalaisuutta noudattamalla pyrkiä ”parempaan” (ks. myös luku 4.1). Tämä näkyy seuraavasta esimerkistä:

(44) Kropan muoto on *syntymälahja*. *Onneksi sitä voi muokata* treenin ja ruokavalion avulla. (S5-6: 18.)

Esimerkissä vartalon muotoon viitataan substantiivilla *syntymälahja*. Tätä lahjaa ei kuitenkaan nähdä positiivisena asiana, sillä sitä *voi onneksi muokata*. Nollapersoonaisen ilmauksen *voi muokata* voikatsoa koskevan kaikkia naisia: kaikki naiset yleisesti haluavat muokata vartalooaan ja *onneksi* niin voi tehdä – kyse on siis helpottavasta tiedosta. Jotakin epätäydellistä voi muokata paremmaksi. Tässä tulee jälleen esille käsitys vartalosta rakennustyömaana, jonka voi katsoa rohkaisevan naisia itsekin käsittämään kehonsa objektina (Macdonald 1995: 201-202). Kurinalaisuuden ihannetta pidetään siis yllä kertomalla naisille, että vartaloa *voi* muokata. *Voida*-verbillä tuodaan esille sitä, että naisten ei tarvitse tyytyä syntymälahjaansa. Esimerkki yhdistyy kuviin hoikasta naisesta tekemässä jumppaliikkeitä. Tämä saattaa herättää lukijassa tyytymättömyyttä omaan kehoonsa ja halua pyrkiä kohti samanlaista ideaalia ”fitness-vartaloa” kurinalaisuutta noudattamalla.

Kurinalaisuuden ihannetta pitää yllä myös seuraava esimerkki, ikään kuin sormea heristämällä:

(45) Kurvikas nainen saattaa *tuudittautua täydellisen vartalonsa varaan ja unohtaa säännöllisen treenaamisen*. *Kunto ei kasva vain lantiota keikutellessa!* (S5-6: 25.)

Esimerkissä kehoitetaan muistamaan säännöllinen treenaaminen, vaikka nainen olisikin vartaloonsa tyytyväinen. Tämän voi katsoa ruokkivan riittämättömyyden ja tyytymättömyyden tunnetta: vaikka vartalo olisikin *täydellinen*, ei sen varaan saa kuitenkaan *tuudittautua*. Täytyy muistaa myös liikkua säännöllisesti, sillä *kunto ei kasva vain lantiota keikutellessa*. Loppukommentin voi tulkita moralisoivaksi. Se pitää sisällään oletuksen, jonka mukaan *kurvikkaat naiset yleensä keikuttelevat lantiota*. *Lantion keikuttelu* tuo mieleen keimailevan, ehkä turhamaisenkin naisen. Esimerkki moralisoi siis naisia, jotka eivät treenaa säännöllisesti vaan ainoastaan – tähän viittaa vähättelevä partikkeli *vain* – keimaillen esittelevät vartalooaan. Nainen ei siis voi *tuudittautua* täydellisyiden harhaan, sillä aina löytyy jotain parannettavaa. Mielenkiintoista on myös se, että esimerkki on peräisin artikkelista, joka käsittelee erilaisia vartalon malleja. Siinä annetaan neuvoja siihen, kuinka jokainen voi liikunnan avulla muokata vartalooaan. Koko artikkelin voi siis katsoa pitävän yllä sellaista käsitystä, jonka mukaan koskaan ei voi olla tyytyväinen omaan vartaloonsa ja itseensä sellaisena kuin on.

Tässä aluvuussa olen käsitellyt sitä, kuinka Sport-lehti rakentaa kurinalaisen naisen kuvaa. Kurinalaisen naisen representaatio muodostuu diskurssin kautta, joka yhtäältä korostaa kurissa pysymisen vaikeutta ja toisaalta pitää ihannetta yllä tarjoamalla esimerkkejä ”onnistujista” sekä vinkkejä ideaalin saavuttamiseen. Kurinalaisuudessa pysyminen tai siitä poikkeaminen nähdään kamppailuna, jossa vastustajana voivat olla naisen omat mielihalut tai täysin ulkoiset tekijät, kuten näyteikkunoiden houkutukset. Taistelua kurinalaisuudessa pysymisen ja siitä lipsumisen välillä voi kuvata myös vastakohtaparilla järki – tunne. Usein naisella kuvataan olevan minässään kaksi puolta: rationaalinen, sääntöjä ja rajoituksia antava minä sekä arvaamaton, mielihalujaan seuraava minä, jota on syytä hillitä.

Kurinalaisen naisen representaation voi ainakin joiltain osin tulkita tukevan niitä ominaisuuksia, joita kulttuurissamme naiseuteen liitetään, kuten esimerkiksi tunteellisuutta ja passiivisuutta (Jokinen 2004: 8). Seuraavaksi käsitelen sinnikkään naisen representaatiota, jonka voi tulkita sinnikkyuden diskurssin kautta rakentavan toisenlaista kuvaa naisesta.

4.3 Sinnikäs nainen

Sport-lehti rakentaa kuvaa myös sinnikkäästä naisesta, joka on valmis tekemään kovasti töitä saavuttaakseen unelmansa. Nämä unelmat saattavat liittyä urheiluasuorituksiin tai työntekoon. Häntä määrittävät periksiantamattomuus ja sitkeys. Kun kurinalainen nainen rakentui oman vartalon kurissa pitämisellä, liittyy sinnikkään naisen kurinalaisuus muihin elämänalueisiin, erityisesti työhön. Sinnikästä naista rakennetaan sekä tarjoamalla tarinoita tällaisista naisista kuin myös rohkaisemalla sinnikkyuteen. Saavutukset saattavat myös vaatia uhrauksia, mikä myös tuodaan esille. Seuraavissa esimerkeissä korostetaan naisen kovaa työtä, sinnikkyyttä ja omia saavutuksia.

(46) Hän on tavoitellut olympiakultaa niin *sinnikkäästi*, että muutti Ruotsiin vain 16-vuotiaana ja *on siitä lähtien elättänyt itsensä* pelaamalla (S1: 29).

(47) *Töihin meno* oli yksi *pelastusrenkas*. Oli pakko *elättää itsensä*, ja samalla elämä sai raamit. (S2:32.)

Esimerkissä 46 tuodaan esille unelma olympiakullasta sekä naisen määrätietoisuus sen saavuttamiseksi. Adverbilla *sinnikkäästi* luodaan kuvaa taistelutahtoista naisesta. Naisen kerrotaan muuttaneen vieraaseen maahan jo hyvin nuorena sekä *elättäneen siitä lähtien itsensä*. Esimerkki nostaa keskiöön siis myös nyky naisen itsenäisyyden,

mitä pidetään hyveenä: naisen ei tarvitse elää kenenkään toisen kustannuksella, vaan hän pystyy elättämään itse itsensä. Tämä sama tulee esille myös esimerkissä 47. Töihin menoa kuvataan metaforalla *pelastusrenkaasta* – työn tekeminen siis merkitsee todella paljon; se voi pelastaa hengen. Itsensä elättämistä kuvataan kuitenkin pakkona: *oli pakko elättää itsensä*. Tällä tuodaan esille, että nykynaisella ei ainoastaan ole mahdollisuutta vaan jopa velvollisuus elättää itse itsensä.

Erytisesti esimerkit 48 ja 49 korostavat sinnikkyyttä.

(48) Jos matsissa sattuu jotakin, *sitä vain puree hampaat yhteen* ja jatkaa pelaamista. *Kun urheilee huipputasolla, pitää sietää kipua.* (S1: 29.)

(49) *Sitkeä sissi onnistuu* (S1: 45).

Esimerkissä 48 tämä ominaisuus rinnastetaan kivun kestämiseen. Jos pelissä sattuu jotakin, *purraan hampaat yhteen* ja jatketaan pelaamista. Tätä korostetaan vielä tuomalla eksplisiittisesti esille se, että kipua pitää sietää. Nesessiivirakenne *pitää sietää* velvoittaa; kivun sietäminen on se hinta, joka huippu-urheilijan on menestyksestään maksettava. Esimerkissä 49 sinnikkyudesta tehdään puolestaan väline, jonka avulla voi saavuttaa jotain itselle tärkeää: *sitkeä sissi onnistuu*. Esimerkki on peräisin artikkelista, jossa valmennetaan tavallisia naisia elämäntapamuutoksessa. *Sissi*-nimitys tuo mukaan armeijadiskurssia ja näin ollen perinteisesti miesten omaksi nähtyä maailmaa. Se yhdistyy mielikuvissa kuriin ja järjestykseen. *Sitkeä sissi onnistuu* ilmaisee, että sitkeys palkitaan: palkkiona on onnistuminen jossakin asiassa, tässä tapauksessa elämäntapamuutoksessa.

Myös esimerkistä 50 käy ilmi itsenäisyys: nainen haluaa *mennä juuri sinne, minne oma nokka näyttää*.

(50) Jonakin päivänä hän vielä matkustaa laivoilla maailman ympäri. Jonakin päivänä hän *menee juuri sinne, minne oma nokka näyttää*. (S3: 28.)

Lause on muotoiltu väitelauseeksi, jolla ilmaistaan määrätietoisuutta. Puhuja ei pelkästään usko tai toivo menevänsä sinne minne itse haluaa, vaan hän varmuudella julistaa asian näin olevan. Hän tulee saavuttamaan haaveensa.

(51) Ei työ hauskaa ole, mutta silloin, kun Tuula ryhtyy hommiin, *ei totisesti lusmuilla, vaan kaikki tehdään täysillä* (S3: 28).

Kuva 2.

(52) Ja hevosten kanssa kaikki on niin simppeä – ainakin jos määräävin luonteenpiirre on *periksiantamattomuus*, niin kuin minulla. Tuulalla on *merikapteenin vakaus ja mielenlaatu*. Häntä *ei mikään hätkäytä*. (S3: 31.)

Kovaa työtä ja ahkeruutta tuo esille esimerkki 51. Esimerkin naisen kerrotaan tekevän työnsä *täysillä ja lusmuilematta*. Näillä adverbeilla ilmaistaan, että vaikka työ ei olisikaan mieleistä, hän tekee sen kunnolla. Tässä tulee esille myös naisen kurinalainen suhtautuminen työntekoon: kaikki tehdään *täysillä*, vaikka työ ei olisikaan mukavaa. Esimerkissä 52 naisen luonteenpiirteet puolestaan yhdistetään hänen ammattiinsa merikapteenina. *Merikapteeni* tuo nimityksenä mieleen vahvasti miehisen maailman. Naisen pystyvyyttä toimimaan tuossa miehisessä maailmassa ei kuitenkaan kyseenalaisteta, vaan hänestä tehdään luonteenpiirteittensä vuoksi sovelias tehtävään. Esimerkissä oletetaan merikapteenien olevan luonteeltaan vakaita ja rohkeita. Naistakaan *ei mikään hätkäytä*. Vaikka henkilökuva merikapteenina työskentelevästä naisesta korostaa työntekoa sanallisessa tekstissään (esimerkit 50, 51, 52), esiintyy nainen kuitenkin artikkelin kuvissa pääosin muussa kuin työympäristössä. Artikkelin kahdeksasta kuvasta ainoastaan yhdessä nainen on töissä. Muissa kuvissa hän on joko talleilla tai ratsastamassa, pellolla silittämässä lehmää tai poseeraamassa koiran kanssa (kuva 2). Kuvavalinnoilla ehkä halutaan tuoda esille naisen eläinrakkautta ja pehmeämpää puolta perinteisesti miehisenä koetun ammatin vastakohtana. Naisesta rakennettu kuva työkeskeisenä ja sinnikkäänä voi olla ikään kuin ”liian” kova ja

miehinen, jolloin kuvien tarkoituksena on vastapainottaa sitä. Kyseessä ei välttämättä ole toimittajan tietoinen valinta, mutta työtä korostavan sanallisen tekstin ja tunnepitoisempien kuvien välinen vastakohtaisuus on silti mielenkiintoinen.

Kuvien ja sanallisen tekstin suhde on kiinnostava myös esimerkkien 46 ja 48 kohdalla. Esimerkit ovat peräisin samasta artikkelista, joka on henkilökuvaa suomalaissyntyisestä, nykyisin Norjassa asuvasta käsipallonpelaajasta. Sanallinen teksti korostaa tässäkin tapauksessa kovaa työtä ja sinnikkyyttä. Mikolan (2004: 36) mukaan urheilun ruumillisuus, kilpailullisuus, kyky ottaa riskejä ja tietty väkivaltaisuuskin katsotaan selkeästi miesten maailmaan kuuluvaksi. Mielenkiintoista onkin se, kuinka sanallisessa tekstissä urheilun kovuus nostetaan esille, mutta kuvissa naista ei nähdä pelaamassa. Sen sijaan hän poseeraa käsipallon kanssa korkokengissä ja naisellisesti pukeutuneena. Suurimmassa ja näin ollen korostetuimmassa kuvassa hänellä on yllään jakku, jonka alla ei ole mitään niin, ettei asu jätä paljoa arvailujen varaan (kuva 3). Sanallisen tekstin perusteella nainen on kova ja sitkeä; hän kestää kipua ja taistelee määrätietoisesti. Kuvissa tämä kovuus karisee pois, ja naisesta tehdään naisellinen paljastamalla hänen rintansa.

Kuva 3.

Naisella oletetaan olevan sisäänrakennettuna halu antaa kaikkensa, kuten seuraavasta esimerkistä voi huomata:

(53) Lysähvät jumppamatolle ja *tunnet olosi melkein onnelliseksi*. Se on ohi. Työpäivä on ohi! Treeni on ohi! On ollut hitonmoinen päivä täynnä huolia ja ongelmia, mutta olet *tarponut sen läpi kunnialla*. - - Silloin sen ymmärtää. Onko arjessa *mitään parempaa* kuin liikunnan tuoma väsymys ja tyytyväisyys siitä, *että on tehnyt sen, mitä pitikin tehdä?* (S10: 84.)

Työpäivästä ja treenistä selviytyminen saa olon *melkein onnelliseksi*. Huolten ja ongelmien täyteisestä päivästä on *tarvottu läpi kunnialla*. Väitelauseilla asian kerrotaan olevan juuri näin, ja esimerkissä kuvattu tilanne tuodaan lähelle lukijaa käyttämällä puhuttelevaa sävyä: *juuri sinä lysähdät jumppamatolle ja tunnet olosi melkein onnelliseksi*. *Tarpoa*-verbi kuvastaa fyysistä suorittamista, ikään kuin huolien vaatima ajatustyökin olisi vaatinut ruumillista ponnistelua. Verbivalinta siis korostaa päivän raskautta, mutta siitä on kuitenkin selvitty: tämän tuo esille adverbi *kunnialla*. Esimerkin loppuosassa lukijaa suoraan puhutteleva tyyli vaihtuu yleistäväksi; siis kaikkia (nais)lukijoita koskevaksi. Tyytyväisyys suorittamiseen rinnastetaan hyvään oloon kysymällä, onko arjessa mitään sitä parempaa. Nesessiivirakenne *mitä pitikin tehdä* ilmaisee velvollisuutta: kuntoilu ja työt nähdään ikään kuin ikävänä pakkona, jotka vain on tehtävä. Vasta suorittamisen jälkeen voi tuntea olonsa onnelliseksi, mutta vain *melkein*. Sinnikkyys siis nähdään väylänä tyytyväisyyteen, mutta *melkein*-partikkeli ilmaisee, että parempaankin voisi vielä pyrkiä ja aina voi yrittää vähän kovemmin. Tämän voi katsoa liittyvän niihin havaintoihin, joita esittelin aiemmin kurinalaisen naisen yhteydessä. Naisen ei anneta koskaan saavuttaa täydellistä tyytyväisyyttä, vaan hänelle tarjotaan vihjeitä siitä, että aina on vara parantaa.

Parhaansa antamista ja sinnikästä naista tuodaan esille myös mainonnan keinoin.

(54) *Anna parhaasi! Kaikkialla missä liikutkin.*
Combeed. *Be unstoppable.* (S5-6: 37).

Kuva 4.

Esimerkki kuuluu Combeed-rakkolaastarimainokseen. Vaikka rakkolaastari ei tuotteena

ole sukupuoleen sidottu, tulkitsen mainoksen tässä tuottavan juuri kuvaa naisesta; mainoksen kuvassa esiintyy nainen ja sen esiintymispaikka, Sport-lehti, on naisille suunnattu. Mainos kehottaa lukijaa imperatiivilla: *anna parhaasi* – siis kannustaa sinnikkyuteen. Englanninkielisen ilmauksen *be unstoppable* voi kääntää esimerkiksi 'ole pysäyttämätön'. Mainoksen voikin tulkita rakentavan kuvaa määrätietoisesti etenevästä, pysäyttämättömästä naisesta. Koska kyseessä on nimenomaan mainos, on markkinoitavalla tuotteella keskeinen rooli tässä määrätietoisuudessa: laastarin avulla nainen voi antaa parhaansa kaikkialla ja olla pysäyttämätön. Kielellisen aineksen voi katsoa korostavan aktiivisuutta: erityisesti maininta *kaikkialla missä liikutkin* sekä lupaus pysäyttämättömyydestä tukevat tätä tulkintaa. Mainoksen kuvassa poseeraa nainen, jonka kerrotaan olevan ”tenniksen maailmanlistan ykkönen” sekä käyttävän kyseistä laastaria. Naisesta kerrotut seikat ovat tietysti mainonnallisia tehokeinoja: niillä argumentoidaan mainostettavan tuotteen erinomaisuutta (kun huippu-urheilijakin käyttää sitä). Naiskuvan rakentumisen kannalta mielenkiintoisempaa on kuitenkin jälleen se vastakohta, joka muodostuu sanallisen tekstin ja kuvan välille. Aktiivisuutta korostava kielellinen aines ei saa tuekseen aktiivista naista, vaan kuvan nainen poseeraa vartalonmyötäisessä minimekossa ja korkokengissä, tennismaila olalla ikään kuin ”näön vuoksi” (kuva 4). Vastakohta kuvan ja sanallisen tekstin välillä herättää kysymyksen siitä, miksi asetelma on juuri tällainen. Onko ”liiallinen” aktiivisuus ja siihen liittyvä miehisyys haluttu karsia pois esittämällä nainen pukeutuneena erityisen naisellisesti? Minimekossa poseeraava nainen on kenties kuitenkin mainonnallisesti tehokkaampi keino kuin jos hänellä olisi yllään peittävämmät vaatteet. Tämän vuoksi voikin olettaa, että naisen vaatetus johtuu juuri mainonnallisista syistä. Joka tapauksessa kuvassa aktiivisuus tai määrätietoisuus ei korostu ja näiden ominaisuuksien puolesta puhuu ainoastaan mainoksen kielellinen aines.

Sinnikkyys yhdessä asiassa voi myös vaatia uhrauksia jossain toisessa, kuten seuraavat esimerkit havainnollistavat.

(55) *Kuinka tullaan voittajaksi?* - Ensiksi pitää olla tietysti hyvät geenit ja sisäinen voima ja tahto. Toiseksi täytyy olla kyky tehdä uhrauksia. (S1: 29.)

Esimerkissä 55 annetaan ikään kuin ohje siihen, kuinka voi tulla *voittajaksi*, parhaaksi jossain asiassa. *Tullaan*-passiivilla mahdollisuus annetaan kaikille: kenestä tahansa voi tulla voittaja. Voittajalla täytyy olla *sisäistä voimaa ja tahtoa*. Tällä korostetaan oman itsen merkitystä unelmien toteuttamisessa: oma tahto on siinä tärkeässä roolissa. Kaikella on kuitenkin kääntöpuolensa ja näin ollen voittajalla on myös oltava *kyky*

tehdä uhrauksia. Esimerkeissä 56 ja 57 nämä uhraukset liittyvät perheeseen ja vapaa-aikaan.

(56) Merillä on kuitenkin eri maailma ja eri rytmi kuin maakravuilla. - - Tuula missaa perheen yhteiset joulut, syntymäpäivät ja ystävien häät. (S3: 30.)

(57) *On myös oltava valmis siihen*, että on varattuna kaikki viikonloput. Kesäisin ei pääse mökille silloin kun haluaisi, ja minulta jäivät väliin esimerkiksi isäni 60-vuotispäivät. Monet pelaavat pitkään ja *jäävät lapsettomiksi.* (S1: 29.)

Esimerkissä 56 Tuulan kerrotaan jäävän työnsä vuoksi ulkopuolelle perheen yhteisistä juhlista sekä muista tärkeistä tapahtumista. Esimerkissä 57 korostetaan valmiutta uhrauksiin nesessiivirakenteella: *On myös oltava valmis* - -. Tässä uhraukset kohdistuvat vapaa-aikaan: viikonloppuisin ollaan varattuna eikä kesäisin pääse mökille silloin kun haluaisi. Esimerkissä tuodaan lisäksi esille se, että uhrauksen kohteena saattaa olla myös äitiys: monet pitkään pelaavat *jäävät lapsettomiksi*.

Sinnikäs nainen on siis määrätietoinen ja valmis tekemään sekä töitä että uhrauksia unelmiensa eteen. Joidenkin esimerkeissä ilmi tulleiden ominaisuuksien, kuten sitkeyden ja työteliäisyyden, voi katsoa heijastavan suomalaisessa kulttuurissa yleensäkin hyveinä pidettyjä arvoja. Naiskuvan rakentumisen kannalta mielenkiintoista onkin se, että sinnikkyys pitää usein sisällään myös jonkin asteista kovuutta, joka on perinteisesti käsitetty maskuliiniseksi ominaisuudeksi. Samoin esille tuodaan aktiivisuutta, niin ikään miehisenä pidettyä ominaisuutta. Näiden ominaisuuksien ei kuitenkaan anneta olla liian hallitsevia, sillä useissa tapauksissa sanalliseen tekstiin liittyvillä kuvilla ne karistetaan esimerkkien naisista. Nainen ikään kuin palautetaan hänelle kuuluvaan paikkaan, turvalliseen naiseuteen, esimerkiksi esittämällä hänet vähissä vaatteissa ja näin korostamalla hänen fyysistä naiseuttaan. Toki on syytä muistaa, että tällaiset valinnat ovat harvoin täysin tietoisia ja että niihin vaikuttavat myös esimerkiksi mainonnalliset tekijät. Sanallisen tekstin ja kuvien välistä ristiriitaa on kuitenkin mielenkiintoista pohtia.

Myös sinnikkään naisen kuvaa rakennettaessa tuodaan esille sitä, kuinka naisen ei kovasta työstään huolimatta tulisi koskaan olla täysin tyytyväinen. Aina on vara tehdä jotain hieman paremmin. Tämän voikin katsoa liittyvän myös kurinalaisuuteen: naisen täytyy olla sekä kurinalainen että sinnikäs; tehdä kovasti töitä voidakseen olla tyytyväinen. Täydellistä tyytyväisyyttä ei kuitenkaan ole mahdollista saavuttaa. Tällä

tavoin ylläpidetään edelleen tyytymättömyyden kierrettä, johon viittasin jo aiemmin kurinalaisen naisen yhteydessä (ks. luku 4.2).

Tähän saakka esittelemissäni naisen representaatioissa on löydettävissä vastakohtaisuutta: naisesta rakennetaan sekä sallivaa että kurinalaista kuvaa. Toisaalta nämä kaksi naiskuvaa myös monin paikoin limittyvät toisiinsa niin, että esimerkiksi samassa artikkelissa saatetaan yhtäaikaan tuoda esille sekä sallivuuden että kurinalaisuuden diskurssia. Näin on laita myös sinnikkään naisen kanssa, joka saa vastakohdakseen haavoittuvan naisen. Katson nämä kaksi toistensa vastakohdiksi, sillä sinnikäs nainen nähdään usein myös kovana; ikään kuin haavoittumattomana ja voittamattomana. Usein samanaikaisesti rakentuu kuitenkin myös kuva hauraammasta ja haavoittuvaisesta naisesta, jota käsittelem seuraavassa alaluvussa.

4.4 Haavoittuvainen nainen

Haavoittuvaisen naisen kuvaa rakennetaan tuomalla esille sekä fyysistä että henkistä haurautta ja haavoittuvaisuutta. Usein haavoittuvaisuuden diskurssia tuodaan näkyviin samassa artikkelissa kuin määrätietoisuuden diskurssia. Nämä artikkelit ovat yleensä henkilökuvia ja käsittelevät useimmiten naisurheilijoita. Seuraavat esimerkit tuovat esille fyysistä haavoittuvaisuutta.

(57) Viime vuosi *ei ollut Katjalle helppo*. Heinäkuun alussa hänen olkapäänsä leikattiin toistamiseen. - - *Rankka kontaktilaji* on muutenkin tuottanut Katjalle paljon vammoja - -. - *En ikinä kehtaa laittaa ylleni minihametta, mutta tykkään arvistani*, sillä ne ovat merkki siitä, että *olen uhrautunut ja elänyt*, hän sanoo. (S1: 29.)

Esimerkki 57 alkaa maininnalla edellisestä vuodesta, joka *ei ollut Katjalle helppo*. Esimerkin nainen on siis joutunut kohtaamaan vaikeuksia, jotka tarkentuvat fyysisiksi vammaksi: hänen olkapäänsä on jouduttu leikkaamaan. Hänen lajiaan, käsipalloa, kuvataan *rankaksi kontaktilajiksi*. Kuvaus korostaa lajin fyysisyyttä: se on vaativaa ja siinä otetaan fyysistä kontaktia, jolloin loukkaantumisriski kasvaa. Fyysisyyden korostaminen tuo mukaan maskuliinisuuden aspektin. Nainen kertoo, ettei arpiensa vuoksi *ikinä kehtaa laittaa ylle minihametta*. Minihametta pidetään erittäin naisellisena vaatekappaleena. Sen mainitseminen ikään kuin ilmaisee, ettei esimerkin nainen arpiensa vuoksi voi pukeutua niin naisellisesti kuin haluaisi. Samalla pidetään yllä käsitystä siitä, että kaikki naiset haluavat pukeutua naisellisesti ja erityisesti juuri

minihameeseen. *Kehdata*-verbi ilmaisee, että nainen ikään kuin häpeää arpiaan, jotka estävät häntä pukeutumasta naisellisesti. Esimerkki jatkuu kuitenkin maininnalla, jonka mukaan kyseinen nainen pitää arvistaan: *ne ovat merkki siitä, että olen uhrautunut ja elänyt*. Esille tulee näin siis jo aiemmin käsittelemäni uhrausten näkökulma. Arvet ovat näkyvä merkki naisen tekemistä uhrauksista.

Myös seuraavissa esimerkeissä 58 ja 59 tuodaan esille fyysisyyttä.

(58) Minulla ei ollut *varsinaisia loukkaantumisia*, mutta *iän myötä palautuminen hidastui ja tuli kaikenlaisia kolotuksia* (S2: 28).

(59) Kun urheilu *antoi loukkaantumisten vuoksi* jossain vaiheessa *myöten*, hän edisti audiovisuaalisen mediakulttuurin opintojaan (S2: 31).

Urheilun rajuutta kuvastaa molemmissa esimerkeissä substantiivi *loukkaantuminen*: urheilussa voi siis loukata itsensä. Esimerkissä 58 nainen ei ole kokenut varsinaisia loukkaantumisia, mutta fyysistä haavoittuvuutta tuodaan esille mainitsemalla *palautumisen hidastuminen* sekä *iän myötä tulleet kolotukset*. Esimerkissä 59 loukkaantumiset nähdään puolestaan mahdollisuutena tehdä jotain muuta kuin urheilla: *urheilu antoi loukkaantumisten vuoksi myöten*, joten naisella oli mahdollisuus jatkaa opintojaan.

(60) Mian urheilu-ura päättyi muutamaa viikkoa ennen uran päätavoitetta, Ateenan olympialaisia vuonna 2004. Hän tajusi, *ettei* vakavan allergiaperäisen astman kurittamilla keuhkoilla *ole lähelläkään samalla viivalla* terveenä harjoitteleiden kanssa. (S2: 32.)

(61) Keihäänheitto on *raju* laji. Sannin *menestyksen tielle* voivat tulla *vain loukkaantumiset*. Pari vuotta sitten tukijalan, eli vasemman, polven kierukka repesi. (S7: 41.)

Esimerkissä 60 naisen kerrotaan joutuneen lopettamaan urheilu-uransa astman vuoksi. Fyysinen sairaus on aiheuttanut sen, ettei hän ole pystynyt kilpailemaan tasaveroisesti muiden kanssa. Tätä kuvataan metaforalla *ettei ole samalla viivalla* terveenä harjoitteleiden kanssa. Näin ollen se on pakottanut naisen luopumaan tavoitteistaan ja unelmistaan. Esimerkissä 61 tuodaan puolestaan jälleen esille urheilun

fyysistä rankkuutta kuvaamalla naisen lajivalintaa, keihäänheittoa, adjektiivilla *raju*. Loukkaantumisesta tehdään tässä toimija, joka *voi tulla menestyksen tielle*. Esimerkissä annetaankin *vain*-partikkelin kautta ymmärtää, että ilman loukkaantumisia kyseinen nainen on määrätietoinen, lähestulkoon voittamaton: ainoastaan loukkaantumiset voivat estää menestyksen. Samalla voittamattomuus kuitenkin kumotaan, sillä nainen on jo kärsinyt loukkaantumisista – pari vuotta sitten tukijalan polven kierukka repesi.

Tässä kohtaa on huomattava, että kaikki esittelemäni esimerkit ovat peräisin urheilijoiden henkilökuvista. Fyysisten vammojen esille tuominen voi olla yleistä myös miesurheilijoista kirjoitettaessa. Tällöin kyseessä ei olisi sukupuoleen sidottu diskurssi vaan urheilujournalismissa yleisesti vakiintunut tapa kirjoittaa urheilijoista. Olen kuitenkin ottanut tämän näkökulman osaksi analyysia, sillä sen toistuvuus ja samanaikainen esiintyminen ”taistelijanaisten” - naisen, joka on sinnikkäästi valmis taistelemaan unelmiensa puolesta – kanssa on asetelmaltaan mielenkiintoinen. Lisäksi katson sen liittyvän naiskuvan rakentumiseen, sillä naisurheilijoiden henkilökuvat ovat *Sport*-lehdessä keskeisessä asemassa toistumalla lehdestä toiseen. Toki on myös muistettava, että naisurheilijat ovat nimenomaan urheilijoita – siis yksi ihmisryhmä, josta esille tuodut seikat saattavat poiketa niistä, joita otetaan esille ns. ”tavallisten” naisten yhteydessä. Toisaalta nämä urheilijatkin ovat naisia, jolloin heistä rakentuvan kuvan voi perustellusti katsoa liittyvän naiskuvan rakentumiseen myös yleisemmällä tasolla. Tämän vuoksi olen valinnut myös näitä henkilökuvia osaksi analyysiana. Lisäksi on muistettava myös, että lehdessä on tehty valintoja jo siinä, että naisurheilijoiden kuvia ylipäätään on otettu siihen mukaan. Ilman niitä siinä rakentuva kokonaiskuva naisesta olisi erilainen.

Haavoittuvaisen naisen kuvaa ei kuitenkaan rakenneta pelkästään tuomalle esille fyysistä haurautta vaan myös henkistä haavoittuvaisuutta. Aina näiden kahden välinen rajanveto ei ole selkeä vaan usein haavoittuvaisuuden voi tulkita olevan kummankinlaista. Seuraavat esimerkit kuvaavat haavoittuvaisuutta tästä näkökulmasta. Keskeistä näissä esimerkeissä on se, että määrätietoisuus, tehokkuus ja ahkeruus voivat liiallisuuksiin mennessään kääntyä naista vastaan ja haavoittaa häntä.

(62) Kun Tuula päättää tehdä jotakin, sitä tehdään sitten täysillä. Lopulta hän sairastuu vatsahaavaan ja käy lähellä burnoutia. Kolmen kuukauden sairasloman aikana *kroppa pakottaa Tuulan pysähtymään* ja miettimään, mitä hän oikein elämältään haluaa. (S3: 11.)

Esimerkki 62 alkaa tuomalla esille kyseisen naisen päättäväisyyttä ja ahkeruutta.

Päättämiseen yhdistyy täysillä tekeminen: adverbi *täysillä* kuvastaa eritoten naisen työkeskeisyyttä. Näistä ominaisuuksista seuraa kuitenkin liiallisuuksiin mennessään ongelmia, jotka voivat olla sekä fyysisiä, kuten vatsahaava, tai psyykkisiä, kuten henkinen loppuunpalaminen. Huonosta fyysisestä olostä tehdään toimija, jolla on valta vaikuttaa naisen tekemisiin: *kroppa pakottaa Tuulan pysähtymään* - -. Naisen fyysinen tila on siis hallitsevassa asemassa – tämä tuodaan ilmi *pakottaa*-verbillä, ja Tuulan on taivuttava. Mielenkiintoista tässä on se, että ihminen nähdään kahtena erillisenä toimijana: fyysisenä ja psyykkisenä, ei yksittäisenä ja yhtenäisenä minänä. Sama ilmiö on havaittavissa muuallakin aineistossa, kuten esimerkiksi tavassa, jolla naisen ruumiin ajatellaan olevan ikään kuin rakennustyömaa – jotain, jota voi ”remontoida” (ks. esim. luku 4.2). Tässä fyysinen minä on kuitenkin se, joka ottaa ylliotteen. Näin ikään kuin varoitetaan olemasta liian vaativa itseään kohtaan.

(63) *Kun piiskaa itsensä ääri rajoille, humpsahtaa helposti yli* (S8: 45).

Sama näkökulma tulee esille myös esimerkissä 63. Tässäkin minä nähdään kaksijakoisena: *kun piiskaa itsensä ääri rajoille* - -. Tämän piiskaamisen voi tulkita kohdistuvan niin fyysiseen vartaloon kuin henkiseenkin itseen (tällöin kyseessä on sama ilmiö, johon olen viitannut jo aiemmin; ks. luku 4.2). *Piiskata*-verbi korostaa ankaruutta ja fyysisen kivun tuottamista, jopa julmuutta. Mielenkiintoista on myös se, että virke alkaa *kun*-konjunktiolla. Sillä ilmaistaan asian olevan juuri näin eli mitään ehtoa ei ole, toisin kuin vaikkapa *jos*-konjunktiolla aloitettaessa: 'Jos piiskaa itsensä - -'. Nollapersoonainen ilmaus yleistää ja antaa ymmärtää, että ihmisillä (ja oletettavasti juuri naisilla) on yleisesti tapana vaatia itseltään liikaa. Virkkeen loppuosa tuo esille tästä seuraavan vaaran: itseään piiskatessaan *humpsahtaa helposti yli* – siis tekee liikaa, jolloin vaarana on vaikkapa juuri loppuunpalaminen.

(64) *Kiireisenä saa hyväksyntää myös muilta. Onhan se ihailtavaa, kun joku on niin jaksavainen ja energinen, että ehtii ja viitsii mennä joka paikkaan. Tehokkuus on hyve, mutta samalla myös yllättävä sudenkuoppa, johon humpsahtaa välillä huomaamatta. Kun kalenteriin tulee merkintöjä sotkuksi asti, pitää koko ajan taiteilla, etteivät pää ja jalat hajoa samalla kertaa.* (S10: 55.)

Esimerkissä 64 tuodaan esille tehokkuutta niin palkitsevana kuin ongelmallisenakin asiana. Sen kautta *saa hyväksyntää myös muilta*. Tällä viitataan siis sen sosiaaliseen

palkitsevuuteen: tehokkaana ja kiireisenä olet hyväksytty myös muiden silmissä. Tehokkuutta kuvataan *hyve*-substantiivilla, jota määrittää myös adjektiivi *ihailtava*. Näillä kielellisillä keinoilla tuodaan tehokkuutta esiin positiivisessa valossa. Toisaalta se voi olla myös *yllättävä sudenkuoppa* -metafora sudenkuopasta kuvaa sitä kuin ansana, johon saattaa joutua huomaamattaan. Kiireisenä on oltava koko ajan varuillaan: *pitää taiteilla, etteivät pää ja jalat hajoa samaan aikaan*. Näin viitataan sekä fyysiseen että psyykkiseen haavoittuvaisuuteen. Esimerkin voi katsoa pitävän yllä tehokkuuden ihannetta, sillä se tuo esille siihen liitettäviä positiivisia seurauksia; sosiaalista hyväksyntää ja ihailua. Toisaalta se rakentaa myös haavoittuvaisen naisen kuvaa, sillä tehokkuudessaan nainen voi myös mennä yli ja *humpsauttaa sudenkuoppaan* – siis ikään kuin joutua tehokkuutensa uhriksi.

(65) Koska viime vuonna *sorruin luulemaan, että olen ylitehokas yleiskone, joka silppuaa, vatkaa ja kuorii samaan aikaan*, niin tulevalla harjoituskaudella toivon löytäväni itseni *useammin rauhoittumasta* vaikka kirjan äärestä (S10: 55).

Esimerkissä 65 tehokkuudesta tehdäänkin jotain negatiivista; jotain, johon voi *sortua*. Esimerkin nainen kuvaa itseään metaforalla: hän on kuvitellut olevansa *yleiskone, joka silppuaa, vatkaa ja kuorii samaan aikaan*. Nainen on siis luullut pystyvänsä suoriutumaan monesta asiasta kuin *ylitehokas yleiskone*. Kyse ei kuitenkaan ole naisen mielestä positiivisesta asiasta. Tätä tuo esille *sortua*-verbi sekä naisen maininta halustaan toimia tulevaisuudessa toisin: tulevalla harjoituskaudella hän toivoo löytävänsä *itsensä useammin rauhoittumasta*. Minä on tässä jälleen ikään kuin kaksijakoinen: nainen voi *löytää itsensä*. Haavoittuvaisuus rakentuu esimerkissä negatiivisena kuvatun tehokkuuden kautta: nainen ikään kuin ajattelemattomuuttaan sortuu tekemään väärin. Hän toivookin voivansa olla itselleen tulevaisuudessa armollisempi ja näin myöntää olevansa haavoittuvainen – ei kaikesta suoriutuva ja kaiken jaksava kone, vaan myös rentoutumista tarvitseva ihminen.

Haavoittuvaisen naisen kuvaa voidaan siis rakentaa tuomalla esille niin fyysistä kuin psyykkistäkin haavoittuvaisuutta, vaikka aina näitä kahta ei olekaan mahdollista selkeästi erottaa toisistaan. Haavoittuvaisuutta tuodaan näkyviin yhtä aikaa sinnikkyyttä, kovaa työtä ja tehokkuutta korostavan näkökulman kanssa. Kuten jo edellä mainitsin, voi tähän olla monia syitä, esimerkiksi juuri konventionaalistuneet journalistiset tavat kirjoittaa urheilijoista – niin miehistä kuin naisistakin. Nähdäkseni molempien diskurssien ottaminen huomioon on kuitenkin relevanttia analyysini

kannalta, sillä niiden samanaikainen esiintyminen aineistoni teksteissä rakentaa erityislaatuista kuvaa naisesta. Tätä voikin pohtia esimerkiksi kysymällä, millainen naiskuva olisi, jos jompaa kumpaa diskurssia ei tuotaisi millään tavalla esille. Entä jos naisesta tuotaisiin esille ainoastaan sinnikkyyttä ja tehokasta suorittamista positiivisessa valossa? Mitä tapahtuisi, jos näitä seikkoja ei nostettaisi näkyville lainkaan, vaan keskiössä olisi ainoastaan naisen haavoittuvuus? Asiaa voi pohtia myös kriittisen feminismi näkökulmasta. Tällöin näiden molempien diskurssien samanaikaisen esiintymisen syyksi voi tulkita sen, että haavoittuvuuden avulla naiskuvaa ”pehmennetään”: liian sinnikäs ja työkeskeinen nainen voisi olla myös liian maskuliininen.

Sport-lehden rakentamassa naiskuvassa on huomattavissa vielä kaksi näkökulmaa, joita käsitelen seuraavissa alaluivuissa. Ensimmäisenä näistä tarkastelen naisellisen naisen representaatiota, joka korostaa naisen seksuaalisuutta ja naisellisuutta, tuoden esille esimerkiksi ulkonäköön liittyviä seikkoja. Viimeisenä kiinnitän huomiota tyttömäisen naisen representaatioon, jossa esille nousevat erityisesti satuihin liittyvät sanavalinnat.

4.5 Naisellinen nainen

Sport-lehti rakentaa naisellisen naisen kuvaa tuomalla esille seksuaalisuutta sekä erityisesti korostamalla sellaisia ulkonäköön liittyviä seikkoja, jotka on tapana mieltää naisellisiksi. Aineiston perusteella lehden voi katsoa pitävän yllä ulkonäkökeskeisyyttä sekä oletusta, jonka mukaan kaikki naiset ovat kiinnostuneita tai huolissaan ulkonäöstään. Seuraavat esimerkit havainnollistavat, kuinka naisellisen naisen kuvaa tuotetaan seksuaalisuuden ja fyysisten tekijöiden näkökulmasta.

(66) *Nyt naiselliset muodot peliin! - - Kutsu ja kiusoittele burleskilla. (S1: 42.)*

(67) *Kuinka usein voit harrastaa liikuntaa pitsissä ja korkkareissa? - - Perunasäkkiä muistuttava olemus ei viekoittele, joten suorista selkäsi ja vedä vatsa sisään. - - Muista sensuelli, kutsuva ja kiusoitteleva asenne! (S1: 43.)*

Esimerkit 66 ja 67 liittyvät samaan, burleskia käsittelevään artikkeliin. Kuvissa poseeraa nuori, kaunis ja hoikka nainen pitsisessä mekossa ja korkokengissä. Esimerkki

kehottaakin laittamaan *naiselliset muodot peliin*. Seksuaalisuutta tuodaan esille flirttailuun liittyvillä verbeillä: lukijaa kehoitetaan *kutsumaan ja kiusoittelemaan*. Esimerkissä 67 puolestaan annetaan ohjeita viekoittelevaan käytökseen sekä kerrotaan, millainen käytös ei ole viehättävää. Mikäli nainen haluaa flirttailla, hänen ei tule muistuttaa *perunasäkkiä* – metafora, joka korostaa muodottomuutta - vaan *suoristaa selkänsä ja vetää vatsa sisään*. Esimerkissä kysytään, kuinka usein on mahdollista harrastaa liikuntaa *pitsissä ja korkkareissa*. Näin tällaisista asusteista tehdään jotain, mihin jokainen nainen haluaa pukeutua. Niistä tehdään osa naisellisuutta yhdistämällä ne viekoittelevuuteen. Lisäksi muistutetaan vielä oikeanlaisesta asenteesta: *Muista sensuelli, kutsuva ja kiusoitteleva asenne!* Näin rakennetaan siis kuvaa siitä, millainen on flirttaileva nainen; millainen naisen tulee olla, jotta hän on seksikäs.

(68) Sport paljastaa, mitä, miksi ja miten *syvyyksien syöjättäret* harjoittelevat (S2: 17).

(69) Todellinen *hottis* (S7: 38-39).

Seksuaalisuutta tuodaan esille myös esimerkeissä 68 ja 69. Esimerkissä 68 puhutaan *syvyyksien syöjättäristä* ja se liittyy vesiliikuntaa käsittelevään artikkeliin. Vaikka artikkelin aihe ei siis liity millään tavalla seksuaalisuuteen, herättää nimitys *syvyyksien syöjättär* kuitenkin mielikuvia merimiehiä viettelevistä seireeneistä. Samoin esimerkissä 69 tuodaan *hottis*-nimityksellä mukaan seksuaalista sävyä, vaikka kyseinen urheilijanaisten henkilökuva ei muulla tavoin viittaakaan tällaiseen aspektiin. *Hottiksen* voi tulkita tarkoittavan ulkonäöllisesti viehättävää henkilöä. Mielenkiintoista onkin, että artikkelin otsikossa on käytetty juuri tällaisia konnotaatioita herättävää ilmaisua. Sen voi tulkita siirtävän lukijan huomion pois muista kyseiseen urheilijaan liittyvistä seikoista, kuten vaikkapa menestyksestä. Tällä tavoin korostetaan siis hänen ulkonäköään – ei sitä, mitä hän on urallaan saavuttanut, vaikka näitä seikkoja tuodaankin myöhemmiin artikkelissa esille. Toki on muistettava, että kyseessä voi olla pelkästään lehden tyyli, jolloin otsikoinnin voi tulkita myös humoristiseksi. Joka tapauksessa ilmaus *todellinen hottis* herättää täysin erilaisia mielikuvia kuin vaikkapa 'todellinen menestyjä' tai 'todellinen kilpailija'. Urheilijan henkilökuvasa tällaisetkin otsikoinnit olisivat mahdollisia.

Flirttailua korostaa myös esimerkki 70, joka liittyy Maybelline-ripsivärimainokseen.

(70) Tuuheammat, *flirtimmät* ripset. - - Röyhkeää runsautta, ilman paakkuja. - - Tekee niistä näyttävämmät, *flirtimmät*. *Maybe she's born with it, maybe it's Maybelline.* (S4: 9.)

Kuva 5.

Ripsiväriä markkinoidaan tekemällä siitä tuote, joka auttaa naista olemaan flirttailevampi. Ripsistä luvataan tulevan *flirtimmät*, niin runsaat, että ne ovat jopa *röyhkeät*. Mainos korostaa, että naisen tulee olla ulkonäöltään *näyttävä* ollakseen viehättävä ja vetovoimainen. Tätä tuodaan esille paitsi käytetyillä adjektiiveilla, myös kuvalla naisesta, jolla on hyvin tuuheat ja pitkät ripset (kuva 5). Naisellisen naisen kuvaa rakennetaankin korostamalla flirttailua – siis seksuaalista käyttäytymistä – sekä kierrättämällä perinteisesti naiselliseksi katsottuja ulkonäöllisiä seikkoja: mainoksen naisella on sileä iho, pitkät hiukset, tuuheat ripset sekä täyteläiset huulet. Vaikka mainos korostaa näyttävyyttä jopa röyhkeyteen saakka, se kuitenkin olettaa naiskuluttajien arvostavan myös luonnollisuutta. Tätä tuo esille Maybellinen mainoksille ominainen tunnuslause *Maybe she's born with it, maybe it's Maybelline*. Lauseen voi suomentaa esimerkiksi 'Ehkä hän on syntynyt tuollaisena, ehkä se on Maybelline'. Tällä tavoin luvataan, että tuotteesta tulee ikään kuin luonnollinen osa käyttäjäänsä – näin kukaan ei voi erottaa, onko naisella syntyjään esimerkiksi juuri tuuheat ripset vai käyttääkö hän (Maybellinen) kosmetiikkaa saadakseen itselleen näyttävämmän ulkonäön.

Myös seuraava esimerkki näkee naisellisuuden fyysisinä tekijöinä.

(71) Teini-iässä oli komplekseja, kun pohdin, *mihin muottiin pitäisi mahtua. Olin luokkani pisin, ja minulle kasvoi ensimmäisenä rinnat. Jouduin naisen muottiin aikaisin, ja siinä oli totuttelemista. Nykyään naisellisuus on minulle luontaista.* (S1: 18.)

Esimerkissä 71 naiseus ja naisellisuus on *muotti*, johon *pitää mahtua* ja johon

joudutaan. Naiseus nähdään siis jonakin ulkoapäin annettuna asiana. Nesessiivirakenteiden kautta naisellisuus nähdään pakkona ja negatiivisena asiana nuoren tytön elämässä ja kehityksessä. Siihen täytyy *totutella*. Naisellisuus onkin tässä nimenomaan fyysistä kehittymistä: esimerkin nainen mainitsee pituuskasvunsa sekä sen, että hänelle kasvoivat rinnat ennen muita. Esimerkin lopussa hän toteaa kuitenkin, että nykyään naisellisuus on hänelle *luontaista*. Pakottavaan muottiin on siis sopeuduttu ja naisellisuudesta on tullut osa häntä.

Paitsi fyysisinä tekijöinä ja seksuaalisuutena, Sport-lehti näkee ulkonäöstä huolehtimisen olennaisena osana naisellisuutta. Olenkin tulkinnut seuraavat ulkonäköä painottavien esimerkkien rakentavan juuri naisellisen naisen kuvaa, sillä kauneudenhoitoa ja kiinnostusta omaa ulkonäköä kohtaan pidetään kulttuurissamme yleisesti naisten elämään kuuluvana asioina. Osa seuraavista esimerkeistä voisi kuitenkin tulkita myös kurinalaisen naisen kuvaa rakentavina.

(72) Kehonkuvan muokkaaminen on *jatkuva projekti* - -. Parikymppisenä kuuma kysymys on, millainen haluaa olla ja *millaiseen muottiin mukautua*. Kolmenkymppin tienoilla monet naiset hankkivat lapsia, mikä muuttaa vartaloa. Neljänkymppin lähestyessä taas huomaa, ettei *kropan muokkaaminen* olekaan niin helppoa kuin ennen ja esimerkiksi lihasmassaa kertyykin aiempaa huomattavasti laiskemmin. Neljänkymppin jälkeen taas on edessä kysymykset siitä, miten keho ikääntyy. *Kehonkuvan pohtiminen on siis kiinteä osa naisen elämää* - -. (S1: 23.)

Esimerkissä 72 kehonkuvan ja ulkonäön pohtiminen tuodaan eksplisiittisesti osaksi jokaisen naisen elämää. Kehonkuvan muokkaamiseen viitataan *jatkovana projektina*, ja sen läpi elämän kestävää luonnetta korostetaan tuomalla esille eri ikäkausia ja niihin liittyviä pohdinnan aiheita, jotka persoonattomilla ilmauksilla yleistetään kaikkia naisia koskeviksi. Naiseus on tässäkin *muotti*, johon *mukaudutaan*. Vartalo nähdään jälleen rakennustyömaana, jota voi *muokata* – tosin ikääntyminen saattaa vaikeuttaa tätä muokkaamista. Esimerkin lopussa mainitaan kehonkuvan pohtimisen olevan *kiinteä osa naisen elämää*. Ilmaus *kiinteä osa* viittaa siihen, että se on erottamaton osa naiseutta ja ikään kuin kuuluu siihen väistämättä. Tämä esitetään totuutena: asia on näin ja se koskee kaikkia naisia; ehtoja tai poikkeuksia ei ole. Esimerkiksi voida-verbillä tuotaisiin mukaan myös poikkeuksen mahdollisuus: 'Kehonkuvan pohtiminen voi olla kiinteä osa naisen elämää'. Tässä väite on kuitenkin täysin ehdoton.

Myös esimerkissä 73 huoli omasta ulkonäöstä yleistetään koskemaan kaikkia

naisia.

(73) *Miksi suomalaisnaiset arkailevat allejaan? Suomalaisen naisten itsetunto tuntuu asuvan alleissa. Ainakin sen verran hanakasti tädit peittelevät boleroilla kesämekon hihasta heiluvia höttöjään.* (S4: 20.)

Otsikossa kysytään *Miksi suomalaisnaiset arkailevat allejaan?* Kyseessä ei siis ole jotkut naiset tai eräät naiset, vaan nimenomaan kaikki suomalaiset naiset. *Arkailla*-verbi yhdistyy häpeän tunteeseen: ”allit” eli käsivarsien ylimääräinen rasvakudos on esimerkin mukaan häpeän aihe suomalaisnaisille. *Allit* yhdistetään suomalaisten naisten itsetuntoon. Käsivarsiaan peitteleviä naisia nimitetään *tädeiksi* ja näin niiden häpeilystä tehdään erityisesti vanhempien naisten ominaisuus. Vaikka kysymys *Miksi suomalaisnaiset arkailevat allejaan?* Ikään kuin ihmettelee häpeilyä, pidetään esimerkissä kuitenkin yllä näihin ”alleihin” liitettöjä negatiivisia mielikuvia kuvaamalla niitä *hihasta heiluvina höttöinä*.

Yleistäminen tulee esille seuraavassakin esimerkissä 74.

(74) Ja mikä parasta, vesitreeneissä *ei tarvitse ottaa stressiä edes omasta ulkonäöstä*, vaikka vähissä vaatteissa liikutaankin. Altaassa ei pönötetä rivissä peilin edessä kuten jumppasalissa, eikä uppeluksista edes näy kuin pää. Tässäkin mielessä vesilajit ovat *armeliaita*. (S2: 19.)

Kuva 6.

Tässä vesiliikuntaa kuvataan adjektiivilla *armelias*; altaassa *ei tarvitse ottaa stressiä omasta ulkonäöstä*. Näin ulkonäöstä stressaamisen oletetaan olevan jotakin naisille ominaista ja jokapäiväistä, johon vesiliikunta tarjoaa armahduksen. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että artikkelin kuvissa poseeraa kaunis ja huoliteltu uimari (kuva 6). Näin

ulkonäköpaineita pidetään joka tapauksessa yllä, vaikka artikkelissa näennäisesti tarjotaankin ”armahdusta” niihin.

Niin ikään esimerkki 75 rakentaa käsitystä, jonka mukaan omasta ulkonäöstä huolehtiminen on olennainen osa naisellisuutta ja naisen elämää.

(75) Herääpä aamulla kuinka väsyneenä tahansa, *jokapäiväinen ehostusrituaali antaa jonkinlaista helpotusta arjen sietämättömään harmauteen*. Elämä näyttää piirun verran paremmalta, kun vessanpeilistä ei tuijotakaan takaisin hapsottavahiuksinen variksenpelätin. Kyse ei ole vain siitä, että hiukset ovat ojossa ja kasvoilla on meikkiä. *Kyse on itsekurista*. Mikään ei ole parempaa *vastamyrkkyä arjen pullamössöä vastaan kuin sisäinen ryhti*. (S10: 83.)

Ehostautumisen kerrotaan olevan *jokapäiväinen rituaali* – *jokapäiväinen*-adverbin sekä *rituaali*-substantiivin herättämät mielikuvat korostavat sen toistuvuutta ja tärkeyttä naisen elämässä. Lisäksi tämä rituaali tuo helpotusta arkeen, jota puolestaan kuvataan *sietämättömän harmaaksi*. Arki on siis jotain, johon ehostautuminen tuo piristystä ja tekee siitä siedettävämpää. Ulkonäöstä huolehtiminen liitetään lisäksi itsekuriin: *kyse on itsekurista*. Tällä tavoin esimerkki kytkeytyy myös kurinalaisen naisen kuvan rakentamiseen. Siinä annetaan ymmärtää, että ainoastaan ulkonäöstään huolta pitävät naiset omaavat itsekuria; vain heillä on *sisäistä ryhtiä*. Näin suljetaan ulkopuolelle ikään kuin kurittomina ja laiskoina sellaiset naiset, joille esimerkiksi meikkaaminen tai hiusten laittaminen ei välttämättä ole niin tärkeää.

Myös seuraavat esimerkit korostavat ulkonäön merkitystä ja tuovat sitä esille asiana, johon kaikki naiset haluavat panostaa.

(76) Kevät koittaa, ja *minihamekelit* ovat tuloillaan. *Kunpa olisi yhtä hoikat ja kiinteät kintut kuin seiväshyppytähti Minna Nikkasella!* Sportin ohjeilla *niitä voi tavoitella*. (S3: 18.)

Esimerkki 76 liittyy artikkeliin, jossa annetaan ohjeita pohkeiden treenaamiseen. Jalkalihasten jumppaamista motivoidaan maininnalla kevään ja minihamekelien saapumisesta. Oletuksena siis on, että jokainen nainen haluaa pukeutua minihameeseen – ja näin ollen kiinnittää huomiota siihen, millaisilta hänen säärensä näyttävät tällaisessa asussa. Esimerkin toinen virke *Kunpa olisi yhtä hoikat ja kiinteät kintut kuin seiväshyppytähti Minna Nikkasella!* on *kunpa*-partikkelia käyttämällä muotoiltu ikään

kuin naislukijan toiveeksi ja omaksi ajatukseksi. Se yleistää kaikki naiset toivomaan tätä samaa asiaa: hoikkia ja kiinteitä sääriä, koska jokaisen naisen oletetaan haluavan näyttää hyvältä minihameessa. Lehti tarjoaa ratkaisun ja antaa ohjeita tavoitteen saavuttamiseksi. Tällainen malli on ominaista naistenlehdille ylipäänsä: yhtäältä niissä osoitellaan vikoja ja toisaalta neuvotaan, miten niitä voi korjata (Siivonen 2006: 230). Tämänkin esimerkin voi lisäksi tulkita kurinalaisen naisen kuvaa rakentavana. Siinä osoitetaan ihanne, jota naisen tulisi tavoitella: hoikat ja kiinteät sääret, joita voi tavoitella Sportin ohjeilla. *Voida*-verbiin liittyy kuitenkin sekä onnistumisen että epäonnistumisen mahdollisuus: Sportin antamalla ohjeilla tavoitteen saattaa saavuttaa, mutta takeita siitä ei anneta. Jos virke olisi muotoiltu esimerkiksi 'Sportin ohjeilla saavutat tavoitteesi', olisi sen merkitys täysin toisenlainen. Myös esimerkissä 77 tuodaan esille ulkonäön merkitystä naisille.

(77) *Jotta voit saada ihailevia katseita vielä senioriaerobicissa, on syytä panostaa* lihasharjoituksiin (S3: 20).

Siinä kehoitetaan panostamaan lihasharjoituksiin, *jotta voit saada ihailevia katseita vielä senioriaerobicissa*. Tästä käy ilmi kaksi taustalla piilevää olettamusta. Ensimmäkin siinä oletetaan kaikkien naisten kaipaavan ja haluavan ihailevia katseita – se siis painottaa ulkonäön merkitystä ja tällä olettamuksella naisesta tehdään jopa hieman pinnallinen. Toiseen taustalla vaikuttaa oletus, jonka mukaan tällaisia ihailevia katseita saavat osakseen yleensä ainoastaan nuoret naiset. Lihasharjoituksiin panostamalla naisen on kuitenkin mahdollista saada ihailua *vielä senioriaerobicissa*. *Vielä*-partikkeli ilmaisee jatkuvuutta ja *senioriaerobic*-yhdyssanan määriteosalla tuodaan ilmi, että ihailua saadaan nimenomaan vanhemmalla iällä, *seniorina*. Tällä tavoin ilmaistaan, että ollakseen kaunis vielä vanhempanakin, naisen on syytä kurinalaisesti panostaa liikuntaan.

Tässä alaluvussa olen tarkastellut sitä, kuinka Sport-lehti rakentaa kuvaa naisellisesta naisesta. Naisellisuuden diskurssiin kuuluviksi seikoiksi olen katsonut naisen seksuaalisuuden ja fyysisten ominaisuuksien sekä ulkonäön korostamisen. Näitä seikkoja on mahdollista pohtia myös kriittisen feminismi näkökulmasta. Analyysini perusteella naisellinen nainen on seksuaalinen ja nimenomaan aktiivinen tässä mielessä. Naista kehoitetaan flirttailemaan ja häneen viitataan esimerkiksi *syöjätär*-nimityksellä,

joka luo mielikuvia jopa aggressiivisesta seksuaalisuudesta. Toisaalta naisen aktiivisuutta muilla elämänalueilla saatetaan peitellä. Urheilijanaiseen viitataan *hottiksena*, ja tällä tavoin korostetaan pelkästään hänen ulkoisia ominaisuuksiaan, ei esimerkiksi hänen saavutuksiaan urheilun saralla. Hänestä siis tehdään passiivinen katseen kohde. Mielenkiintoista on myös se, kuinka naiseus nähdään ikään kuin pakottavana muottina, johon tyttö kasvaessaan vain passiivisesti mukautuu. Oman ulkonäkönsä muokkaamisessa nainen sen sijaan nähdään aktiivisena tekijänä – vartalo ja ulkonäkö ovat jälleen rakennustyömaita, joilla naisen oletetaan aktiivisesti tekevän remonttia.

Ulkonäöstä huolehtimisen katsotaan olevan olennainen osa naisellisuutta ja naisena olemista. Naisten oletetaan olevan kiinnostuneita ulkonäöstään ja heitä kehoitetaan panostamaan siihen. Ulkonäön katsotaan olevan naisille stressiä aiheuttava asia ja tähän saatetaan jopa tarjota helpotusta, kuten esimerkki vesiliikunnasta osoitti. Kuitenkin ulkonäkökeskeisyyttä pidetään jatkuvasti yllä tarjoamalla kuvia kauniista ja huolitelluista naisista sekä tuomalla esille yleistyksiä: kaikkien naisten oletetaan haluavan saada ihailevia katseita tai vaikkapa hoikat sääret. Tällä tavoin rakennetaan myös kurinalaisen naisen kuvaa sekä sitä riittämättömyyden kierrettä, johon olen viitannut jo aiemmin. Nainen ei ole koskaan tarpeeksi; hänen on aina pyrittävä pitämään itsensä paremmin kurissa ja tekemään enemmän töitä saavuttaakseen tavoitteensa. Tyytyväisyyttä ei kuitenkaan voi koskaan saavuttaa, sillä aina löytyy jotain parantamisen varaa. Tässäkin on siis havaittavissa diskurssien samanaikasta esiintymistä ja kytkeytymistä toisiinsa: kurinalainen nainen huolehtii ulkonäöstään ja toteuttaa tällä tavoin myös naisellisuuden ihannetta – siis toimii kuten naisten oletetaan toimivan.

Aineistosta nousee esille vielä yksi näkökulma naiskuvan rakentumiseen. Nimitän tätä tyttömäisen naisen representaatioksi ja sen voi tulkita ainakin osaksi olevan vastakohtainen naisellisen naisen kuvan kanssa. Tarkastelen seuraavaksi sitä, kuinka Sport-lehdessä rakentuu kuva tyttömäisestä naisesta.

4.6 Tyttömäinen nainen

Edellisessä alaluvussa tarkastelin sitä, kuinka Sport-lehti rakentaa naisellisen naisen kuvaa tuomalla esille seksuaalisuutta ja ulkonäköä. Seuraavaksi kiinnitän huomiota

siihen, miten lehdessä tuodaan näkyviin myös tyttömäisyyttä ja viattomuutta. Nämä ominaisuudet rakentuvat satudiskurssin sekä nk. ”tytöttelyn” kautta, jossa aikuisiin naisiin viitataan *tyttö*-substantiivilla.

Seuraavat esimerkit tuovat esille naista satudiskurssin kehyksessä. Tulkitsen ne juuri tyttömäisen naisen kuvaa rakentavina, sillä nähdäkseni ne satumaailman kautta tuovat esille lapsekkuutta ja jonkinasteista viattomuuttakin.

(78) *Prinssi saapuu – oletko valmis?* Hyytelömainen voide häivyttää pienet juonteet, ihohuokokset ja ihovirheet, ja kas – olet parhaimmillasi mahdollisen prinssin kohtaamista varten! (S1: 61.)

Esimerkissä 78 tuodaan esille saduista tuttua ajatusta unelmien prinsistä. Sen voi katsoa olettavan, että naiset haaveilevat tällaisesta prinsistä, joka voi tulla heitä noutamaan minä hetkenä hyvänsä. Prinssin tulemisesta annetaan varma lupaus: *prinssi saapuu* ja kysymällä *oletko valmis?* kehoitetaan lukijaa arvioimaan valmistautumistaan tähän saapumiseen. Esimerkki liittyy kosmetiikkaa esittelevään artikkeliin lehden vakiopalstalla, ja siinä kyseiseen tuotteeseen – ihovoiteeseen – viitataan ikään kuin taianomaisena ja ihmeitä tekevänä aineena. Tällä tavalla ihovoide yhdistyy prinsessassaduissa esiintyvään taianomaiseen muuttumiseen, jonka seurauksena tavallisesta työstä tulee prinsessa. Voidetta käytettyään nainen yhtäkkiä onkin valmis kohtaamaan prinssin: - - ja kas – olet parhaimmillasi mahdollisen prinssin kohtaamista varten! Taianomaista muuttumista korostaa ihmettelevä *kas*-partikkeli.

Mielenkiintoista on, että vaikka prinssin saapuminen on esimerkin alussa kyseenalaistamaton varmuus, tulee tässä kohtaa esiin myös epävarmuus: prinssiin viitataan adjektiivilla mahdollinen. Voikin siis olla, että prinssi jättää saapumatta. Esimerkin voi lisäksi katsoa tuovan esille olettamusta naisten tunteellisuudesta: ihovoidetta markkinoidaan mielikuvilla romanttisesta rakkaudesta, joiden oletetaan vetoavan naisiin. Esimerkki tuo näkyviin myös passiivisuutta. Nainen odottaa unelmiensa prinssiä passiivisena – ainoa, mitä hän ehkä tekeekin, on ihovoiteen levittäminen, jotta olisi parhaimmillaan prinssin kohdatessaan.

Myös esimerkit 79 ja 80 liittyvät kosmetiikkaa esittelevään vakiopalstaan.

(79) Hopeisena hohtava katse pukee *muitakin kuin jääprinsessoja* (S3: 61).

(80) *Metsäkeijun* silmärajaukset hoituvat Jane Iredalen kaksipäisellä Mystikol-kynällä - - (S3: 61).

Esimerkissä 79 tehdään ero ”tavallisen” naisen ja *jääprinsessojen* välillä: hopeisena hohtavan katseen mainitaan pukevan *mutakin kuin jääprinsessoja*. Mielenkiintoista tässä onkin se, että naista ei samasteta jääprinsessaan, vaan hän kuuluu ”muihin”. Kenties kuitenkin käyttämällä esiteltyä tuotetta hän voi paitsi saada hopeisena hohtavan katseen myös ikään kuin olla enemmän prinsessan kaltainen – tätä tuodaan esille liitepartikkelilla *-kin*. Taustalla vaikuttaa ajatus pikkutyttöjen prinsessaleikeistä ja 'prinsessan' mainitsemisen oletetaan vaikuttavan myös aikuisiin naisiin: jokaisen naisen oletetaan tahtovan olla prinsessa, aivan kuten lapsuuden leikeissään.

Esimerkki 80 puolestaan samastaa naisen *metsäkeijuun*. Myös keijuja voi esiintyä tyttöjen leikeissä, joten tässäkin naisen oletetaan uppotuvan tällaiseen lapsuudenaikaiseen roolileikkiin. On mielenkiintoista pohtia, millaisia mielikuvia *keiju* sanana herättää. Keijut mielletään pieniksi, siroiksi ja hennoiksi satuolentoiksi. *Keiju* tuo siis mieleen juuri sellaisen fyysisen olemuksen, jota on pitkään pidetty kulttuurissamme ihanteellisena naiselle. *Keiju* ei ole lihaksikas tai fyysisesti vahva, vaan pieni siivekäs olento metsän siimeksessä.

Myös esimerkki 81 on mielenkiintoinen siinä käytetyn nimityksen vuoksi.

(81) *Matkalla merenneidoksi*

Kuvittele merenneidon pyrstö peppuun ja märkä letti niskaan. Solahda vihreänä viettelevään veteen ja tee treenistäsi satumaisen sulava ja supertehokas. (S2: 17.)

Esimerkki liittyy vesiliikuntaa käsittelevään artikkeliin, jonka otsikko kuuluu *Matkalla merenneidoksi*. Lukijaa kehoitetaan *kuvittelemaan merenneidon pyrstö peppuun*. Tässä naista ei siis suoraan samasteta merenneitoon, vaan *kuvitella*-verbi kehottaa häntä palaamaan lapsuuden mielikuvitusleikkeihin. Adverbi *matkalla* kuvastaa sitä, ettei nainen vielä ole kuin merenneito, mutta mielikuvitusta käyttämällä hän voi sellaiseksi tulla. *Merenneito* on jälleen uusi saduista tuttu olento, jollaiseksi naisen oletetaan haluavan kuvitella itsensä. *Merenneito*-nimitys luo mielikuvia kalliolla lepäilevästä kalanpyrstöisestä naisolennosta, joka välillä pulahtaa takaisin veden alle. Kiinnostavaa on se vastakohtaisuus, joka käy esille artikkelista: samassa artikkelissa naiseen viitataan sekä *merenneitona* että *syöjättärenä*. *Syöjättären* konnotatiivista merkitystä käsittelemme jo edellä (ks. luku 4.5). *Merenneito* on viaton neito, syöjätär puolestaan viettelevä ja kohtalokas. Näin naisessa oletetaan olevan ikään kuin kaksi puolta: seksuaalisesti viettelevä sekä lapsenomaisen viaton.

Näistä esimerkeistä käy ilmi, kuinka naisen oletetaan aikuisenakin olevan pieni tyttö, joka palaa mielikuvitusleikkeihin ja samastuu prinssiään odottavaan prinsessaan, keijuun tai merenneitton. Tyttömäisen naisen kuvaa rakennetaan myös viittaamalla aikuiseen naiseen 'tyttöinä', kuten seuraavat esimerkit havainnollistavat.

(82) *Pois tieltä merimiehet* – täältä tulevat kevään meritytöt värikkäissä vaatteissaan! (S3: 82.)

Esimerkissä 82 tuodaan *merimiesten* vastakohtaksi *meritytöt*. *Meritytöt* ovat tulossa – kenties korvaamaan merimiehet heidän toimissaan, sillä merimiehiä kehoitetaan siirtymään *pois tieltä*. On mielenkiintoista, että miesten vastakohtaksi tehdään juuri tytöt, ei naisia. Tällä tavoin pidetään yllä miesten vahvuutta ja ylivertaisuutta naisiin nähden: aikuinen nainen olisi kenties tasavertaisempi miehen kanssa kuin tyttö. Vaikka merimiehiä kehoitetaankin siirtymään sivuun, tuo *merityttö*-nimitys kehoitukseen tiettyä leikkisyyttä ja kepeyttä.

Esimerkeissä 83 ja 84 naisista puhutaan yleisesti tyttöinä.

(83) *Metsän tyttö tahdon olla* (S8: 70).

(84) *Joka tyttö ravistamaan* (S1: 43).

Esimerkki 83 liittyy ulkoiluvaatteita esittelevään artikkeliin, jonka otsikkona on juuri *Metsän tyttö tahdon olla*. Kuvissa poseeraavat aikuiset naiset, mutta silti tyttöys tuodaan esille ominaisuutena, jonka nainen haluaa itselleen: hän *tahtoo olla metsän tyttö*. Ilmaus herättäisi erilaisia mielikuvia, jos se olisi muodossa 'metsän nainen'. Esimerkki 84 liittyy puolestaan burleskia käsittelevään artikkeliin. Artikkelin painottaa viettelevää asennetta ja flirttailua, ja kuvissa esiintyy nuori, mutta kuitenkin selvästi aikuinen nainen. Burleskille ominaiseen liikkumiseen annetaan vinkkejä ja esimerkki on yhdentällaisen vinkin otsikko. Ilmaus *joka tyttö* yleistää naiset tyttöinä: naisista voi puhua yleisesti 'tyttöinä'.

Esimerkeissä 85 ja 86 puhutaan kummassakin naisurheilijasta.

(85) Minna Kauppi, huippusuunnistaja ja vuoden urheilija, oli *jo koulussa kymppin tyttö*. - - Kartta käteen: nyt pä katsotaan *juväskyläläistyön* citysuunnistustaidot pääkaupungin keskustasta lähiöön Huopalahteen. (S5-6: 44.)

(86) Sanni Utriainen, Vuoden nuori urheilija, nuorten MM-kultamitalisti, heittää keihäsnaisten imagon täysin uuteen genreen. *Nokialaistyttö* onkin kansainvälisesti *kuuma pakkaus*, Suomen yleisurheilun suuri toivo. (S7: 39.)

Esimerkissä 85 urheilijan kerrotaan olleen *jo* koulussa *kympin tyttö*. Adverbi *jo* ilmaisee, että Minna Kauppi oli nuorena kymppin tyttö, mutta pitää sisällään myös oletuksen, jonka mukaan hän on sitä edelleen. *Kympin tyttö* -ilmaus tuo mieleen ahkeran ja tunnollisen suorittajan. Lisäksi Kauppiin viitataan esimerkissä *jyväskyläläistytönä*. Tällä tavoin ilmaistaan, että aikuisenakin hän kuuluu yhä 'tyttöihin'. Esimerkissä 86 naisurheilijaan viitataan myöskin *nokialaistytönä*. Samalla hän on kuitenkin myös *kuuma pakkaus* – tällä metaforisella ilmauksella herätetään mielikuvia ulkonäöstä ja seksuaalisuudesta. Tässä yhteydessä nimityksen voi toki tulkita liittyvän lähinnä urheilijan menestykseen: hän herättää mielenkiintoa myös ulkomailla, eli on kansainvälisesti kuuma pakkaus. Metafora *kuuma pakkaus* ei kuitenkaan ole missään tapauksessa neutraali, eikä sen muitakaan merkityksiä voi näin ollen jättää huomiotta. Näin siis voikin tulkita, että naisen yhtäaikaan oletetaan olevan sekä viaton tyttö että kypsä nainen – *nokialaistyttö* sekä *kuuma pakkaus*.

Tässä alaluvussa tarkastelemani tyttömäisen naisen representaatio rakentuu siis yhtäältä satudiskurssin kautta: naiseen saatetaan viitata merenneitona tai metsäkeijuna tai hänen oletetaan odottavan unelmien prinssin saapumista. Toisaalta naisesta rakennetaan tyttömäistä kuvaa suoraan viittaamalla aikuisiin naisiin 'tyttöinä'. Satudiskurssin kautta naiskuvaan tulee mukaan viattomuutta. Naisen oletetaan aikuisenakin leikkivän mielikuviitusleikkejä tai uskovan ihovoiteen ihmeitä tekevään vaikutukseen, jonka avulla hän on parhaimmillaan unelmien prinssin saapuessa. Vaikka naislukijan ei välttämättä suoranaisesti oletettaisikaan tähän uskovan, oletetaan satudiskurssin kuitenkin vaikuttavan lukijaan niin, että sitä on mahdollista käyttää vaikkapa markkinointitarkoituksessa. Naisen oletetaan aikuisenakin samastuvan lapsuuden leikeistä tuttuihin satuolentoihin – prinsessoihin, keijuihin ja merenneitoihin.

Toisaalta aikuisiin naisiin saatetaan viitata 'tyttöinä'. Kun esimerkiksi huippusuunnistajasta käytetään nimitystä 'jyväskyläläistyttö' – ei siis vaikkapa nimityksiä kuten 'jyväskyläläisurheilija' tai 'jyväskyläläisnainen' – on aina kyse valinnasta. Jälleen kerran on kuitenkin mahdotonta sanoa, onko kyseessä tietoinen vai tiedostamaton valinta. Oletettavaa voisi olla, että ns. "tytöttely" on kovin juurtunutta

kielenkäyttöön ylipäänsä, jolloin sitä ei lähdetä kyseenalaistamaan. Erilaiset sanavalinnat kuitenkin kantavat mukanaan erilaisia merkityksiä, ja 'tyttö' on sanana merkitykseltään toisenlainen kuin 'nainen'. Kriittisen feminismiin näkökulmasta katsottuna nuoruutta – siis myös tyttömäisyyttä – on kulttuurissamme pidetty kauniina, sillä se edustaa kokemuksen puutetta. Naisten ikääntyminen nähdään uhkana, koska naiset saavat ajan myötä lisää valtaa. (Wolf 1991:14.)

Tyttömäisen naisen kuvan voi osittain katsoa olevan vastakohtainen naisellisen naisen kuvan kanssa. Siinä missä tyttömäisen naisen katsotaan olevan viaton ja uskovan esimerkiksi romanttiseen rakkauteen, on naisellinen nainen avoimen flirttaileva. Näitä kahta eri representaatiota tuottavat diskurssit kuitenkin risteävät aineistossa niin, että ne saattavat esiintyä samassa artikkelissa – näin naisen siis oletetaan olevan samanaikaisesti tyttömäinen ja viaton sekä naisellinen ja rohkea. Erilaisten ja vastakohtaistenkin diskurssien risteäminen ja samanaikaisuus on käynyt esille analyysistani jo aiemmin. Seuraavaksi käyn läpi kaikki edellä esittelemäni naisen representaatiot ja teen yhteenvedon analyysistä.

4.7 Yhteenvedo: ristiriitainen nainen

Analyysini lähti liikkeelle sallivan naisen kuvan erittelystä. Sallivuutta rakennettiin aineistossa niin liikunnan kuin syömisenkin kautta. Sitä tuotiin esille yleistävillä, nollapersoonaisilla ilmauksilla, kuten *siihen peliin ei tarvitse lähteä mukaan* (S1: 18) sekä positiivisia merkityksiä kantavilla adjektiiveilla: *täydellinen* (S1: 16-17); *arvokas* (S2: 32); *onnellinen* (S1: 18). Osittain sallivan naisen kuvan rakentuminen sisälsi ristiriitoja: sanallinen teksti ja kuvat saattoivat tuoda esille toistensa kanssa vastakohtaisia merkityksiä. Toisaalta ristiriita saattoi ilmetä myös pelkästään kielellisten valintojen kautta. Sama puhuja saattoi esimerkiksi viitata painonhallintaan adjektiivilla *järkevä*, mutta ilmaista samassa yhteydessä sen olevan jotain turhanpäiväistä (S1: 18).

Ristiriitaista on myös se, että sallivuuden diskurssia esille tuotaessa pohjavireenä saattoi kuitenkin olla myös naisten oletettu tyytymättömyys itseensä sekä pyrkimys kurinalaisuuteen. Yhtäältä Sport-lehti sallivuutta korostaessaan pyrkiikin taistelemaan sellaisia käsityksiä vastaan, jotka pitävät ainoastaan tietyn kauneushahanteen täyttäviä naisia ”kelpaavina”. Naisten omia mielihaluja painotettiin aineistossa itseä korostavilla ilmauksilla: *itselle mieleistä* (S1: 22); *jos siitä tulee itselle hyvä mieli* (S1: 23). Toisaalta

tämä pyrkimys osoittautui haastavaksi, kuten ristiriitaisuudet joissakin käsittelemissäni esimerkeissä tuovat esille. Jo sallivan naisen kuva siis toi näkyviin kurinalaisuuden diskurssia, joka nousikin esille aineistostani hallitsevampana sallivuuden diskurssiin nähden.

Kurinalaisen naisen kuvaa rakennettiin tuomalla esiin kurinalaisuuden ihannetta ruokavalion ja liikkumisen kautta. Yhtäältä kurinalaisuudesta tehtiin vaikea asia: siinä saattoi olla vaikeaa pysyä ja siitä lipsuminen koettiin epäonnistumisena. Kurissa pysymistä voitiin kuvata taisteluna esimerkiksi verbin *kamppailla* (S1: 18) kautta, mutta nainen saatettiin nähdä voimattomaksi tässä kamppailussa. Kurinalaisuudesta lipsuminen oli ikään kuin synti, johon naiset kerta toisensa jälkeen lankesivat. Nesessiivirakenteilla korostettiin kurissa pysymisen velvollisuutta: *lenkille pitäisi innostua useammin kuin kerran viikossa* (S11-12: 73). Toisaalta kurinalaisuuden ihannetta pidettiin yllä tarjoamalla tarinoita onnistujista: naisista, jotka onnistuivat elämään kurinalaisesti. Tässä tuli näkyviin erityisesti näkemys minän kaksijakoisuudesta – rationaalisesta, määräyksiä asettavasta minästä sekä arvaamattomammasta, mielihaluilleen alttiimmasta minästä. Tätä tuotiin esille esimerkiksi sellaisilla rakenteilla kuin *on määrännyt itselleen suklaalakon* (S7: 41) tai *voittaa itsensä* (S1: 21). Tällöin taistelua kurinalaisuudessa pysymisen ja siitä lipsumisen välillä voi kuvata myös vastakohtaparilla järki – tunne.

Kurinalaisen naisen ideaaliin liittyi myös tietty aktiivisuus: kun nainen onnistui toteuttamaan tätä ihannetta, aktiivisuus korostui. Tätä tuotiin esille esimerkiksi vahvasti aktiivista toimintaa kuvaavilla verbeillä, kuten *selittää* (S2: 43). ”Repsahtajiin” sen sijaan yhdistyi useimmiten passiivisuus. Nainen saatettiin nähdä vaikkapa passiivisena uhrina, jota *homejuusto vaani jääkaapissa* (S1: 18). Kurinalaisuuden toteuttaminen ei kuitenkaan taannut tyytyväisyyttä omaan suorittamiseen ja itseän. Naisen ainakin oletettiin olevan onnistuneenakin tyytymätön itseensä ja riittämättömyyden tunnetta saatettiin pyrkiä siirtämäänkin häneen. Tällä tavoin ylläpidettiin kierrettä: kurinalaisuudesta tehtiin keino täydellisyyden tavoittelulle. Tätä täydellisyyttä ei kuitenkaan voi koskaan tavoittaa, sillä aina löytyy jotain parannettavaa.

Kolmanneksi naisen representaatiota rakentavaksi diskurssiksi määrittelin sinnikkyuden diskurssin. Sinnikkään naisen kuvaa rakennettiin korostamalla unelmien eteen tehtyä työtä, itsenäisyyttä, periksiantamattomuutta ja sitkeyttä. Aineistosta nousi esille sekä tarinoita tällaisista naisista että sinnikkyyteen rohkaisevaa ainesta.

Itsenäisyyttä painotettiin esimerkiksi nesessiivirakenteen kautta: *oli pakko elättää itsensä* (S2: 32). Myös sitkeyttä saatettiin kuvata tällaisella velvollisuutta korostavalla rakenteella: *pitää sietää kipua* (S1: 29).

Myös sinnikkään naisen kuvassa ilmeni paikoin ristiriitaisuutta sanallisen tekstin ja kuvien välillä. Sanallisessa tekstissä korostunut työkeskeisyys ja määrätietoisuus ei välttämättä tullut esiin esimerkkeihin liittyneistä kuvista. Sen sijaan kuvissa usein korostettiin perinteisesti naisellisia ominaisuuksia, kuten tunteellisuutta. Lisäksi kuvat saattoivat esittää erittäin naisellisesti pukeutuneita naisia. Sinnikkyuden saattoikin katsoa pitävän sisällään perinteisesti maskuliiniseksi käsitettyjä ominaisuuksia, kuten kovuutta ja aktiivisuutta. Näiden ominaisuuksien ei kuitenkaan annettu kasvaa liian hallitseviksi, vaan kuvien kautta ne karisivat pois. Samoin kuin kurinalaisen naisen kohdalla, myös sinnikkään naisen kuvan rakentumisessa nousi esille tyytymättömyys: aina voi tehdä jotain paremmin. Kurinalaisen ja sinnikkään naisen kuvien linkittyivät näin toisiinsa ylläpitäen yhdessä tyytymättömyyden kierrettä.

Sinnikkään, haavoittumattoman ja voittamattoman naisen kuva sai vastakohdakseen haavoittuvaisen naisen – ja usein nämä kaksi naisen representaatiota esiintyivät aineistossa samanaikaisesti. Haavoittuvaisen naisen kuvaa rakennettiin tuomalla esille sekä fyysistä että henkistä haurautta. Fyysistä haavoittuvaisuutta korostettiin kuvaamalla loukkaantumisia ja vammoja. Loukkaantumisesta saatettiin esimerkiksi tehdä toimija, joka olisi estänyt menestyksen: *se voi tulla menestyksen tielle* (S7: 41).

Fyysisen haavoittuvuuden lisäksi esille nousi myös henkinen haavoittuvuus – tosin näiden kahden välinen rajanveto ei useinkaan ollut kovin selkeä, vaan haavoittuvaisuuden saattoi tulkita olevan kummankinlaista. Tähän näkökulmaan liittyneissä esimerkeissä keskeisintä oli se, että liiallisuuksiin mennessään tehokkuuden, sinnikkyuden ja ahkeruuden katsottiin voivan kääntyä naista vastaan ja haavoittaa häntä. Nainen saattoi esimerkiksi *piiskata itseään ääri rajoille* (S8: 45), jolloin voikin *humpsahtaa helposti yli* (S8: 45). Lisäksi tehokkuudesta saatettiin tehdä negatiivinen asia esimerkiksi verbivalinnan kautta, kuten esimerkki 65 *sortua*-verbillään (S10: 55) osoitti. Kaksi viimeistä aineistosta esille nousevaa naiskuvan ulottuvuutta olivat naisellisen naisen representaatio sekä tyttömäisen naisen representaatio. Naisellisen naisen kuvaa rakennettiin seksuaalisuuden ja ulkonäön kautta. Esimerkeissä saatettiin korostaa flirttailua sekä kannustaa siihen; tätä toivat esille erityisesti verbivalinnat:

kutsua; kiusoitella (S1: 42). Lisäksi seksuaalisuutta ja ulkonäköä ilmensivät erilaiset nimitykset, kuten *syöjätär* (S2: 17) ja *hottis* (S7: 38-39). Naisellisen naisen kuvan rakentumisessa nousikin esiin seksuaalisesti aktiivinen nainen, mutta aktiivisuutta muilla elämänalueilla saatettiin peitellä.

Ulkonäöstä huolehtimisen katsottiin olevan olennainen osa naisellisuutta. Ulkonäön pohtiminen tehtiin osaksi jokaisen naisen elämää yleistävillä ilmauksilla: *kehonkuvan pohtiminen on kiinteä osa naisen elämää* (S1: 23); *Miksi suomalaisnaiset arkailevat allejaan?* (S4: 20.). Jokaisen naisen saatettiin olettaa esimerkiksi toivovan itselleen hoikkia sääriä tai ihailevia katseita. Naisuus nähtiin kuitenkin usein ahtaana muottina, johon naisen oli pitänyt kasvaessaan mukautua. Tässä tuli esille passiivisuus: mukautuminen oli passiivista. Toisaalta naisen oletettiin aktiivisesti muokkaavan omaa vartaloaan ja ulkonäköään. Vaikka ulkonäön katsottiin aiheuttavan naisille stressiä – johon jopa tarjottiin helpotusta – ulkonäkökeskeisyyttä pidettiin silti yllä esittämällä kauniiden ja huoliteltujen naisten kuvia sekä käyttämällä yleistäviä ilmauksia, kun kyseessä oli ulkonäöstä huolehtiminen. Näiden seikkojen saattoi lisäksi tulkita liittyvän myös kurinalaisen naisen kuvan rakentumiseen.

Tyttömäisen naisen kuva rakentui puolestaan satudiskurssin ja 'tyttö'-substantiivin kautta. Satumaailmaa esille tuovan kielenkäytön kautta naiskuvaan liitettiin lapsekkuutta ja viattomuutta. Naisen saatettiin olettaa odottavan unelmiensa prinssin saapumista tai samastavan itsensä lapsuuden leikestä tuttuihin satuolentoihin. Tyttömäisen naisen kuvan rakentumisessa esille nousivat erityisesti nimitykset, kuten *metsäkeiju* (S3: 61) tai *merenneito* (S2: 17). Tyttömäisen naisen viattomuus sekä naisellisen naisen seksuaalinen rohkeus saattoivat myös esiintyä samanaikaisesti, jolloin näiden kahden diskurssin risteäminen loi jälleen uudenlaista kuvaa naisesta: naisessa saatettiin olettaa olevan kaksi puolta – seksuaalisesti viettelevä sekä lapsenomaisen viaton.

Toisaalta tyttömäisen naisen kuvaa rakennettiin myös ns. ”tytöttelyn” kautta. Tällöin aikuisiin naisiin viitattiin 'tyttöinä'. Aineistossa esiintyvä mielenkiintoinen kielellinen valinta oli esimerkiksi se, että *merimiesten* vastakohtaksi asetettiin *meritytöt* (S3: 82). Myös naisurheilijoihin saatettiin viitata 'tyttöinä', mikä myös oli huomionarvoinen seikka. Kaiken kaikkiaan 'tyttö'-substantiivi on merkitykseltään toisenlainen kuin 'nainen'. Tällöin sen käytöllä on myös omanlaisensa seuraukset, joita ei voi jättää huomiotta.

Kuten analyysistä saattoi huomata, on Sport-lehden rakentama kuva naisesta varsin moniulotteinen. Yhtäältä tuodaan esille sallivuutta, toisaalta kurinalaisuutta. Naisesta voidaan näyttää samanaikaisesti sekä sinnikäs ja kova että haavoittuva puoli. Lisäksi naisen oletetaan olevan sekä naisellisen rohkea ja viettelevä että tyttömäisen viaton. Myös muita diskurssien välisiä risteämisiä tapahtuu: määrätietoisuus linkittyy kurinalaisuuteen kuten myös ulkonäön painottuminen naisellisuuden diskurssissa. Diskurssien risteämistä havainnollistavat allaolevat laajemmat esimerkkikatkelmat kahdesta aineistoni tekstistä. Katkelmissa näkyvät lihavoituna sekä numeroituna kohdat, joissa on kuultavissa erilaisten diskurssien äänet.

Nautin naisellisuudestani (1)

En kytää syömisiäni, enemmänkin pitäisi katsoa (1). Kilpatanssivuosiinani minulla oli tiukat rajat. **Nyt otan takaisin menetettyjä vuosia ja kannan kiloja tyyneästi mukana (1).**

Kamppailen joka päivä nautinnonhalun ja terveellisuuden välillä (2). Haluan voida hyvin. Haluaisin pystyä elämään säännöllisemmässä rytmissä. **Tulen kotiin myöhään, ja on niin helppo mennä jääkaapille – siellä homejuusto vaanii. Muutenkin syön liikaa roskaruokaa (2).** Kiireessä syön autossa, eikä siellä oikein muuta voi syödä kuin hampurilaisia.

Tanssiessa ulkonäköön kohdistuvat kommentit ovat aivan normaaleja. Tanssijana oppii ajattelemaan, että oma keho on instrumentti, eikä kommenttejakaan ota henkilökohtaisesti. Opettajana mietin silti todella tarkkaan, voinko sanoa oppilaalleni, että nyt pitäisi pudottaa vähän painoa. Mietin myös, miten puhun itsestäni, sillä nuoret ottavat herkästi mallia.

Haluaisin pudottaa pari kiloa, ja keskikropan toivoisin olevan timmimpi (2). Jos saisin keskivartalosta siirrettyä hiukan kohti nilkkoja! Sääreni ovat nimittäin liian hoikat. Rinnoistani taas mielelläni luovuttaisin osan toisille. Olen kuitenkin omaksunut humoristisen suhteen itseeni: joku toinen painii juuri vastakkaisten ongelmien kanssa. (S1: 18.)

Todellinen hottis (3)

Sanni Utriainen, Vuoden nuori urheilija, nuorten MM-kultamitalisti, heittää keihäsnaisten imagon täysin uuteen genreen. **Nokialaistyttö (4) onkin kansainvälisesti kuuma pakkaus (3),** Suomen yleisurheilun suuri toivo. - -

Jos Sannin heikko kohta on asioiden jättäminen viime tinkaankin, siitä on hyötyä ainakin kisoissa, sillä parhaat vetonsa hän kiskaisee viidennellä tai kuudennella heitolla.

Nälkä ja väsymys saavat Sannin hiiltymään. -
 Välipalana Hesen ceasarsalaatti on ihan paras, ja
 iltapalaksi menee kevyesti 550 grammaa Hornetteja.
**Tosin nyt pitää alkaa katsoa syömisään tarkemmin
 (2).**

Sanni on määrännyt itselleen suklaalakon (2). -
 Tein uudenvuoden lupauksen, etten syö mitään, mikä
 sisältää suklaata. Lakko jatkuu heinäkuun Ostravan EM-
 kisoihin saakka. Ellei sieltä tipu mitalia, niin lakko
 jatkuu vuoden loppuun. Pitäähän sitä joku
 lisämotivaattori olla. - -

**Keihäänheitto on raju laji. Sannin
 menestyksen tielle voivat tulla vain loukkaantumiset
 (5).** Pari vuotta sitten tukijalan, eli vasemman, polven
 kierukka repesi. Sanni heitti kauden polvitukien ja
 särkylääkkeiden varassa, ja vamma operoitiin kauden
 jälkeen. (S7: 38-41.)

Esimerkeissä ilmenevät samanaikaisesti niin sallivuuden (1) ja kurinalaisuuden (2),
 naisellisuuden (3) ja tyttömäisyyden (4) sekä haavoittuvaisuuden (5) diskurssit. Näistä
 jokainen rakentaa omanlaistaan representaatiota naisesta, mutta samalla ne kietoutuvat
 toisiinsa – ja kaiuttavat yhtä aikaa vastakkaisiakin näkemyksiä ja ominaisuuksia. Sport-
 lehden naiskuvaa voikin tämän perusteella luonnehtia hyvin ristiriitaiseksi.

5. LOPUKSI

5.1 Tutkimustuloksista

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt selvittämään, millaista naiskuvaa rakennetaan naisille suunnatussa, kuntoilu- ja hyvinvointipainotteisessa Sport-lehdessä. Olen lähestynyt tutkimusaiheittani diskurssianalyttisestä näkökulmasta. Sport-lehden naiskuva on rakentunut erilaisten diskurssien kautta. Jokainen näistä diskursseista – vaikkapa sinnikkyuden diskurssi tai naisellisuuden diskurssi – myös merkityksellistää kuvaamaansa asiaa, naista, eri tavalla. Diskurssi ei olekaan ainoastaan tapa esittää maailmaa, vaan diskurssien kautta sitä myös merkityksellistetään (Fairclough 1992: 64; ks. luku 2.1). Yhtenä lähtökohtana tutkimukselleni oli lisäksi mediassa käyty keskustelu naisihanteen muuttumisesta nimenomaan fitness-ilmion myötä. Sport-lehden naiskuvan rakentumista analysoidessani olenkin hyödyntänyt soveltuvilta osin myös kriittisen naistutkimuksen teoriaa sekä verrannut aineistostani esille nousevia naisen representaatiota niihin ominaisuuksiin, joita kulttuurissamme on perinteisesti pidetty naisellisina.

Tutkimustuloksia tarkastellessa on hyvä muistaa, että analysoitavat tekstit voivat olla avoimia hyvinkin erilaisille tulkinnoille. Diskurssit ovatkin aina nimenomaan tulkintatyön tuloksia; siis yksi näkökulma monien mahdollisten joukossa. (Jokinen, Juhila, Suoninen 1993: 28.) Olen kuitenkin pyrkinyt perustelemaan tekemäni johtopäätökset huolella sekä suhtautumaan analyysiprosessiin kriittisesti ja tieteellisiä käytänteitä noudattaen. Näin ollen katson saamieni tulosten myös tuovan relevanttia uutta tietoa mediatekstien tutkimuksen kentälle. Koen myös saaneeni vastauksia jokaiseen asettamaani tutkimuskysymykseen, joten tutkimuksen voi katsoa onnistuneen tässä suhteessa tavoitteessaan. Tässä luvussa esittelen tarkemmin jokaista tutkimuskysymystä koskevat tulokset. Lisäksi pohdin näitä tuloksia myös laajemmassa kontekstissa; naistenlehtien ja fitness-ilmion kentällä. Alaluvussa 5.2 paneudun vielä tutkimuksen haasteisiin sekä jatkotutkimusmahdollisuuksiin.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä minulla oli se, millaista naiskuvaa Sport-lehti rakentaa. Tämän kysymyksen kautta toivoin pääseväni erilaisten lehdessä esiintyvien representaatioiden jäljille. Analyysini perusteella tulkitseen aineistosta nousevan esille kuusi naisen representaatiota: salliva nainen, kurinalainen nainen,

sinnikäs nainen, haavoittuvainen nainen, naisellinen nainen sekä tyttömäinen nainen. On kuitenkin huomattava, että representaatioiden rajat eivät aina suinkaan ole selkeät. Tällöin ei hahmottelemaani naisen representaatioiden ryhmää olekaan tarpeen käsittää toisistaan erillisinä naiskuvan puolina vaan pikemminkin kokonaisuutena, jossa jokainen osa-alue on kytköksissä toisiin.

Toinen kysymykseni käsitteli niitä ominaisuuksia, joita Sport-lehdessä liitetään naiseuteen. Tarkoitukseni oli siis selvittää, millainen Sport-lehden nainen on. Vastaus tähän kysymykseen löytyy nimeämistäni naisen representaatioita tuottavista diskursseista. Sport-lehden naisen voi näin ollen katsoa olevan salliva, kurinalainen, sinnikäs, haavoittuvainen, naisellinen sekä tyttömäinen. Kolmannen tutkimuskysymykseni tarkoituksena oli puolestaan selvittää, millaisia kielellisiä valintoja naiskuvan rakentamiseen käytetään. Pääasialliseksi representaatioita tuottavaksi kielelliseksi keinoksi paljastuu sanasto – substantiivien, adjektiivien, verbien sekä joiltain osin myös muihin sanaluokkiin kuuluvien sanojen semanttiset piirteet. Kieliopillisista rakenteista erityisesti nesessiivisyys toimii representaatioita tuottavana. Lisäksi myös tekijyys sekä nollapersoonaiset ja passiiviset ilmaisut rakentavat naisen representaatiota.

Viimeisen tutkimuskysymykseni tarkoituksena oli selvittää, eroaako Sport-lehden naiskuva jollain tavalla niistä ominaisuuksista, joita kriittisen naistutkimuksen alalla on määritelty perinteisesti liitettävän naiseuteen. Tällaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi yhteisöllisyys, emotionaalisuus ja empaattisuus (Jokinen 2004: 8). Lisäksi feminiinisyys yhdistetään passiivisuuteen, ruumiseen ja järjettömyyteen (Cameron 1996: 108-109). Kun analyysini tuloksia vertaa näihin ominaisuuksiin, nousee esille ristiriitaisuus. Yhtäältä nainen on tunteittensa ja mielihalujensa vietävissä, toisaalta lehti tarjoaa myös esimerkkejä naisista, jotka aktiivisella taistelulla ja rationaalisuudellaan pysyvät vaikkapa kurinalaisuudessa. Naisesta tuodaan esille määrätietoisuutta, työkeskeisyyttä, jopa kovuutta, mutta samalla hän on myös tunteellinen, naisellinen ja hauras. Aktiivisuutta saatetaan korostaa esimerkiksi seksuaalisuudessa, mutta yhtä aikaa naisen oletetaan myös olevan lapsenomaisen viaton. Näin ollen Sport-lehden naiskuvan voi tulkita samanaikaisesti sekä pyrkivän eroon naiseuteen perinteisesti liitetyistä ominaisuuksista että ylläpitävän niitä.

Koska representaatiot syntyvät diskurssien vaikutuksesta, on syytä huomioida myös ne diskurssit, jotka naiskuvaa Sport-lehdessä tuottavat. Olen nimennyt nämä

diskurssit sallivuuden, kurinalaisuuden, sinnikkyuden, haavoittuvaisuuden, naisellisuuden sekä tyttömäisyyden diskursseiksi. Diskursseja tarkasteltaessa tulee muistaa, että ne ovat järjestyneet hierarkkisesti eivätkä ne ole keskenään samanarvoisia (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 58-59). Tällöin voidaan käyttää käsitettä 'diskurssijärjestys' (Fairclough 1997: 77). Diskurssijärjestyksen käsitteen kautta voidaan kiinnittää huomiota diskurssien välisiin valta-asetelmiin: jotkut diskurssit saavat vahvemman aseman kuin toiset (Jokinen, Juhila, Suoninen 1993: 29). Analyysini perusteella tulkitsen aineistossani valtaapitäviksi diskursseiksi edellä mainitsemani kuusi naisen representaatiota tuottavaa diskurssia. Näiden kuuden diskurssin keskinäisestä hierarkiasta on vaikea tehdä tämän analyysin puitteissa kovin syvällisiä tulkintoja. Katson kuitenkin kurinalaisuuden diskurssin olevan ainakin jossain määrin muita hallitsevampi, sillä se tulee esille pohjavireena useissa muissakin diskursseissa, esimerkiksi sinnikkyuden sekä naisellisuuden diskursseissa. Tämän syvemmälle meneviä johtopäätöksiä on diskurssien keskinäisestä hierarkiasta vaikea tehdä.

Eräs pohtimisen arvoinen seikka on se, millaisia ominaisuuksia Sport-lehdellä mainitaan olevan ja millaiseksi sen lukijaa kuvaillaan sekä millaisena analyysini tulokset näyttäytyvät verrattaessa niitä näihin asioihin. Sport-lehteä kuvaillaan sallivaksi, kannustavaksi, innostavaksi ja lukijaansa lähellä olevaksi. Lukijan kerrotaan olevan kiinnostunut itsensä hoitamisesta ja häntä motivoivat terveempi ja tasapainoisempi elämä sekä parempi jaksaminen. Lisäksi lukijoita kuvataan aktiiviksiksi, nopeasti innostuviksi ja osallistuviksi. (Mediakortti 2013.)

Analyysini tulosten voi katsoa joiltain osin tukevan tätä kuvausta. Sallivuus käy esille lehden rakentamasta naiskuvasta, samoin itsensä – erityisesti ulkonäön – hoitaminen. Lehdessä tuodaan näkyviin myös haavoittuvaisuutta – sitä, kuinka suorittaminen voi kääntyä itseä vastaan. Tämän voi katsoa tukevan oletusta parempaa jaksamista tavoittelevasta lukijasta, sillä se varoittaa liiallisen stressin seurauksista. Aktiivisuuskin tulee esille joissain kohdin omia tuloksiani, esimerkiksi silloin, kun nainen määrätietoisesti taistelee unelmiensa puolesta. Kaiken kaikkiaan Sport-lehden voi katsoa maalaavan itsestään hyvin positiivista kuvaa, samoin kuin lukijastaankin. Tässä ovat taustalla tietysti kaupalliset syyt. Analyysi kuitenkin paljastaa monia sellaisia seikkoja, joista lehden toimittajat tai lukijat eivät välttämättä ole tietoisia. Kurinalaisuuden ihanteen ylläpitämisen voi katsoa tällaiseksi seikaksi. Monessa kohtaa sanallinen teksti ja kuvat myös saattavat olla keskenään ristiriidassa. Esimerkiksi

sallivuuden esille tuomisen voi katsoa jäävän vajaaksi, jos sitä korostetaan ainoastaan sanallisessa testissä kuvien kertoessa toisenlaista tarinaa.

Tällaiset seikat eivät oletettavastikaan ole kenenkään tekemiä tietoisia valintoja, sillä moni ilmaus tai kuvaamisen tapa tulee valituksi itsestäänselvänä (Hiidenmaa 2000: 177). Tällaisten itsestäänselvyksien, käyttäjiltään huomaamattomien, merkitysten paljastaminen onkin yksi kriittisen diskurssianalyysin tavoitteista (Fairclough 1992: 9). Tässä suhteessa koenkin analyysini onnistuneeksi, sillä se paljastaa paljon sellaista, joka on sekä lehden tekstien laatijoilta että niiden lukijoilta piilossa, itsestäänselvytenä hyväksyttyinä. Vertailtaessa analyysini tuloksia aiempaan fitness-lehtiä ja naistenlehtiä yleisemmin koskevaan tutkimukseen paljastuu mielenkiintoisia seikkoja. Eileen Kennedy ja Evdokia Pappa (2011) ovat tutkineet kuntoilun diskursiivista rakentumista naisten elämäntapa- ja fitness-lehdissä. Tulosten mukaan lehdet esittävät kansissaan kuntoilun yksinkertaisena, miellyttävänä tapana saavuttaa haluttu lopputulos. Artikkeleissa nainen kuitenkin nähdään epätäydelliseksi ja kyvyttömäksi suorittamaan kuntoilua, huolimatta sen helppoudesta. (Kennedy & Pappa 2011: 41.) Vaikka omassa tutkimuksessani ei otetakaan kantaa siihen, millaista kuvaa kuntoilusta rakennetaan Sport-lehdessä, voi omien tulosteni ja Kennedyn & Pappan tutkimuksen välillä havaita yhtymäkohdan naisen epätäydellisyydessä. Analyysini perusteella Sport-lehden naiskuvaan liittyy pyrkimys ihanteen saavuttamiseen – vaikkapa kuntoilun avulla. Yhtä aikaa nainen on kuitenkin kyvytön saavuttamaan tätä ihannetta, eikä sitä tosiasiasa tehdä edes mahdolliseksi saavuttaa.

Oma tutkimukseni on joiltain osin yhteneväinen myös Iris Ruohon ja Laura Saarenmaan (2011) saamien tulosten kanssa. Naistenlehtiä journalismina ja julkisuutena käsittelevästä tutkimuksesta ilmenee, että naistenlehdet virittävät ja ohjaavat lukijaa tulemaan paremmaksi jollakin elämänalueella (Ruoho & Saarenmaa 2011: 37-38). Tätä tekee Sport-lehtikin: se antaa neuvoja liittyen ruokavalioon ja liikuntaan tai vaikkapa kauneudenhoitoon ja ohjaa näin lukijaa tekemään parempia ratkaisuja näillä alueilla.

Myös Tytti Kontulan (2001) Gloria-lehden naiskuvaa käsittelevän tutkimuksen sekä omien tulosteni väliltä löytyy mielenkiintoisia yhtymäkohtia. Kontula (2001: 43) toteaa, että vaikka naisen yksilöllisyyttä ja riippumattomuutta ihannoidaan, pitää myytti valkoratsuisesta prinssistä edelleen pintansa. Myös Sport-lehdessä tuodaan esille sinnikkyuden ja itsenäisyyden lisäksi oletusta, jonka mukaan nainen kuitenkin odottaa unelmiensa prinssiä saapuvaksi. Lisäksi Kontula on analyysinsä pohjalta havainnut, että

Gloria-lehdessä nainen vapautetaan ulkonäköön liittyvistä vaateista; tosin useimmiten vain hetkeksi. Kasvoille tulee ryppyjä – se on fakta, jolle on myönnytty – mutta niille, kuten muillekin ulkonäköön liittyville seikoille voi itse tehdä jotain. (Kontula 2001: 66.) Sport-lehdenkin voi katsoa ajoittain vapauttavan naisen ulkonäköön liittyvistä vaatimuksista, mutta usein tämä vapautus jää puolitiehen. Lehdessä saatetaan vaikkapa esitellä vesiliikuntaa ikään kuin armollisena – vedessä ei tarvitse huolehtia ulkonäöstä – mutta samalla kuvissa poseeraa huoliteltu ja kaunis nainen (ks. luku 4.5). Kontula (2001: 69-70) toteaaakin, että naistenlehden lumo perustuu diskurssiristiriitaan – vaatimuksien ja vapautuksen liittoon. Juuri ristiriita eri diskurssien välillä luonnehtii myös omia tuloksiani. Ristiriitaisuus vaikuttaa luonnehtivan naistenlehtiä yleensäkin, sillä useimmat tutkijat ovat ajatelleet naistenlehtien sisältävän usein neuvottelua naiseudesta ja niiden olevan sisällöltään ristiriitaisia. Samassa numerossa saatetaan vaikkapa ohjata lukijaa uhrautumaan ja hillitsemään nautintoja sekä kehottaa häntä nautiskelemaan vaikkapa ostoksista tai ruuasta. (Töyry 2006: 223.) Näin on omienkin tulosteni laita: sallivuus ja kurinalaisuus kulkevat usein käsikädessä.

Sport-lehden lehden voi myös katsoa sekä ylläpitävän että purkavan naiseuteen perinteisesti liitettyjä ominaisuuksia. Wolfin (1991: 94) mukaan naistenlehtien persoonallisuus onkin pirstoutunut. Yhtäältä niissä käsitellään laajalti naisten saavutuksia, jolloin niiden voi katsoa edistävän naisten valtaa. Toisaalta niistä löytyy aina myös runsaasti turhamaisuutta ja masokismia ruokkivia aineksia. (Wolf 1991: 102.) Sport-lehtikin tuo yhtäältä näkyviin määrätietoista, unelmiensa edestä taistelevaa naista, jolle on mahdollista saavuttaa melken mitä vain. Toisaalta siinä tuodaan aina esille myös haavoittuvuutta ja heikkoutta.

Jokisen (2004: 8) mukaan naiseuteen liitetään kulttuurissamme esimerkiksi tunteellisuutta ja passiivisuutta. Nämä ominaisuudet tulevat esille vaikkapa silloin, kun kurinalaisuudesta lipsutaan. Kurissa pysymättömyyden syynä voi olla esimerkiksi se, että nainen seuraa ennemmin tunnettaan kuin järkeään. Lisäksi naisesta tehdään usein passiivinen ”uhri”, jonka on pakko sortua vahvemman edessä. Mielenkiintoista onkin se, kuinka esimerkiksi ruoka tai jokin muu asia nähdään naista vahvempana. Vastakohtaparissa nainen – mies, on mies perinteisesti nähty aktiivisena, rationaalisena ja vahvana (Jokinen 2004: 8). Tässä tämä muuttuu vastakohta kuitenkin muuttuu dikotomiaksi nainen – ruoka/muu tekijä. Kiinnostavaa on nimenomaan se, että vastakohtaan on aina oltava jollain tapaa näkyvissä; naista on aina verrattava johonkin.

Tämän voi katsoa liittyvän käsitykseen, jonka mukaan naisten eteneminen yhteiskunnassa on alkanut ruokkia heissä korkeaa omanarvontunnetta, tehokkuuden tunnetta, aktiivisuutta sekä rohkeutta. Näitä ominaisuuksia kuitenkin pyritään kitkemään esimerkiksi laihdutusohjeiden avulla. Tällöin laihuus ei ole päämäärä sinänsä, vaan valtakulttuuri haluaa ympätä passiivisuuden ja tunteellisuuden kaltaisia piirteitä naisten minäkäsitykseen tehdäkseen tyhjäksi vapautumisen vaarat. (Wolf 1991: 259-260.) Naista on siis aina kuvattava suhteessa johonkin, jotta häneen voidaan liittää ”huonompia” ominaisuuksia.

Huomionarvoista on myös se, että silloin kun naista kuvataan ”repsahtajana”, hän on useimmiten passiivinen. Aktiivisuutta korostetaan puolestaan silloin, kun naista kuvataan ”onnistujana” - usein sanalliseen tekstiin vielä yhdistyy kuva aktiivisesta naisesta. Onnistuneenakin naisen kuitenkin oletetaan olevan tyytymätön itseensä, ja jos hän ei sitä syystä tai toisesta ole, tätä tyytymättömyyttä ja riittämättömyyden tunnetta pyritään siirtämään häneen. Näin ylläpidetään kierrettä: kurinalaisuudessa on pysyttävä, jotta voisi olla täydellinen. Täydellisyyttä ei kuitenkaan ole olemassakaan, sillä parannettavaa löytyy aina. Ennen kaikkea se pitää yllä naisen tyytymättömyyttä: Sport-lehden nainen ei ole koskaan valmis, vaan aina täytyy tavoitella jotain parempaa. Tästä vaateesta ei voi vapautua, vaikka naiselle ajoittain tarjotaankin armahdusta.

Johdantoluvussa otin esille mediassa käydyin keskustelun naisihanteen ja kauneuskäsitysten muuttumisesta. Tarkoitukseni oli Sport-lehdessä rakentuvan naiskuvan kautta pohtia, näkyykö tuo muutos naisille suunnatussa kuntoilu- ja hyvinvointipainotteisessa lehdessä. Analyysini tulosten perusteella näyttää siltä, että naiseen liitettävissä ominaisuuksissa ei ole havaittavissa ainakaan kovin radikaalia muutosta. Sport-lehden naiskuva vaikuttaisi olevan ristiriitaisuudessaan hyvin perinteinen verrattaessa aiempaan naistenlehtiä koskevaan tutkimukseen. Siivonen (2006: 226) toteaaakin, että naistenlehdet voivat puhutella lukijaansa samanaikaisesti vapauttaen ja vangiten. Tämä pitää paikkansa myös Sport-lehden kohdalla. Se saattaa koettaa vapauttaa naisen ulkonäköpaineista, mutta pitää niitä samaan aikaan yllä esimerkiksi korostamalla ulkonäön merkitystä naisellisuudelle.

Myös fitneksen maailmaan voi katsoa kuuluvan tietynlaisen vastakohtaisuuden. Fitness-lehdissä käytetään feminismin kieltä puhuttaessa oman vartalon hyväksymisestä sekä terveyden edistämisestä. Kuitenkin ne samaan aikaan myös kierrättävät esimerkiksi kuvia hoikista malleista. (Smith Maguire 2008: 121.) Tämän voikin katsoa ylläpitävän

ulkonäköpaineita, jolloin näennäinen rohkaiseminen oman itsen hyväksymiseen jää vajaaksi. Lisäksi fitness-median voi ymmärtää tavaksi tuottaa itseään parantavia ja korjaavia subjekteja (Smith Maguire 2008: 114). Tämä käy esille myös Sport-lehdestä: usein naisen vartalo nähdään korjattavana alueena – remonttia vaativana työmaana.

Katson tutkimustulosteni tuottaneen mielenkiintoista uutta tietoa mediatekstien ja naistenlehtien tutkimuksen kentälle, sillä Sport-lehden kaltaisia lehtiä ei juurikaan ole Suomessa tutkittu naiskuvan rakentumisen näkökulmasta. Tekemiäni johtopäätöksiä ei toki voi yleistää koskemaan kaikkia tämän tyyppisiä lehtiä, mutta toivon tulosten kuitenkin olevan hyödyllisiä esimerkiksi jatkotutkimuksen kannalta. Seuraavaksi pohdinkin tutkimukseni tulevaisuutta sekä niitä haasteita, joita sen toteuttamisessa kohtasin.

5.2 Tutkimuksen haasteet ja tulevaisuus

Lähtiessäni toteuttamaan tutkimustani oletin, että analyysini pohjalta voisin tehdä selkeitä johtopäätöksiä naiskuvan rakentumisesta sekä siitä, kuinka tulokset vertautuvat perinteisesti feminiinisiksi käsitettyihin ominaisuuksiin. Analyysin avulla löysin toki kuusi suhteellisen selkeää naiseuden representaatiota, mutta niiden risteäminen sekä ristiriitaisuus tulivat yllätyksenä. Sain havaita, ettei representaatioiden rakentuminen suinkaan ole yksioikoista, vaan pikemminkin ne muodostivat moniulotteisen verkoston. Sport-lehdessä rakentuva naiskuva ei myöskään ollut mitenkään harmoninen kokonaisuus, vaan sen tuottivat toistensa kanssa ristiriitaiset osa-alueet.

Tulosten vertaaminen perinteisesti naisellisiksi katsottuihin ominaisuuksiin oli myös ajoittain hankalaa, sillä tällaisia ominaisuuksia – kuten vaikkapa tunteellisuutta tai passiivisuutta – ei useinkaan paljastunut aineistostani suoraan. Tässä mielessä koenkin hyödyllisenä sen, että kielellisen aineksen lisäksi otin analyysissäni huomioon myös kuvat silloin, kun ne tulkintani mukaan toimivat naiskuvaa rakentavina. Usein juuri kuvien kautta paljastuikin näitä perinteisesti feminiinisiksi katsottuja ominaisuuksia.

Tuloksissani yllätti niiden samankaltaisuus muun naistenlehtiä käsittelevän tutkimuksen kanssa. Samaa ristiriitaisuutta on havaittavissa naistenlehdissä yleensäkin. Kuten Wolf (1991: 94) toteaa, on naistenlehtien persoonallisuus pirstoutunut. Yllättävää olikin, että vaikka lähdin tutkimaan naisille suunnattua liikunta- ja

hyvinvointipainotteista erikoislehteä, paljasti analyysini, että tutkinkin nimenomaan naistenlehteä. Siitä, kuinka paljon yhteneväisyyksiä Sport-lehden tuottamalla naiskuvalla ja jonkin perinteisemmän naistenlehden rakentamalla naisen representaatiolla on, on vaikea tehdä päätelmiä ilman syvempää vertailevaa analyysia.

Suurimmat haasteet tutkimuksen toteuttamisessa liittyivät aineistoon ja sen rajaamiseen sekä metodiin. Aineisto muuttui tutkimusprosessin aikana muutamaankin otteeseen; joitain alunperin aineistoon kuuluneita tekstejä karsin pois ja joitain uusia otin mukaan. Lopulliseksi aineistoksi rajautui 34 erilaista tekstiä. Mukana oli myös paljon visuaalista ainesta, jota päädyin tarkastelemaan melko pintapuolisesti. Tarkempi visuaalinen analyysi tuottaisikin varmasti mielenkiintoisia tuloksia. Tämän tutkimuksen puitteissa kovin syvällistä multimodaalista analyysia olisi kuitenkin ollut mahdotonta toteuttaa. Analyysin ulkopuolelle jäi paljon myös kielellistä materiaalia, ja tämän aineksen huomioiminen olisi tuottanut kenties toisenlaisia tuloksia. Katson kuitenkin saavuttaneeni lopullisen aineiston avulla tutkimuskysymyksiini relevantteja vastauksia.

Myös tutkimusmetodin valintaan liittyi omat haasteensa. Faircloughin tekstianalyysin sekä Hallidayn ideationaalisen metafunktion asettama viitekehys ohjasi tarkastelemaan sanojen semantiikkaa, nimityksiä sekä tiettyjä kieliopillisia rakenteita. Koska diskurssintutkimukseen ei ole olemassa mitään kovinkaan vakiintunutta metodologiaa, tuotti soveltuvan menetelmän valinta jonkin verran hankaluuksia. Hallidayn muiden metafunktioiden – interpersoonaisen ja tekstuaalisen – huomioiminen analyysissa ideationaalisen tason ohella olisi varmasti tuonut esille mielenkiintoisia havaintoja. Nähdäkseni valintani keskittyä ainoastaan ideationaalisen tason tarkasteluun oli kuitenkin perusteltua, sillä tutkimukseni tavoitteena oli nimenomaan representaatioiden paljastaminen. Koen myös, että valitsemani metodin avulla pystyin saamaan perusteltuja tuloksia ja vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin.

Toivon tuloksistani olevan hyötyä niin mediatekstien ja naistenlehtien tutkimukselle yleisemmin kuin myös erityisesti hyvinvointipainotteisten erikoislehtien tutkimukselle. Viimeksi mainittua onkin Suomessa toteutettu varsin vähän, ja näin ollen se voisikin olla hedelmällinen maaperä jatkotutkimusta ajatellen. Olisi mielenkiintoista esimerkiksi verrata naisille suunnattua fitness-lehteä vastaavaan miehille tarkoitettuun lehteen ja verrata sukupuolten representaatioita keskenään. Oman tutkimukseni havainnot voisivat toimia suuntaa-antavina tuloksina naiskuvan rakentumisesta tämän tyyppisissä lehdissä, vaikka yhden tutkimuksen perusteella on tietysti mahdotonta tehdä

yleistäviä päätelmiä.

Faircloughin (1997: 78-79; ks. luku 2.1) määrittämien tietyn tilanteen eri puolten – tekstin, diskurssikäytännön ja sosiokulttuurisen käytännön – keskinäisten suhteiden syvällisempi analyysi olisi myös eräs mahdollinen jatkotutkimusasetelma. Tällöin olisi mahdollista keskittyä tarkemmin tekstien tuottamisen ja kuluttamisen käytänteisiin. Tekstien tuottamisen käytänteitä olenkin jonkin verran sivunnut tässä tutkimuksessa ja pohtinut esimerkiksi journalismille vakiintuneita tapoja kirjoittaa tietyistä asioista. Perusteellisempi paneutuminen tähän aiheeseen – tai kuluttamisen käytänteiden huomioonottaminen – ei valitettavasti ollut tutkielmani puitteissa mahdollista. Tarkemmat johtopäätökset näistä aiheista vaatisivat siis jatkotutkimusta. Pohdinnan arvoinen seikka voisi tällöin olla esimerkiksi se, kuinka toimittajien valinnat haastateltavien suhteen (haastateltavat yleensä julkisuudenhenkilöitä, eivät ”tavallisia” naisia) vaikuttavat naiskuvan rakentumiseen.

Vaikka naiskuvan rakentumista eri tyyppisissä teksteissä on tutkittu paljon, aihe on mediassa käydyssä keskustelun myötä noussut ajankohtaiseksi. Tämän vuoksi tutkimukseni onkin tuore ja ajan hermolla. Diskurssintutkimuksen monitieteisen perinteen mukaisesti siinä myös yhdistyvät kahden eri tieteenalan – lingvistiikan ja naistutkimuksen – näkökulmat. Tutkimukseni johdattaa pohtimaan ja kyseenalaistamaan mediateksteissä tuotettua naiskuvaa. Se kiinnittää huomion teksteissä kiertäviin diskursseihin sekä niiden vaikutuksiin lukijassa – naisessa, joka lukee ja omaksuu asioita, kenties itsestäänselvytenä. Onkin tärkeää ymmärtää, että niinkin arkipäiväiseltä vaikuttava asia kuin kieli toimii tällaisten itsestäänselvyyksien ja luonnollistumien rakentajana vaikuttaen näin myös ajattelutapoihin.

LÄHTEET

Aineistolähteet

S = Sport 1-12/2011

Aineistolähteiden tarkempi erittely liitteessä 1.

Elektroniset lähteet

Levikkitilasto 2012. -

<http://www.levikintarkastus.fi/levikintarkastus/tilastot/levikkitilasto2012.pdf>
9.10.2013.

Aikakausmedia 2013: Mediakortit. -

<http://mediakortit.aikakausmedia.fi/default.asp?docId=12341&vuosi=2013&type=ads> 2.11.2013.

Kirjallisuus

BLOMMAERT, JAN 2005: *Discourse. A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

BUTLER, JUDITH 1999: *Gender trouble. Feminism and the subversion of identity*. 10th anniversary edition. New York: Routledge.

CAMERON, DEBORAH 1996: *Sukupuoli ja kieli. Feminismi ja kielentutkimus*. Tampere: Tammer-Paino Oy.

FAIRCLOUGH, NORMAN 1992: *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.

FAIRCLOUGH, NORMAN 1997: *Miten media puhuu*. Suom. Virpi Blom & Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.

FAIRCLOUGH, NORMAN 2001: *Language and power*. 2nd edition. London: Longman.

FAIRCLOUGH, NORMAN 2003: *Analysing discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge.

FOUCAULT, MICHEL 2005: *Tiedon arkeologia*. Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.

GOUGH-YATES, ANNA 2003: *Understanding women's magazines. Publishing, markets and readerships*. London & New York: Routledge.

HAHTOLA, LEENA 2005: *Aikakauslehtien ihmiskuva. Modernisaation ilmeneminen henkilökuvissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielen laitos.

HALL, ANN M. 1996: *Feminism and Sporting Bodies. Essays on theory and practice*.

Champaign: Human Kinetics.

HALLIDAY, M.A.K.: 1973: *Explorations in the functions of language. Explorations in language study*. London: Edward Arnold Publishers Ltd.

HALLIDAY, M.A.K.: 1994: *An introduction to functional grammar*. 2nd edition. London: Arnold.

HEIKKINEN, VESA 1999: *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

HIIDENMAA, PIRJO 2000: Lingvistinen tekstintutkimus. - K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö* s.161-190. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

JOHNSON, CHRISTINA R. - MCGANNON, KERRY R. – SPENCE, JOHN C. 2011: I Am (Not) Big... It's the Pictures that Got Small. Examining Cultural and Personal Exercise Narratives and the Fear of Fat. - E. Kennedy & P. Markula (toim.), *Women and exercise – the body, health and consumerism* s. 101-120. London & New York: Routledge.

JOKINEN, ARJA – JUHILA, KIRSI – SUONINEN, EERO 1993: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

JOKINEN, ARTO 2004: *Yhdestä puusta. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa*. Tampere: Tampere University Press.

KENNEDY, EILEEN & PAPPAS, EVDOKIA 2011: Love your body? The discursive construction of exercise in women's lifestyle and fitness magazines. - E. Kennedy & P. Markula (toim.), *Women and exercise – the body, health and consumerism* s. 29-43. London & New York: Routledge.

KENNEDY, EILEEN & MARKULA, PIIRKKA 2011: *Women and exercise – the body, health and consumerism*. London & New York: Routledge.

KOIVUNEN, ANU 1996: Sorto. - A. Koivunen & M. Liljeström (toim.), *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen* s. 35-75. Jyväskylä: Vastapaino.

KONTULA, TYTTI 2001: *Menestyvä nainen. Naistenlehti Glorian sisällön naiskuva*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos.

LEE, DAVID 1992: *Competing Discourses. Respective and Ideology in Language*. London: Longman.

LEHTINEN, ANNA 2010: *Aristokraatti ja naapurintyttö: muusikkokuvia klassisen musiikin aikakauslehdessä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.

LUUKKA, MINNA-RIITTA 2000: Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset. - K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö* s. 133-160. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

LUUKKA, MINNA-RIITTA 2002: M.A.K. Halliday ja systeemis-funktionaalinen kielitiede. - H. Dufva & M. Lähteenmäki (toim.), *Kielentutkimuksen klassikoita* s. 89-123. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.

LUUKKA, MINNA-RIITTA 2003: Kelpaanko tällaisena? Tyttöyden rakentuminen Demi-lehden palstoilla. - T. Modinos & A. Suoninen (toim.), *Merkillinen media: tekstit nuorten arjessa* s. 17-38. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.

MACDONALD, MYRA 1995: *Representing women: myths of femininity in the popular media*. London: Arnold.

MACDONALD, MYRA 2003: *Exploring media discourse*. London: Arnold.

MALMBERG, RAILI 1991: Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimena. - P. Tommila (toim.), *Suomen lehdistön historia* 8 s. 193-286. Kuopio: Kustannuskiila.

MIKOLA, ELINA 2004: ”Paras suomalainen lehti elossa oleville”. Maskuliinisuuden rakentuminen lautailulehti Flashbackissa. - A. Jokinen (toim.), *Yhdestä puusta. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa* s. 32-62. Tampere: Tampere University Press.

MÄKELÄ, MINNA 2012: *Arjen kuva naistenlehdissä. Arjen ajan ja paikan representaatioiden kielellistä tarkastelua vuoden 2011 Kotiliesi- ja Kotivinkki-lehdissä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.

PIETIKÄINEN, SARI & MÄNTYNEN, ANNE 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

PÄLLI, PEKKA 2003: *Ihmisryhmä diskurssissa ja diskurssina*. Tampere: Tampere University Press.

ROSSI, LEENA-MAIJA 2006: Mainonta sukupuolituotantona. - A. Mäkelä, L. Puustinen, I. Ruoho (toim.), *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen* s. 62-79. Helsinki: Gaudeamus.

RUOHO, IIRIS – SAARENMAA, LAURA 2011: *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan: naistenlehdet journalismina ja julkisuutena*. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö & Viestinnän, median ja teatterin tutkimusyksikkö. - <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8374-5>

RYHÄNEN, ELINA 2012: *Diskurssianalyysi naisjohtajakuvan rakentumisesta suomalaisten naistenlehtien lehtiartikkeleissa*. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

SIIVONEN, JONITA 2006: Lohduttava ja piinaava naistenlehti. - A. Mäkelä, L. Puustinen, I. Ruoho (toim.), *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen* s. 226-243. Helsinki: Gaudeamus.

TAKALO, EEVA 2011: *Häälehtien nais- ja mieskuva*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.

TÖYRY, MAIJA 2006: Käytösoppaasta naistenlehteen. - A. Mäkelä, L. Puustinen, I. Ruoho (toim.), *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen* s. 207-225. Helsinki: Gaudeamus.

VÄLIVERRONEN, ESA 2003: Mediatekstistä tulkintaan. - A. Kantola, I. Moring, E. Väliverronen (toim.), *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan* s. 13-39. Tampere: Tammer-Paino Oy.

WODAK, RUTH 2001: What CDA is about – a summary of its history, important concepts and its developments. - R. Wodak & M. Meyer (toim.), *Methods of critical discourse analysis* s. 1-13. London: Sage.

WOLF, NAOMI 1991: *Kauneuden myytti. Kuinka mielikuvilla hallitaan naista*. Suom. Helene Bützow. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

LIITE 1

Aineistona käytetyt lähteet taulukkona

OTSIKKO	LEHDEN NUMERO	PALSTA/ LUONNEHDINTA
Täydellinen tällaisena	S1	Näkemyksiä omasta vartalosta ja sen hyväksymisestä; Nina Björkman, Helena Ahti-Hallberg & Bettina Sågblom
Lööppien kuningatar	S1	Katja Nybergin henkilökuva
Kutsu ja kiusoittele burleskilla	S1	Hittijumppa himassa -palsta
Sitkeä sissi onnistuu	S1	Sport koutsaa -palsta
Jutta Gustafsberg	S1	Rakas päiväkirja -palsta
Prinssi saapuu – oletko valmis?	S1	Sportpakkeli-palsta
Matkalla merenneidoksi	S2	Vesiliikuntaa käsittelevä artikkeli
Huipulta tavikseksi	S2	Näkemyksiä urheilu-uran lopettamisesta; Christina Forssel, Henna Raita, Mia Strömmer
Luistaa vaan ei lipsu	S2	Sport koutsaa -palsta
Strategiaa ja autourheilua	S2	Verkkaviikko-palsta
Sääriin sähköttä, reisiin rautaa!	S3	Treeniohjeita jalkalihaksille
Merikapteeni ratsastaa kohti olympialaisia	S3	Tuula Aerin henkilökuva
Hannele Lauri	S3	Rakas päiväkirja -palsta
Aaltojen kaipuu	S3	Sportpakkeli-palsta
Huh-hah-hei ja raitoja päälle	S3	Tyylipisteet-palsta
Maybelline New York	S4	Maybelline-ripsivärimainos
Mikki Hiirestä Madonnaksi	S4	Treeniohjeita käsilihaksille
Sauvoilla lentoon	S4	Sauvakävelyä käsittelevä artikkeli
Kurvit kohdalleen	S5-6	Vartalon muotoa ja sen muokkausta käsittelevä artikkeli
Compeed	S5-6	Compeed-rakkolaastarimainos
Kuinkas nyt näin?	S5-6	Synnytyksen jälkeistä liikuntaa käsittelevä artikkeli

Harrastan henkistä strippausta	S5-6	Minna Kaupin henkilökuva
Aina lenkkarit laukussa; Kirsi Alm-Siira	S5-6	Rakas päiväkirja -palsta
Todellinen hottis	S7	Sanni Utraisen henkilökuva
Punteilla edustuskuntoon	S7	Verkkaviikko-palsta
Hallittua herkuttelua; Sikke Sumari	S7	Rakas päiväkirja -palsta
Vaakakupin toinen puoli	S8	Suunnista sekaisin -kolumni
Jälkkäri ja tunteet	S8	Tunnesyömistä käsittelevä artikkeli
Metsän tyttö tahdon olla	S8	Ulkoiluvaatteita esittelevä artikkeli
Ei enää paastolla; Pipsa Hurmerinta	S9	Rakas päiväkirja -palsta
Buffet? Ei kiitos!	S10	Suunnista sekaisin -kolumni
Anna arjelle mahdollisuus	S10	Sport rentoutuu -palsta
Kaikkien repsahtajien sankarit	S11-12	Wilma Schlizewskin ja Olli Väätäisen treenausta käsittelevä artikkeli
Mies vietellään vehnäsillä; Pirjo Hassinen	S11-12	Rakas päiväkirja -palsta